

TUTKIELMA NUORTEN MUSIIKKI- JA TYYLIPOHJAISISTA ALAKULTTUUREISTA JA SOSIAALISESTA PÄÄOMASTA

KAI HELO
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu- tutkielma
Huhtikuu 2016

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

HELO, KAI : TUTKIELMA NUORTEN MUSIIKKI- JA TYYLIPOHJAISISTA ALAKULTTUUREISTA JA SOSIAALISESTA PÄÄOMASTA

Pro gradu-tutkielma, 67s, 1 liite
Sosiaalityö
Ohjaaja: Tarja Pösö
Huhtikuu 2016

Pro gradu-tutkielmassa tarkastellaan nuorten alakulttuureja ja sosiaalista pääomaa. Tarkastelussa keskitytään nuorten alakulttuurien osalta musiikkiin ja tyyliin. Sosiaalinen pääoma on tutkimuksen toinen keskeinen pääteema. Tutkimuksen teoreettisena tausta-ajatuksena on brittiläinen, Birminghamissa CCCS:n parissa kehitelty alakulttuuriteoria, jota myös brittiläiseksi kulturismiksi kutsutaan. Tämä alakulttuuriteoria toimii tutkimuksessani väljänä viitekehyksenä, soveltuen siten paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan sopivaksi. Tämä rajaus tulee tutkimuksessa esille sillä tavoin, että keskityn nuorten alakulttuurien tarkastelussa musiikkiin ja tyyliin, en nuorten luokkataustan selvittämiseen tai nuorten alakulttuurien ja mahdollisten emokulttuurien välisiin jännitteisiin. Tutkimuksen tulkinnoissa huomioidaan myös jälkialakulttuuriin teorioihin perustuvia näkemyksiä.

Empiirisessä osiossa tutkimusaineiston muodostaa kolmen helsinkiläisen lukion oppilaat, joiden keskuudessa suoritin kyselylomaketutkimuksen. Vastauksia sain yhteensä 55 oppilaalta.

Tämän tutkimuksen keskeisiä tuloksia on pääkaupunkiseudun 16-20-vuotiaiden lukion oppilaiden musiikkiin ja tyyliin liittyvien alakulttuurisamaistumisien esille tuominen. Pojat nimenomaan kykenivät nimeämään oman alakulttuurisen ryhmänsä. Tässä yhteydessä tulee tietyllä tavoin esiin tyttöjen alakulttuurikäytäntöjen omanlaatuiset piirteet ja mahdollinen sukkuloiminen useiden alakulttuurien välillä. Toinen keskeinen tulos on alakulttuurisamaistumisten ja sosiaalisen pääomaan liittyvien olennaisten ulottuvuuksien välisen yhteyden löytäminen; tämä tuli etenkin tyttöjen osalta selvemmin esille. Alakulttuureihin kuulumiseen liittyy etupäässä myönteisiä ajatuksia ja kokemuksia. Alakulttuuriin ryhmiinsä kuulumalla osa oppilaista oli saanut osakseen upeita ihmissuhteita ja he korostivat alakulttuuriin kuulumisen merkitsevän heille paljon.

Asiasanat: nuorten alakulttuurit, musiikki ja tyyli, alakulttuurisamaistuminen, sosiaalinen pääoma, alakulttuuritutkimus, CCCS, jälkialakulttuuritutkimus, lukioden oppilaat

University of Tampere
School of Humanities and Social Sciences

HELO, KAI : THESIS OF YOUTH SUBCULTURES INCLUDING MUSIC, STYLE AND SOCIAL CAPITAL

Master `s thesis, 67 pages, 1 appendix page
Social Work
Supervisor: Tarja Pösö
April 2016

The aim of this thesis is to study youth subcultures and social capital. I'm focused on music and style in handling of youth subcultures. The second main theme in this thesis is social capital. The thesis is dividing both theoretical and empirical parts.

The students of three senior schools of Helsinki are including in the empirical part of the thesis. I provided the inquiry form research among the students. The answers were given by 55 students.

The theoretical background idea of the thesis is based on the theory, which has been developed in Birmingham`s University Cultural Centre (CCCS), and it has been called Birmingham Subculture theory or Birmingham culturalism. That subculture theory is using quite loosely in this research. Just because it is fitting far better for the structures and the frames of the Finnish society. I also take notice of post-subcultural theories and their views in the analysis.

Essential results of this research are revealing the subculture identifications (including music and style) of senior school students. Other essential result is to find out the connections between the subculture identifications and the dimensions of the social capital among the students. The boys with subculture identification were sure for what kind of subculture group they were belonged to. The girls couldn't mention the exact names of their own subculture groups. That point of view maybe emphasizes the girls unique positions in the practises of subcultures. Otherwise it seems to be a relevant thing that the dimensions of the social capital have especially been caught by the girls. Some students mentioned and were convinced that they have been caught great relationships and experiences in their own subcultural groups. Also some students answered that it means a lot for them to be a part of their own subculture by being a member of that kind of subculture group.

Keywords: youth subcultures, music and style, subculture identification, social capital, students of senior schools, CCCS, subculture-research, post-subculture research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 NUORISOKULTTUURIN SYNTYMINEN JA LEVIÄMISEN VAIHEET	3
2.1 1950-luku: modernin nuorisokulttuurin syntyminen	5
2.2 1960-luku: nuorison alakulttuurien leviäminen ja vesimiehen aika	6
2.3 1970-luku: nuorison alakulttuurien kaupallistuminen ja punkin vastaisku	9
2.4 1980-luku: nuorison alakulttuurien kulta-aika	12
2.5 1990-luku: vanhojen tyylien evoluutio ja black metal- kohu	17
2.6 2000-luku: nuorten alakulttuuristen suuntausten moninaisuus	20
2.7 2010-luku: globalisaatiota ja sirpaloitumista	21
3 NUORISON ALAKULTTUURIEN TUTKIMUSTA JA TEORIOITA	22
3.1 Nuorison alakulttuurien birminghamilainen teoria	23
3.2 Birminghamilaisen tutkimusotteen kritiikki	26
3.3 Nuorisokulttuuritutkimuksen historiaa Suomessa	27
3.4 Jälkialakulttuuritutkimus	30
4 SOSIAALINEN PÄÄOMA	33
4.1 Ronald Burt ja yksityinen sosiaalinen pääoma	35
4.2 James Coleman ja julkinen sosiaalinen pääoma	36
4.3 Pierre Bourdieu ja sisäpiirin sosiaalinen pääoma	37
4.4 Erilaisia lähestymisnäkökulmia sosiaaliseen pääomaan	39
4.5 Sosiaalisen pääoman kritiikki	40

5 TUTKIELMAN TOTEUTUS	42
5.1 Tutkimusongelma	42
5.2 Tutkimuksen aineistot	42
5.3 Menetelmät ja analyysitavat	45
6 LUKIOISSA SUORITETUN KYSELYLOMAKETUTKIMUKSEN TULOKSET	48
7 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	56
8 POHDINTA	59
Lähteet	
Liite	

1 JOHDANTO

Tutkielmani aiheena ovat nuorison alakulttuurit, joiden keskiössä ovat musiikki ja tyyli. Aihepiiri on koskettanut minua läheisesti elämäni aikana ja olen aina tuntenut kiinnostusta sitä kohtaan. Tutkielmaani sisältyy teoreettiseen kirjallisuuteen perustuva, taustoittava osuus, jossa tarkastelen nuorisokulttuurin syntyä, nuorison alakulttuurien leviämistä ja kehitystä eri vuosikymmeninä sekä tutkielmani toista pääteemaa sosiaalista pääomaa. Teoreettisessa osiossa myös analysoin nuorison alakulttuureihin liittyvää kirjallisuutta ja tutkimusta sekä Suomen että ulkomaiden suhteen. Tutkielmaani sisältyy myös empiirinen osuus. Siinä tavoitteenani on pyrkimys ymmärtää, jäsentää ja analysoida nykyajan musiikki- ja tyyli pohjaisia nuorison alakulttuureja lukiolaisnuorten keskuudessa sekä tarkastella alakulttuurisamaistuneiden lukiolaisnuorten ja sosiaalisen pääoman välistä suhdetta. Suoritin kyselylomaketutkimuksen kolmen helsinkiläisen lukion oppilaiden keskuudessa keväällä 2015. Aihetta tulee mielestäni tutkia, jotta saataisiin esiin se, kuinka paljon ja millaisia musiikki- ja tyyli pohjaisia alakulttuureja nykyään esiintyy pääkaupunkiseudun 16-20-vuotiaiden lukiolaisten keskuudessa ja löytyykö mahdollisesti jopa uusia nuorten alakulttuureja, joissa musiikki ja tyyli ovat keskiössä. Ja löytyykö alakulttuurisamaistumisen ja sosiaalisen pääoman väliltä yhteyttä. Tästä aihepiiristä ei ole kuitenkaan käsittäakseni Suomessa 2010-luvulla tehty kovinkaan paljon tutkimuksia. Aihepiirilläni on kytköksiä sekä nuorisotyön että sosiaalityön alueisiin. Aihe liittyy tutkinto-ohjelmaani ennen kaikkea toisen pääteemani sosiaalisen pääoman kautta. Parhaimmillaan alakulttuurin sisällä voi kehittyä ja muodostua sosiaalista pääomaa nuorten välisessä kanssakäymisessä. Yksilöt voivat saada sosiaalista pääomaa näiden ryhmien toiminnassa ja he voivat myös itse tuottaa sosiaalista pääomaa yhteisön keskuuteen. Sosiaalisen pääoman muodostumisella voidaan saavuttaa yhteistä hyvää ryhmien sisällä esimerkiksi luottamuksen, yhteisöllisyyden ja osallisuuden muodoissa.

Tutkielmani aihepiiriin liittyvää tutkimusta ovat 2000-luvulla tehneet Suomessa muun muassa Jaana Lähteenmaa (2000) myöhäismoderneista nuorisokulttuureista. Lähteenmaan tutkimus tuo esiin sellaisen näkökohdan, että nuorten alakulttuurit eivät ole 2000-luvun Suomessa lähtöisin yhteiskuntaluokista ja niiden välisistä eturistiriidoista. Nuorisokulttuuri-ilmiöillä on yhteytensä sosiaalisiin muutoksiin ja ilmapiiriin yhteiskunnassa. Sukupuoli on tekijä, jota on tärkeä huomioida nuorisokulttuureita tulkittaessa. (Lähteenmaa 2000.) Mikko Salasuon, Janne Poikolaisen ja Pauli Komosen toimittamassa teoksessa Katukulttuuri (2012) käsitellään laajasti monenlaisia nuorison alakulttuureihin liittyviä ryhmiä Suomessa 2000-luvulla. Artikkeleista muodostuva teos paneutuu sekä iäkkäämpien alakulttuuristen tyylien nykyiseen tilanteeseen (muun muassa goottilaisuus, metalli, rap, hiphopparit) että myös uudempiin alakulttuuriin suuntauksiin (esimerkiksi japanilaiset alakulttuurit). Vesa Puurosen Nuorisotutkimus (2006) tarkastelee kotimaisen ja ulkomaalaisen nuorison alakulttuuritutkimuksen olennaisia teoreettisen ja metodologisen tason kysymyksiä ja saavutuksia. Väitöskirjassaan ”Kaveria ei jätetä!” (2013) Riikka Korkiamäki on tarkastellut yläkouluikäisten vertaissuhteissa rakentuvaa sosiaalista pääomaa eli nuorten keskinäisiä voimavaroja ja nuorten itsensä sille antamia merkityksiä. Noora Ellonen on väitöskirjassaan ”Kasvuyhteisö nuoren

turvana” (2008) tarkastellut kouluyhteisön merkitystä nuorten masentuneisuuden ja rikekäyttäytymisen ehkäisyssä. Tutkimus korostaa keskeisesti yhteisöllisyyden merkitystä nuorten hyvinvoinnin turvaamisessa. Leena Alasen, Veli-Matti Salmisen ja Martti Siisiäisen toimittamassa teoksessa sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät (2007) tarkastellaan sosiaalisen pääoman tutkimuksen nousua huomattavan kiinnostuksen kohteeksi 1990-luvulla. Kirjassa käsitellään sosiaaliseen pääomaan liittyvää tutkimusta erilaisten elämään kuuluvien vaiheiden ja paikallisuuteen liittyvien asioiden näkökulmasta.

Keskeinen teoreettinen viitekehys tutkielmassani on CCCS:n (Centre for Contemporary Cultural Studies) kehitelty alakulttuuriteoria, jota kutsutaan myös brittiläiseksi kulturalismiksi tai niin sanotuksi Birminghamin koulukunnan alakulttuuritutkimukseksi. Tämä alakulttuuriteoria toimii kuitenkin väljänä viitekehysenä tutkielmassani, koska tiettyjä brittiläisen yhteiskunnan piirteitä ei voi suoraan siirtää sellaisenaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Brittiläinen yhteiskunta on Suomea selvemmin niin sanottu luokkayhteiskunta, jossa yhteiskuntaluokkien rajat tulevat selväpiirteisemmin esiin. Birminghamin koulukunnan määrittelemät nuorten emokulttuurit ovat niinkään Iso-Britanniassa selvemmin hahmotettavissa verrattuna Suomeen. Nämä seikat ovat havainneet monet suomalaiset tutkijat kuten muun muassa Jaana Lähteenmaa (1991), Vesa Puuronen (2006) ja Jari Ehrnrooth (1988). Näin ollen CCCS:n alakulttuuriteoriaan sisältyvistä kolmesta teoreettisesta lähtökohdasta ja oletuksesta (kaksoisartikulaatio, homologia ja bricolage) tässä tutkimuksessa ja tutkimuksen analyysissä korostuu bricolage-oletus, joka painottuu tyyliin, tyyliittelyyn ja musiikkiin. Vaikka tutkimukseni ei siis olekaan puhdasoppinen birminghamilaisen koulukunnan sovellutus, niin tämän koulukunnan vaikutus näkyy kuitenkin tutkimusaiheeni rajauksessa ja tavassani tutkia alakulttuureita niin, että ryhmissä jaetut musiikkiin ja tyyliin sekä sosiaaliseen pääomaan liittyvät merkitysmaailmat ovat olleet tarkasteluni keskiössä.

Empiirisen aineiston tulkinnessa ja analysoimisessa tulen myös huomioimaan post-alakulttuuristen suuntausten ja tutkimusten näkemyksiä nuorison alakulttuureista. Jälkialakulttuuritutkimuksen tavoitteena oli uudistaa koko alakulttuurikeskustelu ja korvata se uusin käsittein (Salasuo & Poikolainen 2012, 15). Tutkimusparadigma muotoutui selvästi edeltäjiään heterogeenisemmaksi. Michel Maffesoli puhuu myöhäismodernin ajan heimoista ja uusheimottumisesta (Maffesoli 1995, 25-26; 1996, 31-38). Tämä heimottuminen ei perustu sukulaisuuteen tai paikallisuuteen, vaan yksilöitten kokemaan samankaltaisuuteen, joskus kuvitteelliseenkin. Maffesoli yhdistää uusheimottumisen ilmiönä massayhteiskunnan individualisoitumiseen, joka jatkui koko 1980-luvun. Näitä uusia samanhenkisten yksilöjen heimoyhteisöjä kuvaavat hyvin organisoituneet ja nuorta energiaa sisältävät voimakkaat tunnetilat. Uudenlaisen heimoajattelun taustana ovat Maffesolin ajattelun mukaan vaikuttaneet sosiaalisuuteen liittyvien merkityksien esiinnousu politiikkaan liittyvien merkitysrakenteiden paikalle. (Maffesoli 1996, 85.)

Tutkimus etenee siten, että luvussa kaksi kerron nuorisokulttuurin syntyisestä ja leviämisen vaiheista. Tarkastelen myös tässä luvussa nuorison alakulttuurien kehittymistä, laajenemista ja keskeisiä musiikkiin ja tyyliin liittyviä suuntauksia eri vuosikymmeninä. Luvussa kolme käsittelen nuorison alakulttuuritutkimuksen keskeisiä teoreettisia suuntauksia sekä nuorisokulttuuritutkimuksen lähtökohtia ja nuorison alakulttuuritutkimuksen muotoutumista Suomessa. Luvussa neljä pyrin

avaamaan nuorison alakulttuurien ohella tutkimukseni toista keskeistä teemaa, sosiaalisen pääoman käsitettä. Luvussa viisi esittelen tutkimusongelman, aineistot, analyysitavat tutkimusmenetelmänä ja kuinka analyysi toteutetaan tässä tutkimuksessa. Luvussa kuusi käsitteen kyselylomaketutkimuksen keskeiset tulokset ja luvussa seitsemän tutkimuksesta tehtävät johtopäätökset. Luvussa seitsemän tarkastelen ja kokoon yhteen tutkimusprosessia ja ajatuksia, joita se nostaa esiin. Luku kahdeksan on omistettu pohdinnalle.

2 NUORISOKULTTUURIN SYNTYMINEN JA LEVIÄMISEN VAIHEET

Käsitteenä nuoruus on oikeastaan muodostunut länsimaissa yhteiskunnissa vasta viime vuosisadalla. Alkukantaiset yhteisöt eivät mieltäneet nuoruutta elämänvaiheeksi, sillä lapset imivät oppinsa vanhempiensa toimintatavoista ja yhteisöihin sisältyvät normit sisäistettiin kanssakäymisessä täysi-ikäisten yksilöiden kanssa. Aikuistumiseen sisältyvät riitit vahvistivat myös sukupuolista identiteettiä. (Mäki- Kulmala 1989, 8-9.) Nuoruus on siirtymävaihe lapsuuden ja aikuisuuden maailman välillä. Nuoruus on suurelta osin ideologinen konstruktio, joka on lastattu tietynlaisilla odotuksilla ja oletuksilla, kullekin aikakaudelle tyypillisellä tavalla (Lähteenmaa 2000, 48). Historioitsijat, yhteiskuntatieteilijät ja erilaiset yhteiskunta-analyytikot ja -kriitikot ovat lähes yksimielisiä siitä, että ”nuorison nousu” on ollut eräs keskeinen länsimaisten yhteiskuntien kehityspiirre toisen maailmansodan jälkeisenä kautena (Heiskanen & Mitchell 1985, 10). Nuoruuden kesto on kasvanut 1900-luvun lopulla ja nuoruuden painoarvo ihmisen elämänvaiheena on korostunut. Kulttuuriin liittyvänä asiana nuoruuden aika tuntuu myös peilaavan alati yhteiskunnallisella tasolla yleiskulttuurissa esiintyviä vaihteluita, niihin reflektoiden ja vastakkaisia näkökantoja esittäen. (Lähteenmaa 1991, 262.)

Nuoret ja nuorten kulttuurit itseään tiedostavina ilmiöinä ovat nimenomaan syntyneet toisen maailmansodan jälkeen. Nuoruuden aika sinällään omana ilmiönään sekä käsitys alaikäisyydestä ollaan hahmoteltu jo menneinä aikoina, mutta nuoruuden määrittelyssä lähdettiin aikuisten ja yhteiskuntien näkökulmasta. Tällöin nuoriso oli etupäässä aikuisten ajatusten noudattajia ja yhteiskunnassa arvostettujen päämäärien toteuttajia sekä viralliselta taholta kontrolloitu ikäryhmä. Ensimmäiset nuorisoon kohdistuneet tutkimukset lähtivät liikkeelle ajatuksista tarkastella rikollista ja normien vastaista käyttäytymistä. (Lähteenmaa 1991.)

Historiallisesta näkökulmasta on helppo palauttaa länsimaisen nuorison nousu oikeisiin mittasuhteisiin. Nuoriso on toisen maailmansodan jälkeen ollut länsimaissa yhteiskunnissa aikuisväestön dominoivan valtakulttuurin jatkuvassa tarkkailussa, jonka ikeestä se on pyrkinyt alituisesti pääsemään irti. Se ilmenee esimerkiksi nuoruuteen hyväksyttynä ja siitä pois siirtävinä rituaaleina ja riitteinä, perhe-elämän malleina ja erilaisina kulutusjärjestelminä. Nuorison levottomuuksia, nousuja ja kapinoita voidaan pitää näiden tarkkailu- ja valvontamuotojen otteen liiallisen tiukkenemisen tai höllentymisen seurauksena. Tästä katsannosta levottomuudet, nousut ja kapinat voidaan osoittaa historiallisesti tutuiksi ilmiöiksi, historian

toistumiksi. (Heiskanen & Mitchell 1985, 10.) Eräänä kaikkein tärkeimmistä luokittelun ja leimaamisen teorian sovellutuksista nuorisokulttuurien kehityksen erittelyyn voidaan pitää englantilaisen Stanley Cohenin teosta ”Folk Devils and Moral Panics” (1972). Cohenin mukaan nuorison satunnaiset poikkeavan käyttäytymisen muodot voivat nyky-yhteiskunnassa saada ”kunnon kansalaiset” ensin huolestumaan tapahtumista. Tämän jälkeen joukkoviestimet ja ”portinvartijaryhmät” luovat kuvan todellisesta kriisistä ja leimaavat nuoret ”pahojen henkien riivaamiksi”. Tämä vuorostaan synnyttää kansalaisten keskuudessa ”moraalisen paniikin” ja näin paniikki johtaa uuteen stereotyyppiä muodostavaan leimaamiseen, uusien kriisien odotukseen ja niin edelleen. (Heiskanen & Mitchell 1985, 57-58.)

Kun nuoriso vielä 1940-luvulla koettiin yhtenäiseksi, niin 1950-luvun nuoret löysivät oman identiteettinsä ja kulttuurinsa. Nuoret erottuivat ensimmäistä kertaa omiksi näkyviksi ryhmikseen yhteiskunnan sisällä ja alkoivat luoda omaa kulttuuriaan. Nuoret tiedostivat oman erillisen asemansa, kun itsenäisiä nuorisokulttuureita muodostui. Keskeisinä tekijöinä tähän olivat vaikuttamassa muun muassa koulutuksen laajeneminen, suuret sodanjälkeiset ikäluokat, nuoruusajan aikaisempaa pidempi jatkuminen ja yhteiskuntien muuttuminen ja kehittyminen länsimaissa. Nuorison käyttäytyminen herätti tuolloin pahennusta ja sai palstatilaa lehdistössä. (Heiskanen & Mitchell 1985, 112-125.) Alituisen halun vastustaa aikuisten ajatuksia on tuolloin nähty pohjautuneen keskiluokkaiseen elämäntyyliin ja koulutuskäytäntöihin sisältyviin moniin hankaliin ulottuvuuksiin ja ristiriitoihin (Heiskanen & Mitchell 1985, 16-17; 248-251). Nämä ristiriidat edesauttoivat nuorten muodostumista omiksi yhteisöikseen, jotka alkoivat kyseenalaistaa vanhempien ja koulujen asemaa ja toisaalta myös eriytyä sisältäpäin. Nuorten yhteisöissä nousivat tärkeään asemaan muun muassa pukeutuminen, musiikki, idolit, oma kieli ja nuorisolehdet. (Heiskanen & Mitchell 1985, 236-238.) Talcott Parsonsin mukaan nuorisokulttuurit ovat nuorten tarjoama vastaus modernin yhteiskunnan haasteisiin. Nuoret pyrkivät täyttämään vanhempiensa- ja yhteiskunnan laajemminkin- odotuksia; toisaalta he kuitenkin kapinoivat niitä vastaan ja reagoivat samalla paikallisyhteisöjen ulkopuolella tapahtuviin muutoksiin. (Puuronen 2006, 84-85.)

Kulttuurisosiologi Bernice Martin (1981) on tarkastellut nuorisokulttuurin leviämistä osana laajempaa näkemystä länsimaisen kulttuuri-ilmapiirin muutoksista 1900-luvulla. Tässä yhteydessä hän on myös määritellyt nuorisokulttuurin leviämisen eri vaiheet. Martin näkee nuorisokulttuurin leviämisen osana niin sanottua ekspressiivistä vallankumousta. Hänen tulkintansa mukaan länsimaisessa kulttuurissa oli kytynyt kapinan siemen 1900-luvun alusta saakka kulttuurisia, mentaalisia ja yhteiskunnallisia rajoja vastaan. Kapina tuli vuosisadan alussa esiin pienten intellektuelli- ja taidepiirien avantgardistisissa kokeiluissa ja levisi 1950-luvulla läpi länsimaisen yhteiskunnan. Martinin tulkinnan mukaan ensimmäisessä vaiheessa, 1950-luvulla, ekspressiivinen vallankumous levisi kaupallisen nuorisokulttuurin muodossa ostovoimaisten työväenluokkaisten nuorten pariin, jotka kehittivät omat alakulttuurinsa, kuten ”tedit” ja ”rokkarit”. 1960-luvun puolivälissä nuorisokulttuurinen liike veti mukaansa myös alemman keskiluokan ammatteihin suuntautunutta nuorisoa, jonka parissa syntyi alakulttuureja, kuten esimerkiksi modit, jotka parodioivat tiettyjä keskiluokkaisen kulttuurin piirteitä. Seuraavassa vaiheessa keskiluokan ja ylemmän keskiluokan nuorten parissa syntyneet monenlaiset avantgarde- ja underground-liikkeet alkoivat levitä ”normaaleiden” keskiluokkaisten nuorten pariin. Laajenemisen välineenä oli olennaisesti rock-musiikki.

Ekspressiivisen vallankumouksen viimeisenä vaiheena Martin pitää punk-kulttuurin syntymistä 1970-luvun puolivälissä. Punk syntyi työväenluokkaisen nuorison ylihienostunutta rock-musiikkia ja sen establismenttia vastustavana liikkeenä, mutta tuli nopeasti omaksutuksi keskiluokkaisen nuorison ja aina uutta etsivän rock-teollisuuden piirissä, jotka myös kesyttivät sitä (Martin 1981 Heiskasen & Mitchellin 1985, 39-42 muk.)

Martinin kehitysjaksottelu käy hyvin yhteen Simon Frithin (1978) suorittaman rock-musiikin sosiologisen historiaerittelyn kanssa. Frith tosin etsii rock-musiikin todellista asemaa taiteen ja massakulttuurin kuin myös huvituksen ja luovuuden raja-alueilla. Frith päätyy näkemykseen, jonka mukaan rock-musiikki on tosin kaupallisesti ohjattua massakulttuuria, mutta osin myös aitoa nuorten todellista populaarikulttuuria, joka ilmentää yleisönsä tarpeita. (Frith 1978 Heiskasen & Mitchellin 1985, 42 muk.) On siis aihetta olettaa, että nuorison maailmankuvaa muokkaa niin sanottu kulttuuriteollisuus. Tämä usein massakulttuurin nimellä kulkeva kulttuuriteollisuus on eräänä nuorten sosiaalistajana yhteiskunnan virallisten instituutioiden ohessa. Voidaan jopa olettaa, että kulttuuriteollisuus vaikuttaa nuorten aikuistumiseen näitä perinteisiä sosialisatiolaitoksia enemmän. (Heiskanen & Mitchell 1985, 381-386.) Äänilevyteollisuus, videotuotanto, elokuvateollisuus, kirjakustannus sekä radio ja televisio ovat ottaneet nuoret huomioon tuotteidensa kuluttajina. Nämä niin sanotut kulttuuriteollisuuden massamediat tarjoavat nuorille tietynlaista musiikkia, muotia, nuorten lehtiä ja nuorten ohjelmia. Ne antavat nuorille tietynlaisen kuvan maailmasta ja nuoret käyttävät niiden tuotteita muodostaessaan maailmankuvaansa. (Helve 1987, 86.) Internetin ja matkapuhelinsovellusten laajenemisen ja kehittymisen myötä virtuaalisesta maailmasta on tullut nuorille entistä merkityksellisempi osa heidän jokapäiväistä elämäänsä 2000-luvulla. Nuoret hakevat myös alakulttuurisia, musiikkiin ja tyyliin liittyviä vaikutteita yhä selvemmin näiden uusien kanavien kautta. Nämä uudet tekniset innovaatiot ja verkkoympäristöt, kuten esimerkiksi My Space, Twitter ja You Tube ovat nopeuttaneet huomattavasti sekä visuaalisen että kirjoitetun informaation kulkua ja ajatusten vaihtamista yksittäisten ihmisten ja ihmisryhmien kesken.

Seuraavaksi tarkastelen nuorison musiikki- ja tyyli pohjaisten alakulttuurien kehittymistä aina niiden synnystä 1950-luvulta lähtien. Tämän vuosikymmenpohjaisen jaottelun tarkoituksena on valaista nuorten musiikki- ja tyyli pohjaisten alakulttuurien keskeisiä vaiheita ja uusien alakulttuuristen suuntausten syntymistä sekä niitä keskeisiä vaiheita ja merkittäviä ilmiöitä, jotka nivoutuvat näiden alakulttuureiden yhteyteen. Tämä taustoitus auttaa osaltaan hahmottamaan ja ymmärtämään nuorten musiikki- ja tyyli pohjaisten alakulttuurien muotoutumista ja luomaan kokonaiskuvaa aiheesta.

2.1 1950-luku: modernin nuorisokulttuurin syntyminen

1950-luvulla syntyi ja muotoutui varsinainen moderni nuorisokulttuuri ja ensimmäiset alakulttuuriset suuntaukset nuorison keskuudessa. Rock n' rollin syntyminen Yhdysvalloissa 1950-luvun puolella välissä oli keskeisesti vaikuttamassa nuorison

musiikki- ja tyyli pohjaisten alakulttuurien kehittymiseen. Muun muassa yhdysvaltalaiset Elvis Presley, Little Richard, Chuck Berry ja Johnny Cash nousivat tärkeiksi nimiksi ja suunnannäyttäjiksi rock n`rollin alkutaipaleella. Yhdysvalloista rock n`rollin siivittäjä nuorisokulttuuri levisi länsimaisen nuorison tietoisuuteen; Iso-Britannian kautta muualle läntiseen Eurooppaan ja Australiaan. Joukkotiedotusvälineiden kehittyminen, erityisesti television läpimurto ja yleistymisen kotitalouksissa, oli olennaisesti vaikuttamassa nuorison musiikkiin ja tyyliin perustuvien alakulttuuristen suuntausten leviämisessä yhä uusien nuorten pariin. Rock n`roll herätti moraalista paheksuntaa vanhemmissa sukupolvissa ja kasvatusinstituutioissa. Uudella musiikilla katsottiin olevan moraalisesti turmeleva vaikutus nuorisoon ja rajun, rytmikkään musiikin ajateltiin sisältävän liikaa seksuaalisuuteen liittyviä viitteitä ja vihjauksia. (Hänninen 2006, 66-68.)

Suomalaisen nuorison elämässä 1950-luku oli myös merkittävä vedenjakaja. Suomessa alkoi 1950-luvulla keskustelu uudesta nuorisosta ja suomalaisen nuorisokulttuurin synty liitetään 1950-lukuun. Uutta 1950-luvulla olivat myös Suomessa nuorille suunnattu musiikki ja elokuvat sekä nuorison näkeminen omana erityisenä kuluttajaryhmänä. (Huhtamäki 2013, 12-17.) 1950-luvulla Suomessa levisi ensimmäinen julkisuuden noteerama alakulttuurinen tyyli, jota kutsuttiin lättähattutyyliksi. Tyyliä oli olennaista nimenomaan pukeutuminen. Lättähattutyylillä kehittyi Heiskanen ja Mitchellin (1985) mukaan brittiläisen teddy boy-tyylin jäljittelyä ja sai sitten Suomessa omalaatuisia piirteitä. Rock-musiikin leviämisen ja rock-perustaisen nuorisokulttuurin synnyn kannalta myös Suomessa oli keskeinen syyskuussa 1956 ensi-iltansa saanut Bill Haleyn tähdittämä elokuva Rock Around the Clock (suomennettu Tunnista toiseen). Suomessa oltiin varauduttu mahdolliseen nuorisomellakoihin, joita oli ollut joissakin suurimmissa kaupungeissa eri puolella Eurooppaa, mutta minkäänlaista kahakointia ei tapahtunut. (Puuronen 2003, 382.)

Rock n`rollin saapumista Suomeen kuvaaviin kirjoituksiin liittyy selvää aikuisten kontrolliryhmien ontologista pelkoa, mutta vielä sitäkin selvempää lehdistön pyrkimystä luoda ”hallittua paniikkia”. Lehdistön synnyttämä alkupaniikki häipyi kuitenkin nopeasti ja rock n`roll hyväksyttiin vähitellen osaksi nuorison yleistä huvikulttuuria. Suomessa ei rock n`roll myöskään yhdentynyt samalla tavalla mihinkään luokkaperusteiseen alakulttuuriin kuten Englannissa, jossa työväenluokkainen teddy-kulttuuri otti sen heti omakseen. Vaikka rock n`roll haluttiin alkuvaiheissaan kytkeä lättähattukulttuuriin ja lättähattunuoriso olikin ilmeisen näkyvästi mukana rock n`rollin saapumisvaiheessa, katkesi kytkentä nopeasti. (Heiskanen & Mitchell 1985.) Rock n`rollin saavuttua Suomeen alkoi lättähattumuoti menettää asemiaan ja tilalle tulla rock-nuorison omaksuma tyyliä, jossa pojilla olivat yllä mustat nahkatakkit, farkut ja talvisin otsan päällä roikkuvat pipot (Salmi 2010, 9).

2.2 1960-luku: nuorison alakulttuurien leviäminen ja vesimiehen aika

1960-luvun alkuvuosina syntyi Englannissa niin sanottu mods-tyyli. Mods- liikkeen kulta-aika sijoittuu 1960-luvun puoliväliin ja asteittainen hiipuminen vuosikymmenen

loppupuolelle. Modien elämäntyyliässä keskeisiä, ryhmän toimintaa määrääviä käsitteitä olivat ”vauhti” ja ”kulutus”. Modien rockyhtyeet halusivat myös konkretisoida vauhdikkuuden ajatusta omassa musiikissaan. Tämä ilmenee erinomaisesti esimerkiksi The Who- yhtyeen lavaesiintymisissä. The Who oli ensimmäinen rockyhtye, joka ei ainoastaan soittanut yleisölle, vaan oivalsi liikkuu lavalla sekä horisontaalisesti että vertikaalisesti. Liike ja musiikki nivoutuivat The Who- yhtyeen lavatyöskentelyssä yhteen ainutlaatuisella tavalla, joka omana aikanaan (1960-luvun puolivälin jälkeen) oli uutta ja outoa muille rockyhtyeille. Mods-liike edusti uudenlaista nuorison alakulttuuria, jonka toiminnassa heijastui 1960-luvun elintasoyhteiskunnan ja taloudellisen hyvinvoinnin tuottama kulutSIDEOLOGIA, pukeutuminen, musiikki sekä vapaa-ajan kulttuuri. Modien kulutSIDEOLOGIA ilmeni muun muassa musiikin kautta siten, että the Who-yhtyeen tapa hajottaa instrumenttejaan voidaan tulkita ainakin osittain jonkinlaiseksi kulutuksen rituaaliksi; kalliit kitarat, rummut ja vahvistinlaitteet särjetään ja tilalle ostetaan seuraavana päivänä uudet, jotka rikotaan seuraavassa konsertissa ja niin edelleen. (Söderholm 1987, 31-33.)

Suomessa mods-tyylin omaksuivat niinkään keskiluokkaiseen elämään orientoituneet ja ilmeisesti myös keskiluokkaistaustaiset nuoret. Tyyli levisi ennen kaikkea lukiolaisnuorten pariin. Paradoksaalista kyllä, kun mods-liike alkoi olla tunnettu lähes kaikkialla Euroopassa, niin alkuperäinen sosiaalinen liike oli jo hajonnut. Tämä lähinnä vuosiin 1965-68 ajoittuva muutos ilmenee modien pukeutumistyyliensäkin; alkuperäisen mods-liikkeen mohairpuvut ja tarkasti määritellyt hiusleikkuumallit hävisivät ja tilalle tulivat lähinnä suosituilta rock-yhtyeiltä omaksutut vaikutteet. Esimerkiksi the Who- yhtye esiintyi uransa alkuvaiheessa tyypillisiin mods-asusteisiin pukeutuneena, mutta 1960-luvun loppupuolella yhtyeen imagoon kuului värikkäiden ja dekoratiivisten vaatteiden käyttö, (esimerkiksi pukeutuminen Englannin lippuun). (Hänninen 2006, 74-78.)

Mods-kulttuurista erkani 1960-luvun lopulla enemmän työväenluokkataustainen ja miehisiä arvoja korostava skinhead-alakulttuuri. Sen arvomaailmaan liittyi olennaisen selvästi nationalistinen ajattelu ja avoin rasismi ulkomaalaisia, varsinkin ei-valkoihoisia kohtaan. Kulttuurisosiologi Dick Hebdige on arvioinut skinhead-kulttuurin nousun työväenluokkaisten nuorten vastareaktiona siirtolaisten kasvaneeseen lukumäärään Iso-Britanniassa. (Hebdige 1979, 56-58.) Skinhead-alakulttuuri ei vielä levinnyt tässä vaiheessa pohjoismaihin. Tämä kertoo omalta osaltaan siitä, että alakulttuurisilla virtauksilla täytyy olla levitäkseen jokin pohja, johon ne vastaavat. Maahanmuuttajakysymys ei vielä tässä vaiheessa ollut tarpeeksi relevantti kysymys pohjoismaissa. (Hoikkala, 1989.)

1960-luvulla tulivat esiin The Beatles, rautalankamusiikki (muun muassa The Shadows) ja folk-tyylinen rock-musiikki (muun muassa Bob Dylan, The Byrds, Joan Baez, Buffalo Springfield). Musiikkityyleistä kehittyivät myös muun muassa ska, progressiivinen rock, rhythm n' blues sekä vuosikymmenen lopulla heavy metal. Nuorten kapinallisuus ja vaihtoehtoinen ajattelu muodostuivat hippikulttuuriksi, jonka aatteellisuutta sävyttivät pasifismi, suvaitsevaisuus, vapauden rajojen etsiminen, vapaa rakkaus, itämainen mystiikka, uususkonnollisuus ja tajuntaa laajentavat aineet. Hipit olivat julistaneet ruumiillisuutta, vapaata seksuaalisuutta ja tajunnanlaajennusta psykedeelisten huumeiden avulla. Kuusikymmentäluku oli poliittisen, seksuaalisen ja psykedeelisen vallankumouksen aikana. Salatieteet nousivat uudelleen kukoistukseen,

kiinnostus erilaisiin okkultistisiin, mystisiin ja satanistisiin suuntauksiin kasvoi muun muassa länsimaisen populaarikulttuurin keskuudessa. Keskeisiä suunnannäyttäjiä olivat C.G. Jung, J.R.R. Tolkien, Aleister Crowley, H.P. Lovecraft ja Hermann Hesse, ja merkittävinä suunnannäyttäjinä myös muun muassa Rolling Stones, Beatles, Carlos Castaneda, Aldous Huxley, Timothy Leary, L.Ron Hubbard ja skientologit, Robert DeGrimston ja The Process Church of The Final Judgement, David Bowie, Helvetin enkelit sekä Anton LaVey ja Church of Satan. Hippi- aikakauden, ”vesimiehen ajan”, yhdeksi keskeiseksi ajatukseksi oli noussut mielen ja kehon vapautuminen. Huumeet näyttelivät keskeistä osaa tässä prosessissa. Tämän rinnalla ajassa liikkui rakkauden ajatusten ohella pimeä, musta kääntöpuoli, jonka kautta nousi esiin äärimmäisen väkivallan käyttöä, elitististä ajattelua ja henkistä manipulointia. Viattomuuden ajan loppuna pidetyt Charles Mansonin ”perheen” suorittamat Tate-LaBianca-murhat ja Altamontin verilöyly kytkeytyvät olennaisella tavalla 1960-luvun henkeen. (Lachman 2003.)

Mustan bluesin ja osittain myös 1950-luvun valkoisen rock n`rollin pohjalta rakentui niin sanottu brittiläinen rhythm and blues, joka oli the Beatles- tyyllisen mersey beatin ja modien suosiman the Who- henkisen powerpopin ohella brittiläisen rockin hallitseva suuntaus 1960-luvun puolivälissä. Brittiläiset, valkoiset nuoret miehet kiinnostuivat vanhasta, yhdysvaltalaisesta deltabluesista, jonka keskeisiin nimiin lukeutuivat muun muassa Robert Johnson ja Son House. Myös niin sanottu Chicago-blues, tärkeinä niminä muun muassa Howlin` Wolf ja Muddy Waters, herätti kiinnostusta brittinuorison keskuudessa. Tätä rhythm and blues-pohjaista uutta rockmusiikkia edustivat esimerkiksi Yardbirds, Jimi Hendrix, Rolling Stones, Free ja Cream. Tämä rock-musiikin laji antoi tärkeitä ja ratkaisevia vaikutteita myös heavyrockin ja heavy metalin syntymiselle 1960-luvun lopussa. Samoin se vaikutti amerikkalaiseen 1960-luvun puolivälin jälkeiseen garage-rockiin eli ”autotallipunktiin” sekä laajemminkin uuteen amerikkalaiseen rockmusiikkiin. (Söderholm 1987, 23.)

Yhtyeiden musiikilliset kokeilut alkoivat kehittyä raskaampaan suuntaan vuosikymmenen loppua kohden kuljettaessa. Vuonna 1968 tyyli, joka sittemmin tuli tunnetuksi heavy metal-musiikkina, alkoi todella muotoutua. San Franciscosta kotoisin oleva, brittiläisen Creamin tapaan kolmehenkinen, ”voimatrio”-yhtye Blue Cheer, julkaisi tammikuussa 1968 ”Vincebus Eruptum”-albumin, jota monet pitävät ensimmäisenä varsinaisena heavy metal-albumina. Samana vuonna Kanadasta kotoisin oleva, Herman Hessen kuuluisasta kirjasta nimensä ottanut, Steppenwolf-yhtye, julkaisi omaa nimeään kantavan esikoisalbuminsa, joka sisälsi kappaleen ”Born to Be Wild”, jonka sanat sisältävät käsitteen ”heavy metal thunder”. Yhdysvaltalainen yhtye Iron Butterfly julkaisi In A Gadda Da Vida (1968) albumin, jolla oli myös merkittävä vaikutus heavy-metal-tyylin kehittymiselle. Raskas musiikki kantautui Yhdysvalloista brittiläisen nuorison korviin. Iso-Britanniasta tulevat yhtyeet Led Zeppelin, Black Sabbath ja Deep Purple olivat määrittämässä 1960-70-lukujen taitteesta heavyn suuntaa pitkälle 1970-luvulle ja voimakkaasti vaikuttamassa heavy metallin suosion kasvamiseen ja leviämiseen uusien nuorisoryhmien tietoisuuteen. Black Sabbathilla on myös ollut merkittävä, olennainen vaikutus yhden heavyn alalajin, doom-metallin syntyyn ja kehitykseen. Näistä brittiyhtyeistä tuli merkittäviä suunnannäyttäjiä ja inspiroijia tuleville heavy-sukupolville. Myös ”proto-punkin” tai ”esipunkin” käsite muotoutui myöhemmissä keskusteluissa, kun tarkasteltiin muun muassa sellaisia Yhdysvaltain Detroitista tulevia yhtyeitä kuin MC5 ja The Stooges ja

New Yorkista kotoisin olevaa yhtyettä The Velvet Underground. MC5 ja The Stooges soittivat rajua, kitaravetoista, kovaäänistä garage-tyylistä rockia, jonka sanoitukset kumpusivat autokaupungin urbaanista ahdistuksesta, rotulevottomuuksista ja kaoottisuudesta. The Velvet Underground tarjosi synkän ja viileän kuvan urbaanista todellisuudesta. The Velvet Undergroundin sanoituksissa vilisi käsitteitä huumeista, s&m-seksistä, hetkellisestä vapautuksesta ja katuelämän varjoisista puolista. Nämä yhtyeet olivat tärkeitä esikuvia ja innoittajia tulevan punk-sukupolven nuorille 1970-luvulla. (Lachman 2003.)

2.3 1970-luku: nuorison alakulttuurien kaupallistuminen ja punkin vastaisku

Synkän maagiset ja pahoismaiset teemat sisältyvät olennaisesti heavy metal-musiikin historiaan. Nämä temaattiset sisällöt soljuivat heavy metal-musiikkiin kirjallisuuden, okkulttien ajattelijoiden ja kauhufilmien kautta. Heavy metallin kärkinimistä erityisesti Birminghamista tulevan Black Sabbathin esoteerisissa, okkulttisissa lyriikoissa oli kuolemaan ja pahoiseen viittaavaa tematiikkaa. Yhtyeen musiikista huokui läpi myös kotikaupungin ahdistava, tunkkainen ilmapiiri ja teollisuuden saastuttama ympäristö. Saatanallisia vaikutteita esiintyi niinikään brittiläisen Black Widow-yhtyeen Sacrifice (1970) levyllä ja rituaalisissa lavaesiintymisissä sekä yhdysvaltalaisella Coven- yhtyeellä. Brittiläisen Led Zeppelinin yhtyeen kitaristi Jimmy Page tunnettiin suuresta kiinnostuksestaan maagikko Aleister Crowleyn oppeja kohtaan.

Alakulttuurien puolella nuorten eriytymiskehitys jatkui edelleen 1970-luvun puolella ja nuorten irrallisuus yhteiskunnan virallisten instituutioiden suhteen tuli esille (Uusitalo 1991, 250). 1970-luvun alkupuolella nuorison keskuudessa suurta suosiota sai osakseen niin sanottu glam-rock, joka oli ennen kaikkea esiintyjien ulkoiseen mahtipontiseen tyyliin ja kitaravetoiseen rockiin keskeisesti liittynyt suuntaus. Sen on tulkittu välittäneen keinotekoisuuteen, ihmisen loputtomaan itsensä muokkaamiseen sekä luokattomuuteen, jopa sukupuollettomuuteen (androgynisyyteen) viittaavia piirteitä. Keskeisiksi artisteiksi nousivat muun muassa brittiläinen David Bowie ja myös Iso-Britanniasta tulevat yhtyeet Slade, The Sweet ja T-Rex sekä Yhdysvalloista Alice Cooper Band, New York Dolls ja Kiss. Alice Cooper ja Kiss olivat myös ensimmäisiä yhtyeitä, jotka käyttivät tyylillisenä keinona mustavalkopohjaisia kasvomaalauksia. Glamrockin tyyliin kuuluivat koristeellinen ja värikäs pukeutuminen, korkeakorkoiset kengät ja artistien meikkaaminen. (Chambers 1985, 128; Street 1986, 172.)

1970-luvun ensimmäiset vuodet merkitsivät Jamaikalla koko musiikkiteollisuuden luonteen muuttumista, kun kansainvälinen kiinnostus saaren omakeimaista musiikkia kohtaan heräsi. Keskeisessä roolissa tässä prosessissa oli kolmen nuoren jamaikalaisen trio The Wailers. Bob Marley, Peter Tosh ja Bunny Wailer saivat monen vuoden ahkeran yrittämisen jälkeen levytyssopimuksen Englantiin levy-yhtiö Islandin kanssa. Sopimuksen tuloksena syntyi ilmeisesti ensimmäinen varsinainen reggae-albumi "Catch a Fire" vuonna 1972, ja se julkaistiin kansainvälisillä markkinoilla 1973. Sen jälkeen Wailersit kiersivät ahkerasti Yhdysvalloissa ja Englannissa, joissa yleisö kuuli ja näki ensi kertaa uutta militanttia ja rotutietoista

musiikkia, joka uhusi tulta ja tulikiveä valkoisten yhteiskunnalle. (Kupiainen 1987, 118.) Reggae ja punk olivat liittolaissuhteessa heti punk-rockin syntymisestä lähtien sekä ideologian että musiikin kautta. Erityisesti The Clashin ohella punk-reggae – rintamalla kunnostautui Pohjois-Irlannista tuleva yhtye Stiff Little Fingers. Myös 1980-luvulla eli hardcore punkin aikakaudella on ollut yhteistyötä, josta ehdottomasti omalaatuisin ja persoonallisin esimerkki on amerikkalainen mustista, uskonnollisista, rasta-muusikoista koostua hardcore-yhtye Bad Brains, jonka kappaleista osa on hardcore-punkkia ja osa korkeatasoista roots-reggaeta. (Kupiainen 1987, 121-122.)

Diinarikulttuurista käytettiin Suomessa myös nimitystä teddykulttuuri. Kyseisen alakulttuurin jäsenet ihailivat nostalgisesti 1950-lukua ja Yhdysvaltoja. Tähän alakulttuuriin kuuluvien nuorten vaatteissa alkoi esiintyä tähtilippukuvioita, kadunkulmiin ilmestyä farkkuja myyviä liikkeitä ja nuorten miesten hiuksiin entistä enemmän rasvaa. Diinarikulttuuri oli suosionsa huipulla Suomessa 1970-luvun lopulla, yhdessä samanaikaisesti kukoistavan punk- alakulttuurin kanssa. Yhteenotoilta näiden kahden alakulttuurisen nuorisoryhmän jäsenten kesken ei kuitenkaan välttytty, koska nämä alakulttuurit olivat hyvinkin erilaisia lähtökohdiltaan ja keskeisiltä näkemyksiltään. Suomalainen Hurriganes-yhtye oli jo aiemmin tuonut 1950-luku henkisen, äänekkään ja suoraviivaisen rock n`rollin uuden, nuoren sukupolven tietoisuuteen. Vaikka Hurriganes soitti nostalgia- henkistä rock n`rollia, oli sen soitossa ja lavaesiintymisessä voimaa ja energiaa, joka vetosi myös tulevaan punk-sukupolveen. Hurriganes sai osakseen valtavan suosion ja innostuksen nuorison keskuudessa 1970-luvun puolivälissä ja Roadrunner (1974)- albumi klassikon aseman. Myös naapurimaassa, Ruotsissa yhtye herätti suurta kiinnostusta ja vastakaikua nuorten suunnalta. (Miettinen 1983.)

Punk-liikkeen ja punk- rockin syntymäpaikka oli New York 1970- luvun puolivälissä. Punk-rockin synty liittyy ympäristöön, missä monet nuorista olivat selvästi pettyneitä progressiiviseen rock- musiikkiin. Useiden nuorten oli hankalaa lähestyä liian teknisellä otteella soittavia artisteja ja jotkut nuorisosta kokivat rock- muusikoiden ja itse musiikin etäännyneen kuulijoistaan ja muuttuneen elitistiseksi. Tällöin nuorison keskuudessa nousi esiin halu ja pyrkimys palata lähtökohdille, 1950- luvusta kumpuavaan perinteeseen, raivoisaan rock and rolliin, jonka parissa kappaleista muodostui lyhyen ytimekkäitä, ja ne eivät edellyttäneet erinomaista soittamista. New Yorkin punk-rockin keskeisiksi nimiksi nousivat muun muassa yhtyeet Ramones, Dead Boys, The Dictators, Johnny Thunders & The Heartbreakers ja Television. Punk levisi pian Iso-Britanniaan, jossa sen ympärille muodostui vuoden 1976 kuluessa uusi alakulttuuri. New Yorkin alkuperäinen punk-liike toimi etupäässä musiikin ympärillä. Iso-Britanniassa musiikin lyriikoihin kuitenkin sisältyi tietynlainen yhteiskunnan epäkohtiin kantaaottava, anarkistinen ja kaoottinen asenne, joka sai ajatuksellisen taustansa kansallisesta taloustilanteesta, nuorison huonosta työllisyystilanteesta ja 1960-luvun hippien ideaaliyhteiskunnan unelmien särkymisestä. Brittiläisen punkin lyriikat edustivat ajatusta korruptoituneesta ja epätasa- arvoisesta valtiosta, jonka seurauksena kansalaiset joutuvat kohtaamaan epäoikeudenmukaisuutta, näköalattomuutta ja toivottomuutta. (Miettinen 1983.)

Punk-liike levisi myös Australiaan synnyttäen aussie punk-rock-käsitteen. Maasta oli jo 1960-luvulta The Easybeats-yhtyeen mods-vaikutteisesta powerpopista lähtien tullut persoonallisia, kansainvälistä huomiota herättäneitä yhtyeitä. AC/DC ja Buffalo olivat nousseet tärkeiksi raskaan rockin yhtyeiksi 1970-luvun puolivälissä.

Australialaiset punk-yhtyeet Radio Birdman (Radios Appear) ja The Saints (I'm Stranded) julkaisivat maineikkaat debyyttinsä ensimmäisen punk-aallon ollessa kuumimmillaan vuonna 1977. Innostus punk-rockiin levisi entisestään nuorison keskuudessa Australiassa ja seuraavia merkittäviä julkaisuja levyttivät muun muassa yhtyeet The Victims ja Fun Things. Australialainen punk ja rock n`roll jatkoi menestystään 1980-luvulla ja pysyi omaehtoisena, underground-henkisenä tyylinä, joka säilytti aitouden, tietyt rosoisuuden piirteet ja kompromissittoman otteen. (Miettinen 1983.)

1970-luvun puolivälissä muodostunut punk-kulttuuri oli monessa mielessä uudentyyppinen alakulttuurin ja vastakulttuurin sekoitus. Sen ideologia oli moniselitteinen; se voitiin tulkita samaan aikaan fasistiseksi ja vasemmistolaiseksi, seksuaalisuutta irvokkaasti korostavaksi tai sitä vastustavaksi. (Hebdige 1979.) Punk ei kuitenkaan ollut mikään nopeasti ohimenevä muoti-ilmiö; tätä todistavat yhä uudet punkrock-sukupolvet. Punk-liikkeen keulakuvaksi kohosi nopeasti englantilainen The Sex Pistols-yhtye, jonka kautta tulivat julkisuuteen ensimmäisen polven punkkareiden keskeiset ajatustavat. Yhtyeen manageriksi tuli Malcolm McLaren, joka oli ollut legendaarisen proto- punk- yhtye New York Dollsin managerina vuosina 1973-75. The Sex Pistolsin ohella samanaikaisesti punk-liikkeen suuriksi vaikuttajiksi nousivat Iso-Britanniasta muun muassa yhtyeet The Damned ja The Clash. The Sex Pistolsin Never Mind The Bullocks (1977) jäi yhtyeen ainoaksi viralliseksi albumiksi, mutta hyvin merkittäväksi sellaiseksi. The Damned julkaisi debyyttialbuminsa "Damned, Damned, Damned" alkuvuodesta 1977 ja sitä pidetään ensimmäisenä varsinaisena brittiläisenä punk- rock- pitkäsoittona. Suomessa ensimmäisenä punk-levytyksen kunnian sai Briard esikoissinglellään "I really hate ya", sekin vuodelta 1977. Briardin ohella suomalaisen punk-rockin ensimmäisen aallon suuriksi vaikuttajiksi nousivat muun muassa Eppu Normaali ja Pelle Miljoona. (Miettinen 1983.)

Ainakin punk oli musiikillinen ilmiö. Ainakin se oli rock n`rollia, siitä ei ole epäilystäkään. Se täytti oikean rock n`rollin tuntomerkit; oli kapinallista, äänekästä, näkyvää, eikä aikuiset pitäneet siitä. Se oli kapinarockia niin kuin omalla tavallaan Elvis, Rolling Stones, Velvet Underground, Stooges, New York Dolls (ja Hanoi Rocks). Eikä ole mikään sattuma, että kaikki edellä mainitut olivat nimenomaan valkoisia yhtyeitä. Vaikka rock n`roll sai alkunsa mustasta bluesista, se oli silti hyvinkin valkoista musiikkia. Siinä missä musta (rhythm &)blues kapinoi valkoista yhteiskuntaa vastaan, kapinoi valkoinen rock n`roll oman rotunsa aikuisia vastaan. (Miettinen 1983, 51-52.)

Punk joutui välittömästi lehdistön ja viranomaisten huomion kohteeksi. The Sex Pistolsin tuleva Suomen keikka alkuvuodesta 1978 peruuntui, kun yhtyeelle ei myönnetty työlupaa esiintymiselle. Lehtikeskusteluissa todettiin punk-ilmiön ja punk-musiikin ilmeinen yhteiskunnallinen sanoma ja merkitys sekä maamme järjestyskulttuurin ja poliittisten nuorisojärjestöjen sensuurihalukkuus. Sex Pistols-keskustelulla oli kuitenkin Suomen punk-musiikille ja punk-kulttuurille se hyöty, että ne saivat osakseen julkista näkyvyyttä ja julkista keskustelua enemmän kuin rock-musiikki yleensä. (Heiskanen & Mitchell 1985, 206.) Punk leimattiin väkivaltaiseksi, turmiolliseksi roskakulttuuriksi, jonka väitettiin aiheuttavan vain levottomuutta ja moraalin rappiota. Punkin ideologiassa oli joitakin elementtejä, kuten tietynlainen anarkistisuus, omaehtoisen toiminnan korostaminen ja kulutusyhteiskunnan vastustaminen. Punkin ideologian toi esille myös uudenlainen tapa pukeutua, mihin

sisältyivät keskeisesti muun muassa irokeesikampaukset, hakaneulat ja erilaiset lävistykset. Suomessa rintamerkit olivat oleellinen osa punkvarustusta, mutta niiden käytössä menttiin kaikkia kyllästyttävissä määrin määrällisiin ylettömyyksiin. Niinpä badge-villitys meni omine aikoineen ohi, antaen tilaa muun muassa nahalle ja niiteille sekä muille uusille muotikeksinnöille. (Miettinen 1983, 90-91.) Punk- nuoret toivat esille vastarintaansa ajoittain shokeeravilla, omituisilla ja joskus väkivaltaa sisältävillä keinoilla, toisinaan taas toimintaan sisältyi karnevalistista huumoria. Musiikkiliikkeenä punkiin sisältyi tasavertaisuuteen pyrkivää kulttuurin ja oman julkisuuden luomista; musiikki ei ole vain ammattilaisten oikeus vaan kuuluu jokaisen ihmisen oikeudeksi. Yhteiskunnallisena liikkeenä punkiin liittyi taistelu oikeudesta omaan merkityksenantoon kulttuurituotannon piirissä. Oma merkityksenanto tarkoittaa sitä, että käytetään sivilisaation luomia kulttuuriesineitä, mutta säilytetään itsellä oikeus määritellä niiden käyttöyhteydet ja - tavat. Kulttuuristen arvojen määrittely on taistelua, jota käydään kulttuuriesineiden kantamasta ideologiasta eli siitä, mikä on ” hyvää /huonoa”, ” kaunista /rumaa” kulttuurissa ja kenellä on oikeus määritellä näitä kulttuurisia arvoja. (Mäki-Kulmala 1989, 78-79.)

Punkin nousun myötä alkoi Suomessa syntyä underground-lehtiä kymmenittäin. Taustalla oli punk-liikkeessä keskeiseksi noussut ajatus ihmisten omaehtoisesta, itsenäisestä, aktiivisesta toiminnasta ja vaikuttamisesta. Innostuksen ollessa korkeimmillaan 1970-luvun lopulla, näitä omakustannukseen perustuvia lehtiä ilmestyi yli kaksisataa. Levikiltään kaikkein suurimmaksi nousi Hilse. Lehti kasvoi, vaikutti suomalaisen punk-liikkeen kehittymiseen, löysi uusia yhtyeitä ja alkoi jopa tuottaa äänilevyjä. Sen oli kuitenkin eräässä vaiheessa valittava joko laajemmaksi kaupalliseksi yhtiöksi muuttumisen tai ”aitouden” säilyttämisen väliltä; ja lehti valitsi vuonna 1980 toiminnan lopettamisen. (Miettinen 1983, 94-97.)

2.4 1980-luku: nuorison alakulttuurien kulta-aika

1980-luku toi Suomeen skinheadit eli skinit. Skinhead-kulttuurin ensimmäinen aalto oli muodostunut 1960-luvun Britanniassa. Englannin skinheadit ottivat tyyliinsä vaikutteita paitsi työväentaustasta, myös aikaisemmilta kovilta brittiläisiltä nuorisotyhmiltä; modeilta ja rude boys-kulttuurilta. Ensimmäisen aallon skinit kuuntelivat pehmeää musiikkia; skata ja reggaeta. Skinhead-kulttuurin toinen aalto 1970-luvun lopulta alkaen jatkoi ensimmäisen aallon ulkoista tyyliä (lyhyeksi tai lopulta kokonaan pois leikatut hiukset, pilottitakki, mustat maihinnousukengät). Aatteellinen muutos oli kuitenkin selvä; toisen aallon skinhead-liikehdintä liittyi jo selkeästi Amerikan mantereella esiintyvään, valkoisen rodun ylemmyyttä korostavaan white power-liikehdintään. Se korosti kansallisuutta, poliittista nationalismia ja rasismia, ja sai ulkomaalaisvastaisuudessaan myös fasisistisia ja neonatsi-tyylisiä muotoja. (Hermonen 2006, 51.)

Ensimmäisen punk-aallon mentyä 1980-luvun taitteessa muodostui Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa sekä myös Suomessa niin sanottu hardcore punk-suuntaus. Hardcore-punk eroaa selkeästi 1970-luvun punkista, ja 1970-lukuun pohjautuvaa postpunkkia

hardcore muistuttaa äärimmäisen vähän. Hardcore-punkille on ominaista nopea tempo ja toistuvien kitarariffien muodostama rytmikuvio. Hardcoren soittotyyliä kuvaa ehkä parhaiten hardcore-punkkareiden usein käyttämä ilmaisu ”sahaaminen”. (Söderholm 1987, 54.) Hardcore punk- suuntaukseen kuuluivat esimerkiksi yhdysvaltalaiset yhtyeet The Misfits, Black Flag, Dead Kennedys, Bad Brains ja Minor Threat. Glenn Danzigin luotsaama The Misfits nousi sillä tavoin erityiseen asemaan, että he eivät koskaan laulaneet poliittisista ongelmista, kuten muut merkittävät punk ja hardcore-bändit. Misfitsin lyriikoiden keskiössä olivat enemmänkin b-luokan kauhufilmit ja avaruusoliot. Merkittävien englantilaisten hardcore-yhtyeitten joukkoon kuuluivat esimerkiksi Discharge, The Exploited, G.B.H ja Amebix. Dischargen *Hear Nothing, See Nothing, Say Nothing* (1982) albumi nousi todella tärkeäksi albumiksi tuleville 1980-luvun äärimetalliyhtyeille. Suomalaisia, tärkeitä hardcore punk-yhtyeitä olivat muun muassa Terveet Kädet, Rattus ja Riistetyt. Nämä suomalaiset hc-yhtyeet herättivät huomiota kansainvälisesti hardcore punk-piireissä ja olivat vaikuttamassa olennaisesti muun muassa Etelä-Amerikasta kotoisin oleviin 1980-luvun loppupuolen äärimetalliyhteisiin, esimerkkeinä Sepultura ja Sarcophago. Hardcore punkin tyyliin kuuluivat anarkia-merkit ja näyttökuviot mustissa nahkakeissa, irokeesikampaukset, hakaneulat ja erilaiset lävistyksset. (Mudrian & Peel 2006.)

Post-punkin merkittäviä nimiä olivat muun muassa englantilainen Joy Division, Australiasta lähtöisin oleva The Birthday Party ja Yhdysvalloista tuleva Killing Joke. Nick Caven luotsaama The Birthday Party sai mainetta Lontoon vaihtoehtoskenessä räjähtävillä live-esiintymisillään, joissa bändi luotaili riisutulla, hyperaktiivisella ja kaoottisella musiikillaan ihmissielun synkempiä syvyyksiä (Baddeley 2006, 211). The Birthday Partyn hajoamisen jälkeen Nick Cave perusti Nick Cave & The Bad Seedsin. The Birthday Party aikojen huumeinen raivopäisyys oli uudessa bändissä ehkä laantunut, mutta musiikin raakuudesta ei ollut tingitty senttiäkään. Cave julkaisi sarjan kriitikoiden ylistämiä levyjä, joilla hän etsi rock n`rollin pimeyden sydäntä alkutekijöihinsä hajotetusta bluesista, gospelista ja kantriballadeista. (Baddeley 2006, 279.) Iso-Britanniasta lähtöisin oleva yhtye, Joy Division, sisälsi musiikkiinsa todella tummia, yöllisen pimeyden ja ahdistuksen elementtejä. Joy Divisionin vaikutteet tulivat suurelta osin yhdysvaltalaisilta, 1960-luvun yhtyeiltä The Doors ja The Velvet Underground. Yhtyeen mystisyyttä ja traagisuutta lisäsivät entisestään vokalisti Ian Curtisin itsemurha keväällä 1980, juuri ennen ensimmäistä Yhdysvaltain kiertuetta. Tämä johti luonnollisesti yhtyeen lyhytkestoiseen elämänkaareen ja ennenaikaiseen hajoamiseen. Suomalaisista yhtyeistä post-punk-tyyliä edustivat ainutlaatuisella tavalla helsinkiläinen Sielun Veljet sekä Oulusta kotoisin olevat KTMK (Kansanturvamusiikkikomissio) ja siitä myöhemmin muodostunut Radiopuhelimet. (Kempinen, 1998.)

Goottilaisen alakulttuurin historia liittyy ihmisen taipumukseen viehättyä mystisistä, oudoista asioista, sekä nauttia jännittävistä ja synkistä tarinoista (Voltti 2012, 223). Goottilainen alakulttuuri juontaa juurensa 1980-luvun Lontooseen ja sen Batcave Clubille. Ilmiön taustalla ovat punk-musiikki, 1970-luvun kokeilevat alakulttuurit, kuten glamrock, sekä menneitä aikoja romantisoivat pukeutumistyyli, kuten glamrock, sekä menneitä aikoja romantisoivat pukeutumistyyli. 1970-80-lukujen vaihteessa kehittynyttä gothic rock-musiikkia ja sen kuuntelijoiden pukeutumista kuvaillaan usein synkistelyksi. Musiikin ja pukeutumisen ympärille kehittyi alakulttuuri, goottilaisuus, jonka edustajia kutsutaan gooteiksi. (Voltti 2012, 222.)

Musiikki on goottien suuri yhdistävä tekijä. Se on yleensä melankolista ja sanoitukset kuvaavat hienostuneesti pimeyttä sekä tuonpuoleista. Gothic rockille tyypillisiä ovat raastavat kitarariffit, voimakkaat bassokuviot ja matalaääniset vokaalit. Goottimusiikin pioneereja olivat muun muassa brittiläiset yhtyeet Joy Division, Bauhaus, The Cure ja Siouxsie & The Banshees. (Voltti 2012, 223.) Goottirock rantautui 1980-luvun alussa Yhdysvaltoihin, missä paikallista versiota alettiin nimittää deathrockiksi. Länsirannikon deathrock-ympyröiden tärkein bändi oli tässä vaiheessa Christian Death, jonka johtohahmona oli lahjakas, rauhaton sielu, nuorena menehtynyt Rozz Williams (Baddeley 2006, 327). Merkittäviksi yhtyeiksi goottirockin kehityksen kannalta nousivat brittiläiset Sisters of Mercy, Fields of The Nephilim ja The Mission. Rozz Williamsin tavoin Sisters of Mercyn vokalisti Andrew Eldritch halusi mieluiten nähdä yhtyeensä vaihtoehtorockin synkemmän siiven perinteenjatkajana, ja molemmat mainitsivatkin innoittajikseen The Velvet Undergroundin ja The Doorsin. Fields of The Nephilimin lyriikoissa viitattiin usein yhdysvaltalaisen kirjailijan H.P. Lovecraftin Cthulhu-myyttiin ja maagikko Aleister Crowley oli myös tärkeä lyyrinen innoittaja. Omintakeinen imago kauhtuneineen pitkineen takkeineen ja leveälierisineen hattuineen oli ominaista Fields of The Nephilimille. Ehkä vielä puvustustakin tärkeämpi innoittaja yhtyeelle oli Ennio Morriconen spaghetti-westerneihin säveltämä musiikki, jonka kohtalokkaat kitaramelodiat olivat nousseet koko elokuvatyypin symboleiksi. (Baddeley 2006, 335-336.)

Iso-Britanniassa kehittyi ja nousi voimakkaasti esille 1980-luvun taitteessa New Wave of British Heavy Metaliksi (NWOBHM) kutsuttu heavy metalin toinen aalto. NWOBHM palautti metalliin takaisin vimmaisen, ankaran otteen. Musiikki oli entistä nopeampaa, rankempaa ja vihaisempaa. Vaikutteita otettiin niin vanhasta heavy metallista kuin punk-rockista. Keskeisiksi nimiksi nousivat muun muassa Iron Maiden, Venom ja Motörhead. Kolmihenkinen Motörhead oli jo omaa nimeä kantavasta esikoislevystään (1977) lähtien ollut tärkeä tienraivaaja raskaan musiikin saralla, vaikuttaen oleellisesti nopealla ja rankalla musiikillaan New Wave Of British Heavy Metalin syntymiseen. Witchfinder Generalin doom-metalissa kuului voimakas 1970-luvun Black Sabbathin vaikutus. Albumit Death Penalty (1982) ja Friends Of Hell (1983) nousivat merkittäviksi sekä doom-metalin että NWOBHM:n kannalta. Witchfinder Generalin ohella yhdysvaltalaiset yhtyeet Trouble, Pentagram ja Saint Vitus sekä ruotsalainen Candlemass olivat tärkeitä doom metallin sanansaattajia ja kehittäjiä 1980-luvulla. (Mudrian & Peel 2006.)

Black metal-termin otti 1970- ja 1980-luvun vaihteessa ensimmäisenä käyttöön brittiläinen Venom, ja siitä tuli ensimmäinen black metal-yhtyeenä tunnettu yhtye. 1980-luvun yhteydessä puhutaan black metallin ensimmäisestä aallosta. Yleisö koostui tuolloin skineistä, punkkareista kuin pitkätukistakin. Satanismia käytettiin myyvänä imagotekijänä. (Hermolen 2006, 193.) Venomista katsotaan alkaneen varsinaisen äärimetallin ja sillä on ollut ratkaiseva vaikutus thrash-, death- ja black metallin kehittymiseen. Venomin albumit Welcome To Hell (1981), Black Metal (1982) ja At War With Satan (1984) loivat pohjan ääriytylien kehittymiselle. Ennennäkemättömän rankka ja rupisen musiikki levisi underground-musiikkipiireissä ympäri maailman nuorten vihaisten miesten keskuudessa. Venom nosti myös lyriikoissaan avoimesti esille okkultistiset ja satanistiset teemat, joilla oli suuri vaikutus black metallin tyylin muotoutumiselle ja suunnalle eteenpäin. (Moynihan & Soderlind, 1998.)

Brittiläisellä uuden aallon heavy metalilla oli keskeinen vaikutus thrash metallin esiinmarssille Yhdysvalloissa. Erityisen tärkeään rooliin tässä yhteydessä kasvoi Newcastlesta kotoisin olevan Venomien merkitys. Yhdysvaltalaisen thrashin kärkinimiksi nousivat nopeasti Kaliforniasta kotoisin olevat yhtyeet Metallica ja Slayer sekä Possessed, jonka albumia Seven Churches (1985) monet pitivät ensimmäisenä death metal-albumina. Venomilla oli myös huomattava vaikutus eurooppalaisen thrash metalin syntyyn, varsinkin Länsi-Saksassa. Sodom, Kreator ja Destruction seurasivat Venomien jalanjälkiä ja niiden lyriikat sekä tyyli olivat huomattavan tummanpuhuvia ensimmäisillä albumeillaan. Venom oli tärkeä esikuva myös sveitsiläiselle black metallia soittaneelle Hellhammer-yhtyeelle, josta muotoutui nopeasti Celtic Frost, sekä niinikään varhaista black metalia esittäneelle ruotsalaiselle Bathorylle. Sekä Celtic Frost että Bathory nousivat myöhemmin, 1990-luvulla, tärkeiden vaikuttajien joukkoon black metallin toisessa aallossa. Tanskalainen Mercyful Fate oli myös merkittävä yhtye varhaisessa black metallissa. Yhtye julkaisi kaksi merkittävää albumia, Melissa (1983) ja Don't Break The Oath (1984), ennen hajoamistaan 1980-luvun puolivälissä. Tyyllillisenä elementtinä yhteen vokalisti King Diamond käytti mustavalkoista kasvomaalausta, luista tehtyä ristiä ja suoritti tulen nielentää esitysten aikana. (Moynihan & Soderlind, 1998.)

Heavy metal- alakulttuurissa musiikki ja pukeutuminen ovat kytkeytyneet jäsentensä keskuudessa olennaisesti toistensa yhteyteen. Heavy metal- pukeutumistyyliin kuuluivat 1980-luvulla muun muassa mustat nahkatakkit, farkkutakit, panosvyöt ja erilaiset niittirannekkeet. Nahkatakkeihin ja varsinkin farkkutakkeihin ommeltiin omien suosikkiihtyeiden kangasmerkkejä ja laitettiin usein vielä niittejä. Kaulakoruina oli usein erilaisia pentagrammeja ja/tai alaspäin käännettyjä ristejä. Yksi heavy metal- tyyliin perinteisesti liitettävistä elementeistä olivat pitkät hiukset miehillä. Heavy metal ottaa alituisesti vaikutteita vanhoista myyteistä, joiden uljaat sankarihahmot mielletään monesti pitkähiuksisiksi. Hiuksien pituus on ollut heville väline erottua massasta ja myös tietynlainen kannanotto valtakulttuuria vastaan, merkki erilaisuudesta ja tiettyyn ”heimoon” kuulumisesta. (Perkkiö 2003, 173-174.)

Englantilainen Napalm Death-yhtye yhdisti nopeasti soittavien hardcore punk-bändien energian Slayerin ja Celtic Frostin äänimaailmaan ja tästä sai alkunsa äärimetallin tyyli suunta nimeltään grindcore. Napalm Deathin albumit Scum (1987) ja From Enslavement To Obliteration (1988) muodostuivat tärkeiksi grindcore-teoksiksi. Napalm Deathin vokalisti Lee Dorrian erosi yhtyeestä loppuvuodesta 1989 ja oli perustamassa Cathedral-yhtyettä, joka otti musiikilliseksi tyyli lajiksi vanhakantaisen doom metallin. Iso-Britanniasta kotoisin olevat yhtyeet Carcass, albumeillaan Reek of Putrefaction (1988) ja Symphonies of Sickness (1989) ja Bolt Thrower pitkäsoitollaan Realm of Chaos (1989) nousivat nopeasti Napalm deathin rinnalle äärimmäisen grindcoren tärkeinä vaikuttajina. Yhdysvalloista Michiganin Flintistä ponnisti samaan aikaan yhtye nimeltään Repulsion, joka brittiläisten kollegoidensa tavoin soitti nopeaa ja vihaista grindcorea. Kappaleiden lyriikat olivat grindcoren tapaan etupäässä gore /kauhu/zombie-osastoa. Repulsion julkaisi merkittävän, klassikoksi muodostuneen albumin Horrified (1989). Repulsion oli olennaisesti vaikuttamassa ruotsalaiseen 1980-luvun lopun death metalliin. Grindcore ja death metal levisivät musiikkityyleistä innostuneiden nuorten miesten ylläpitämästä maanalaisesta nauhanvaihto-verkostosta (tape-trading) laajalti maapallon ympäri,

löytäen näistä musiikkisuuntauksista kiinnostuneita nuoria kaikkialta. (Mudrian & Peel 2006.)

Yhdysvaltalaisen death metallin merkkipaaluna voidaan pitää Floridasta kotoisin olevan Death-yhtyeen debyyttiä *Scream Bloody Gore* vuodelta 1987. Deathin ohella myös Floridasta tulevan *Morbid Angelin* varhaiset demot sekä *Altars of Madness* (1989) albumi ja texasilaisen *Necrovoren* *Divus de Mortuus* (1987) demo sekä *Terrorizer*-yhtyeen demot ja *World Downfall* (1989) albumi nousivat tärkeiksi suunnannäyttäjiksi death metallin leviämisessä. Merkittäväksi tienraivaajaksi tuli myös rumpali Chris Reifertin perustama *Autopsy*, joka yhdisteli death metalliin doom metallista saatuja vaikutteita. *Autopsyn* albumeista *Severed Survival* (1989) ja *Mental Funeral* (1991) tuli olennaisen tärkeitä, laajalti alakulttuuriseen suuntaan vaikuttaneita death metal-albumeita. Death metal-alakulttuuri levisi myös Skandinaviaan ja aivan erityisen merkittäväksi tyyliksi se muotoutui Ruotsissa. Tukholmasta kotoisin oleva *Nihilist* julkaisi merkittäviä demoja kasettimuodossa, jotka levisivät tape-trading-piirien ansiosta ympäri maailmaa ja saavuttivat suurta arvostusta. Kolmen kappaleen demon *Only Shreds Remain* (1988) yhteydessä bändi tutustui ensimmäistä kertaa *Sunlight-studioon* ja sen äänittäjään Tomas Skogsbergiin. Maailmalla alettiin alakulttuurisissa verkostoissa keskustella death metalin suhteen niin sanotusta ruotsalaisesta soundista, josta nopeasti muodostui vaikutusvaltainen tyyli-suunta. *Nihilist* vaihtoi nimensä *Entombediksi*, joka julkaisi klassikoksi muodostuneen *Left Hand Path* (1990)-albumin. Levy jatkoi tyyllillisesti ruotsalaista, Tukholman *Sunlight-studiolla* työstettyä death metal-soundia. Myös *Entombedin* toinen albumi *Clandestine* (1991) nousi tärkeäksi death metal-julkaisuksi. Muita merkittäviä, alkuperäisiä, ruotsalaisia death metal-yhtyeitä olivat muun muassa *Carnage*, josta muotoutui 1990-luvun alussa *Dismember* sekä *Treblinka*, joka vaihtoi myöhemmin, 1990-luvun taitteessa nimensä *Tiamatiksi*. (Mudrian & Peel, 2006.)

Aikaisemmin goottirockin ja metallin välisessä maastossa oli liikkunut oikeastaan vain *The Misfitsin* entinen vokalisti, deathrock-veteraani Glenn Danzig, jonka *Samhain*-yhtye oli vuonna 1988 muuntunut laulajan sukunimellä kulkeväksi ryhmäksi. Danzig yhdisteli Mississippin mustinta bluesia *Black Sabbath*-tyyppisiin mahtiriffeihin. Lehdistö antoi miehekkään melodisella rintaäänellä helvetintulesta laulaneelle Glenn Danzigille pilkkanimen ”*Evil Elvis*” tajuamatta lainkaan, miten Danzigin kehittämästä yhdistelmästä oli kehkeytymässä goottimetallin perusresepti, josta monet bändit ammentaisivat mustan luovuutensa. (Baddeley 2006, 354.)

Suomessa hevari-alakulttuurin edustajiksi ilmoitti itsensä lähes viideosa nuorista monissa kyselyissä 1980-luvun puolivälissä. Hevarius merkitsi, vastaajien itsensä arvion mukaan ennen kaikkea musiikkimakua ja pukeutumistyyliä, vähemmistö mukaan myös aatetta. Hevarit tulivat sekalaisista luokkataustoista. Tärkeä seikka, mikä hevareita näytti yhdistävän oli sukupuoli; valtaosa hevareista oli poikia. Hevariutta ei sinällään voi tulkita perinteisestä CCCS-näkökulmasta nuorten luokkaemokulttuurin ristiriitojen työstämisenä tai edes luokkapohjaisena reagointina aikuistumiseen. Hevariuden merkitysavarouden keskiössä oli nimenomaan machismo, maskuliininen uho. Hevarius voitaisiinkin tulkita sukupuoliroolien myllerryksessä hajoavan perinteisen miehisyyden ”maagiseksi puolustamiseksi” samaan tapaan kuin ensimmäiset brittiläiset alakulttuurit olivat hajoavan työväenkulttuurin puolustamista. (Ehrnrooth 1988, 193.) Tulkintaa siitä, että hevarius oli reagointia sukupuoliroolien myllerrykseen, tukee myös seikka, että sen kanssa samanaikaisesti nousi Suomessa

ennennäkemättömän voimakas tyttöjä villinnyt faniliike, niin sanottu Dingo-mania. Dingo-fanius edusti naisellisten arvojen työstämistä, kun taas hevarit edustivat perusmiehisyyden kovia arvoja. (Lähteenmaa 1991, 262.)

2.5 1990-luku: vanhojen tyylien evoluutio ja black metal- kohu

Pakolaisten ja turvapaikan hakijoiden kasvu myötä skinhead-alakulttuuri nosti päätään 1990-luvulla Suomessa. Osa skinheadeista kannatti avoimesti puhdasta rotuoppia ja uusfasistista ideologiaa. Keskeistä oli vihan ja pelon lietsominen sekä ennakkoluulot ulkomaalaisia kohtaan. Valtaosa skinheadeista ei kannattanut rajojen aukaisemista vieraille kulttuureille ja he vastustivat pakolaisten tulemistä Suomeen. Tämä oli heidän vastareaktionsa kansainvälistyvälle Suomelle. Skinheadit korostavat usein sitä, että rasismi on eri asia kuin pakolaisten Suomeen muuttamisen vastustaminen. Kysymys on siitä, että ulkomaalaisten kasvava määrä nähdään uhkana nuorten omille elämäntavoille ja perinteiselle suomalaiselle kulttuurille. (Kemppinen 1998, 90-91.) Pukeutumisella on keskeinen sosiaalis-symbolinen merkitys skinhead-alakulttuurissa. Skinhead-nuori pukeutuu usein pilottitakkiin eli lentäjäpusakkaan, maihinnousukenkiin ja farkkuihin tai armeijan kenttähousuihin. Skinhead-jengeihin kuuluu myös toisinaan tyttöjä. Skinhead-tyttöjen hiukset on usein leikattu päälaelta lyhyiksi, kuten pojillakin, mutta edessä on otsatukka; sivulta hiukset voivat olla myös pidemmät. Pääkaupunkiseudulla skinheadit sulautuvat muihin nuoriin joustavammin ja helpommin kuin pienemmissä maakuntien kaupungeissa. Suomessa skinheadien sosiaalinen tausta on heterogeenisempi kuin useissa muissa Euroopan maissa. Joissakin skinhead-jengeissä on mukana myös korkeasti koulutettuja, jotka perustelevat jengin jäsenyyttään aatteellisesti turvallisuus- ja pakolaispoliittisilla näkemyksillään. (Kemppinen 1998, 88-91.)

Goottimetalli syntyi 1990-luvun alussa Pohjois-Englannissa pitkälti kolmen bändin, Anatheman, Paradise lostin ja My Dying Briden ansiosta. Kaikkien kolmen juuret olivat riipivässä death metallissa, mutta ne alkoivat pian ammentaa vaikutteita myös Dead Can Dancen ”tosi ankeasta ja synkästä soundista”, kuten Paradise Lostin laulaja Nick Holmes asian ilmaisi, ja niinpä musiikki kehittyi enemmänkin romanttisen melankoliseksi kuin aggressiiviseksi. Kaikki kolme yhtyettä löysivät kodin englantilaisesta Peaceville-levy-yhtiöstä, ja sen leivissä ne kehittivät hiljalleen eteenpäin uutta musiikkityyliä, jonka monet musiikkitoimittajat tosin edelleen lokeroivat stereotyyppisesti ”doom-metalliksi”. Sekä Paradise Lost että My Dying Bride käyttivät kansissaan goottipiireissä myöhemmin kulttisarjakuvapiirtäjäksi nousseen Dave McKeanin luomuksia. (Baddeley 2006, 355.) Yhdysvalloissa New Yorkista kotoisin oleva kvartetti Type O Negative oli myös olennaisen tärkeä yhtye 1990-luvun goottimetallin saralla, vaikka yhtye itse vieroksui ja halusi päästä irti tästä leimastaan. Type O Negative muotoutui maineekkaan crossover-thrash, hardcore-yhtye Carnivoren raunioista. Basisti/vokalisti Peter Steelen johtama yhtye onnistui luomaan musiikistaan omalaatuisen mustan huumorin ja vieläkin mustemman masennuksen sekoituksen. (Baddeley 2006, 360.)

1990-luvun taite synnytti niin sanotun black metallin toisen aallon. Musiikillisia vaikutteita ja tyyllillisiä ratkaisuja haettiin varhaisilta 1980-luvun black metal-yhtyeiltä (Venom, Bathory, Hellhammer, Celtic Frost, Mercyful Fate), yhdysvaltalaisilta äärimetalliyhtyeiltä (muun muassa Slayer, Possessed) ja varhaisesta saksalaisesta thrash-metallista (Sodom, Kreator, Destruction) sekä Etelä-Amerikan ääriyhtyeiltä (Sarcophago, Sepultura). Keskeiseksi maaksi tässä alakulttuurissa nousi Norja. Mayhem-yhtye oli tehnyt jo vuonna 1987 maineikkaan ep:n ”Deathcrush”, jossa se yhdisteli elementtejä thrash-, death-, ja black metallista. Myös ruotsalainen Morbid-yhtye julkaisi demon ”December Moon” vuonna 1987 ja musiikki oli sisällöltään samanhenkistä Mayhemin kanssa. Morbidin vokalisti Dead (Per Ohlin) siirtyi myöhemmin Mayhemiin samalle tontille. (Moynihan & Soderlind, 1998.)

1990-luvun alussa Mayhemin ohella norjalaisen black metallin pioneereiksi nousivat muun muassa yhtyeet Darkthrone ja Burzum. Norjalaiselle black metallille oli ominaista pyrkimys tuoda esille ja ilmaista tietynlaisia äärimmäisiä, nihilistisiä ajatuksia ja raakaa, primitiivistä äänimaisemaa. Alakulttuurin ympärille pyrittiin luomaan voimakasta pahuuden ilmapiiriä ja saatanallisuutta. Black metallin aatteellisuus ja aatemaailma nousi tässä yhteydessä erityisen voimakkaasti esille. Keskiössä oli ennen kaikkea kristinuskon voimakas vastustaminen sekä halu herättää henkiin ja palauttaa vanhat skandinaaviset uskomukset pakanalliselta ajalta takaisin. Norjalaiseen black metalliin liittyi myös olennaisesti kaikenlaisten valtavirtaisten musiikkitrendien vastustaminen ja epäkaupallisuuden, ”undergroundin” korostaminen. Oslolaiset blackmetallistit muodostivat niin sanotun ”Inner Circle”-sisäringin, johon kuului jäseniä keskeisistä norjalaisista black metal-yhtyeistä. Mayhem-yhtyeen ruotsalaissyntyinen vokalisti Dead (Per Ohlin) teki itsemurhan keväällä 1991, ja tämä osaltaan toi esiin norjalaisen black metallin äärimmäisten ratkaisujen brutaaleja piirteitä. Black metal-yhtyeiden jäsenten suorittamat kirkkojen tuhopoltot ja murhatapaukset herättivät tyrmistystä ja voimakasta paheksuntaa ympäri maailman. Päämääränä oli viedä myös musiikki ja ilmaisu ennennäkemättömiin äärimmäisyyksiin ja hurjuuksiin. Lyriikat olivat kylmän nihilistisiä ja antikristillistä kuvastoa viljelevää. Tyyllillisiin elementteihin sisältyi mustavalkoiset kasvomaalaukset, kokonaan mustat vaatteet, panosvyöt ja erilaiset ketjut ja remmit. Mayhemin kitaristi Euronymoksen (Oysten Aarseth) murhan (1993) jälkeen useat uudet norjalaiset black metal-yhtyeet siirtyivät täysin erilaisen niin sanotun ”sinfonisen” black metallin suuntaan (esimerkiksi Emperor ja Dimmu Borgir), kaupallistuivat ja siirtyivät valtavirtaisempaan suuntaan. Black metallista tuli power metallin ohella vuosikymmenen loppupuolen hallitseva tyyllinen suuntaus metallimusiikissa. Alunperin ”kapinallisesta” musiikista ja tyylistä oli tullut trendi. (Moynihan & Soderlind, 1998.)

Death ja black metallin ulkoinen tyyli muodostui mustanpuhuvaksi ja aggressiiviseksi. Mukana kannettiin satanistista symboliikkaa; baphomet eli pukinpää, pentagrammi eli viisakarainen tähti ja käännetty risti. Koruina ja tatuointeina oli näiden lisäksi esimerkiksi Raamatussa esiintyvää pedon lukua 666. Skandinaaviseen black metalliin liittyy satanistisen innostuksen lisäksi myös kansallisesta mytologiasta kumpuavia aiheita, kuten Odinin ja Thorin palvontaa ja Ragnarok (myyttinen maailmanloppu)- tunnelmointia. (Popoff 2000, 116-117.) Ensimmäisiin Suomalaisiin black metal-yhtyeisiin kuuluivat muun muassa vuonna 1989 Oulussa perustettu Beherit ja niinkään oululainen vuonna 1990 perustettu Impaled Nazarene sekä myös vuonna 1990 perustettu Kuopiosta lähtöisin oleva Barathrum. Suomessa on lopulta

ollut melko vähän selkeästi satanistisilla tai saatananpalvontaan liittyvillä teemoilla metallistiyhtyeitä. Black metal-bändeistä kuuluisimpia lienevät pitkään erityisesti lavabändeinä tunnetut Barathrum ja Enochian Crescent sekä black metallista aikanaan irtioton tehneet Impaled Nazarene ja Beherit. Julkisuudessa vähemmän tunnettuja death ja black metallia soittaneita kellaribändikokoonpanoja ilmestyi runsaasti eri puolille Suomea Norjan kohuttujen rikollisten innoittamina. Uskonnollisia vaikutteita 1990-luvun suomalainen black metal-satanismi omaksui pohjoismaisista uuspakanallisista mytologioista sekä kansainvälisestä laveyläisestä satanismista. Musiikkialakulttuurista rakentui aatteellinen sulatusuuni, jossa sekoittui lisäksi uskontokriittistä ateismia, kuolema-, saatananpalvonta- ja kauhufiktioita sekä White Power-vaikutteita. (Hermonen 2006, 206-207.) Black metal tavoitteli tunnelman autenttisuutta. Tyyllisten aitouspyrkimysten avulla tuotettiin sisäryhmäläisyyttä, ”veljeyttä” ja me-henkeä. Samalla rakennettiin ja täsmennettiin eroja ”meidän” ja ”muiden” välillä. Autenttisuusvaatimusten seurauksena oli rakentunut tyyliin, asenteisiin ja aatteellisuuteen liittynyt kirjoittamattomien ja normien kirjava kenttä, joka tunnistettavalla tavalla leimasi alakulttuuria. (Hermonen 2006, 187.)

Raskaan metallin sisältä on toistuvasti noussut uusia reformi – tai ehkä oikeammin tyylin- ja uskonpuhdistusliikkeitä, jotka ovat korostaneet musiikillisen ilmaisun autenttisuutta. Aikanaan 1980-luvulla speed- ja thrash- suuntaukset vaativat paluuta heavyn ”alkuperäiseen sanomaan” ja turhan koristeellisuuden karsimiseen. Nopea ja raju tempo sekä sanoitusten kaaosteemat olivat vastaveto kevyemmän metallin popahtaville sävyille, melodisuudelle ja trimmatulle tyyliin. Kevyemmän metallin soittajia syytettiin kaupallisuudesta ja nimiteltiin muun muassa ”posereiksi” tai teeskentelijöiksi ja puudelibändeiksi. Metallin sisällä eli aitousvaatimuksessaan muuta metallia vankkumattomampi extreme-siipi, jota siis omine erityispiirteineen edustivat 1980-luvulta lähtien muun muassa thrash, death ja black metal. Black metal on nähty erityisen vahvan aitousretoriikkansa ansiosta analogiana myös suomalaiselle herännäisyydelle, kaipuulle autenttiseen uskoon ja sitä kautta eheään identiteettiin. Black metallin autenttisuusvaatimukset koskivat lähinnä ajattelutapoja ja aatteellisuutta, joiden tuli aidosti heijastua olemisen, tekemisen, esiintymisen ja pukeutumisen tyyliin. Esimerkiksi black metal- tyyliin kuuluvan mustiin pukeutumisen tuli olla aitoa, toisin sanoen luontaiseksi miellettyä itsensä ilmaisemista, ei pelkkää musiikkialakulttuurin tai nuorisokulttuurin tapojen noudattamista. Blackmetallistin oli luonnostaan pukeuduttava kokomustaan, synkkyyden, epätoivon ja kuoleman väriin. Itsearvoista trenditietoisuutta pidettiin alakulttuurin keskuudessa teeskentelynä, joten esimerkiksi mustiin pukeutumista sinänsä ei haluttu pitää normina, vaikka kyseisen normin mukaan pääsääntöisesti elettiin. (Hermonen 2006, 187-188.)

Uusia ilmiöitä alakulttuuristen tyylien kentällä olivat 1990-luvulla niin sanottu hip-hopparius ja skeittaajat. Ne eivät ole perinteisiä alakulttuurisia tyylejä, koska kumpikaan niistä ei varsinaisesti kytkeydy suoranaisesti musiikkimakuun. Keskeistä niissä kummassakin on nimenomaan tekeminen; hip-hop-kulttuurissa tagien ja graffitien maalaaminen, skeittaamisessa rullalautailu. Alakulttuurisina ilmiöinä niitä voidaan tarkastella tietyn varauksin siksi, että niissä kytkeytyy yhteen tietynlainen (pukeutumis-) tyyli ja mentaliteetti; tiettyjä yhteisiä arvoja korostetaan ja arvostetaan. Kyseenomaisiin ryhmiin kuulijat nimeävät itse itsensä niiden ”edustajiksi”. Hip-hop-kulttuuri on peräisin New Yorkin mustien ghetoista. Alkuperäisessä muodossaan se on rap-musiikin, break-tanssin, graffitien ja tagien maalailun yhteenkietoutuma.

Helsingin hip-hop-kulttuurissa on kuitenkin noussut esiin nimenomaan graffitien ja tagien maalaaminen. Monet hip-hopparit pitävät myös rap-musiikista, mutta se ei ole mitenkään välttämätöntä hip-hoppari-identiteetin kannalta. (Lähteenmaa 1991,99.)

2.6 2000-luku : nuorten alakulttuuristen suuntausten moninaisuus

Äärimetallin tyyleihin kuuluu myös synkkäsävyinen ja tempoltaan usein laahaava doom metal. Sen juuret ovat 1970-luvulla, ennen kaikkea Black Sabbathin tuotannossa, mutta omaksi tyylilajikseen se muotoutui varsinaisesti 1980-luvun alkupuoliskolla. Suomalaisista yhtyeistä esimerkiksi Spiritus Mortisilla, joka oli perustettu vuonna 1987 Alavudella, oli doom metal- vaikutteita musiikissaan. Suomalaisen doom metallin ensimmäisenä varsinaisena, puhtaasti genre-uskollisena albumina pidetään Lohjalta tulevan Reverend Bizarren pitkäsoittoa In The Rectory Of Bizarre Reverend vuodelta 2002. Reverend Bizarre julkaisi tämän jälkeen vielä albumit Crush The Insects (2005) ja So Long Suckers (2007) ennen toiminnan lopettamistaan. Yhtye herätti huomiota kansainvälisesti doom metal-piireissä ja albumit saivat kehuja arvioita. Tyylilajina doom metal on yleensä aina ollut niin kutsuttua underground- musiikkia, mutta 2000-luvulla sekin on noussut valtavirran tietoisuuteen esimerkiksi Reverend Bizarren suosion ja listamenestyksen johdosta. (Käpylä 2012, 250.)

2000-luvun alkaessa on heavy metal-musiikkiin muodostunut runsaasti erilaisia tyylisuuntauksia ja genrejä ja tämän johdosta itse musiikkiin sisältyvät ominaisuudet koostuvat monenlaisista elementeistä. Nykyään heavy-metalissa on monenlaisia tyylejä, kuten traditionaalinen heavy metal, alternative metal, power metal, doom metal, thrash metal, death metal ja black metal ja niin edelleen. Tyyleissä esiintyy myös niin sanottua crossover-ilmiötä , jossa eri tyylilajeja yhdistellään. Pukeutumiseen liittyen näiden tyylisuuntausten nuoret saattavat muistuttaa toinen toisiaan. Alakulttuuriin vihkiytyneet nuoret kuitenkin huomaavat erot, vaikka ne eivät järin suuria olisikaan. (Kemppinen 1998, 76.) Heavy-metal sanoituksissa, varsinkin äärimetallin osalta, on käsitelty perinteisesti erilaisia pimeyden teemoja, kuten pahuutta, kuolemaa ja maailmanloppua. Heavyn sanoituksissa liikutaan usein myös nihilistisen ajattelun, ahdistuksen, tuskan ja kauhun alueilla. Ajatusmaailma kohdistuu yölliseen, pimeyden maailmaan, vanhoihin mytologioihin ja ajoittain ihmisvihamielisyyteen. (Kemppinen 1998, 75.)

Goottilainen pukeutuminen on yksi näyttävimmistä alakulttuurisista tyyleistä 2000-luvun alun katukuvassa. Tummanpuhuvan ulkomuotonsa vuoksi gootit toisinaan sekoitetaan erilaisten metalligenrejen edustajiin tai jopa saatananpalvojiin. (Volti 2012, 221). Goottityylin kehittymiseen liittyvät musiikin, elokuvien ja pukuhistorian lisäksi alakulttuurin piirissä järjestetyt tapahtumat. 2000-luvulla musiikillisia tyylisuuntia on monia ja gothic-rock kuvaa vain pientä osaa goottien kuuntelemasta musiikista. Genrejä määritellään esimerkiksi termein goottimetalli tai elektrogootti. Yhteisiä piirteitä ovat dramatiikka ja tunnelmointi, jotka liittyvät goottilaiseen kauhuromantiikkaan. (Baddeley 2006, Kilpatrick 2005 Voltin 2012, 223-224 muk.)

Paikallisia hip-hop-kulttuureita löytyy nykyään lähes joka maasta. Hip-hop-kulttuuri onkin ajankohtainen ja suosittu tutkimuskohde ympäri maailmaa. Englannin kieli on usein yksi tärkeä resurssi tässä prosessissa, ja sitä muokataan usein paikallisen kielen sääntöjen mukaisesti. Usein myös oman äidinkielen käyttäminen globaalin englannin sijaan on merkki kulttuurin paikallistamisesta. Hip-hop-kulttuuri koostuu siis rap-musiikista, breakdancesta ja graffititaiteesta. Rap-musiikissa rap-artistit eli mc:t (master of ceremonies) räppäävät ja dj:t luovat taustamusiikin. Usein käsitteitä rap ja hip-hop käytetään toistensa synonyymeinä. Kulttuurin synnystä ja alkuperästä on eriaviä mielipiteitä. Yleisimmin esitetty näkemys on se, että kulttuurin juuret ovat Yhdysvalloissa, erityisesti New Yorkin Bronxissa, ja afroamerikkalaisessa suullisessa kulttuurissa. Erityisesti rap-musiikki tarjoaa nuorille keinon ja välineen, jonka kautta he voivat ilmaista itseään ja identiteettejään globaalisti ymmärrettävällä ja jaettavalla tavalla, sillä rap-musiikki perustuu intensiiviseen kielen ja diskurssien käyttöön ja näiden innovatiiviseen muokkaamiseen. (Westinen 2012, 122-124.)

Suomen hip-hop-kulttuuri koostuu useista paikallisista ”skeneistä”, kulttuurin paikallisista yhteisöistä ja tapahtumapaikoista, jotka ovat pääosin suurkaupunkien alueilla. Paikallisia skenejä on myös kaikkialla maakunnissa, niin idässä kuin lännessä ja niin etelässä kuin pohjoisessakin. Myös vähemmistöt, esimerkiksi saamelaiset ja Suomen viittomakielinen yhteisö, ovat edustettuina hip-hop-kulttuurissa Amoun ja Signmarkin kautta. Esimerkiksi lappilaisille hip-hopin tekijöille juuri lappilaisuus on yksi tapa erottautua suomalaisista räppäreistä. Hip-hop-kulttuurissa on tärkeää, että jokaisella on oma roolinsa. Yhteisöön pyritään samaistumaan, mutta samalla omia yksilöllisiä piirteitä korostetaan. Tällä hetkellä suomalainen hip-hop-kulttuuri on erittäin elävä ja monipuolinen kokonaisuus. Rap-skene koostuu useista erilaisista artisteista ja ryhmistä, jotka eri tyyleillään edustavat sekä mainstreamia että undergroundia. (Westinen 2012, 123-125.)

2.7 2010-luku: globalisaatiota ja sirpaloitumista

Kaikkien 2000-luvun alakulttuurien- tai edes nuorisokulttuurin piiriin kuuluvien alakulttuuristen ryhmien- listaaminen veisi hyvinkin todennäköisesti sivutolkulla tilaa. Toisaalta se olisi tuskin edes mahdollista, sillä moderni monisyinen ja maailmanlaajuinen nuorisokulttuurinen maisema muuntuu alituisesti uudennaisiin ulottuvuuksiin. Osa alakulttuureista olisi listan valmistuttua todennäköisesti jo kadonnut, osa muuntunut uudennaisiksi alakulttuureiksi ja joukko uusia kasvanut vanhojen rinnalle. (Salasuo & Poikolainen 2012, 10-11.)

Internetissä syntyy identiteettejä muovaavia alakulttuureita. Japanilaisen populaarikulttuurin leviämisen ja yleistymisen myötä Japani-lähtöisiä ilmauksia, kuvia ja sanoja käytetään osana erilaisia alakulttuureja, vaikka kyse ei olisikaan varsinaisesta ”japanilaisen populaarikulttuurin” harrastuksesta. On siis hyvä muistaa, että kaikki japanilaisesta populaarikulttuurista kiinnostuneet eivät osallistu yhteisöihin sen paremmin internetissä kuin kasvokkainkaan. Muodostuvat yhteisöt ovat ameebamaisia: ne muodostuvat ja purkautuvat, syntyvät ja kuolevat. Mangafanit,

animefanit, Japani-rock fanit ja niin edelleen. Ryhmät jakautuvat puolestaan pienempiin ryhmiin esimerkiksi genrejen tai trendien mukaan, mutta luokittelujen tekeminen on mieleltöntä nopean muuttumisen vuoksi. Japani-rockin suhteen Suomessa suosituin lajityyppi on pitkään ollut ”visual kei”, metalliin vivahtava musiikkityyli, jossa esiintyjien näyttävä pukeutuminen on vähintään yhtä tärkeää kuin itse musiikki. (Valaskivi 2012, 33-35.)

Metallimusiikin asema näyttäytyy vahvana nuorten alakulttuurien joukossa myös 2010-luvulla. Tällä hetkellä Suomessa on useita lähes kokonaan metallimusiikkiin keskittyneitä festivaaleja. Tärkeitä ovat muun muassa Helsingissä vuodesta 1998 järjestetty Tuska Open Air, Tampereella vuodesta 2004 järjestetty Sauna Open Air ja vuonna 2002 alkunsa saanut Jalometalli Oulussa. Vuodesta 2010 Liedossa aloitettu Hammer Open Air keskittyy vain äärimetallin tyylilajeihin. Heavy metal-alakulttuurissa myös yhtyeiden keikat ja festivaalit näyttelevät tärkeää osaa, vaikka ne eivät ole jokapäiväistä toimintaa. Nuoret järjestävät yhteiskyydityksiä ja majoituksia sekä tapaavat sosiaalisen verkoston jäseniä toisilta paikkakunnilta ja ulkomailta. Osa alakulttuuriin kuuluvista jäsenistä myös soittaa metallifestivaaleilla omien yhtyeidensä riveissä. (Käpylä 2012, 253.)

Globalisaatiota voidaan pitää olennaisena ilmiönä myös 2010-luvulla. Hiphop voidaan nähdä alakulttuurina, joka nimenomaan modernia teknologiaa hyödyntäen on kyennyt leviämään eri maanosiin ja voi hyvin sekä on elinvoimainen myös 2010-luvulla. Vanhoista alakulttuurisista suuntauksista myös punk-alakulttuuri erilaisine alatyyleineen on säilyttänyt vankan kannatuksen ja keskeisen aseman nuorison keskuudessa tässä ajassa.

3 NUORISON ALAKULTTUURIEN TUTKIMUSTA JA TEORIOITA

Alakulttuureihin sisältyy tietynlainen tapa elää ja hahmottaa elämää. Näitä käsityksiä jakavat useat eri ryhmät, jotka ovat mahdollista tunnistaa laajemminkin kuin vain lokaalisella tasolla. Yksilöt voivat osallistua monien erilaisten alakulttuurien piiriin yhtäaikaaisesti, eikä heidän silti tarvitse samaistua välttämättä yhteenkään niistä. Yksilöt voivat kuitenkin tarrautua alakulttuureihin väljemmin ja ottaa niistä tyyliin liittyviä elementtejä oman elämäntyylin korostamiseen. Alakulttuurit ovat ensisijaisesti symbolisia malleja, jotka antavat mahdollisuuden yksilöllisine elämäntapoineen tukeutua enemmän tai vähemmän niihin. Kuvatun kaltaiset identifioitumisen mekanismit mahdollistavat sen, että alakulttuurit voidaan myös liittää tiettyyn ihmisryhmään. (Fornäs 1998, 140.)

Vastakulttuurit ovat alakulttuureja, joista on muodostunut jonkinlaisia liikkeitä ja ne ovat puolestaan muodostaneet omia alakulttuureja. Erilaiset sosiaaliset yhteenliittymät voivat tähdätä yhteiskuntien muuttamiseen ja toisaalta löytää yhteisiä piirteitä joidenkin alakulttuuristen lähtökohtien ja käytäntöjen suhteen. Sosiaaliset liikkeet ovat kuitenkin usein laaja- alaisempia alakulttuureihin nähden. Alakulttuureista

monilla on epämääräinen käsitys yhteiskunnallisista asioista ja niillä on harvoin määrätietoisin muutoksiin keskittyvää agenda. Ala- ja vastakulttuurityyppien väliset rajat ovat kuitenkin häilyviä. Alakulttuureihin sijoittuu kuitenkin myös vastakulttuureihin liittyviä ominaisuuksia ja näitä sisältävät alakulttuurit saattavat muistuttaa paljonkin liikettä, kuin myös liikkeet saattavat olla hyvinkin alakulttuurisia piirteitä sisältäviä. (Fornäs 1998, 151.)

Alakulttuuri esiintyi ensimmäisiä kertoja keskeisenä teoreettisena käsitteenä nuorisotutkimuksissa 1950-luvulla. Tuolloin alakulttuurin avulla pyrittiin selittämään ja tekemään ymmärrettäväksi nuorisorikollisuutta. Tutkimusten yleisenä lähtökohtana oli kysymys: miten kasvetaan aikuiseksi luokkayhteiskunnassa. 1950- ja 1960-luvuilla tehtiin muutamia nuorisorikollisuutta alakulttuurinäkökulmasta tarkastelleita tutkimuksia, joista Cohen (1955) sekä Cloward ja Ohlin (1960) käsitelivät USA:ta ja Downes (1966) sovelsi näkökulmaa Iso-Britanniassa. 1960-luvun alussa perustettiin Iso-Britanniassa Birminghamin yliopistossa Centre for Contemporary Cultural Studies (CCCS). Sen yhteydessä kehitettiin alakulttuuriteoriaa, joka on myös nimetty brittiläiseksi kulturalismiksi. CCCS:n alakulttuuriteoria saapui myös Suomeen 1970-luvun lopulla. 1970-luvulta lähtien alakulttuuriteoriaa on kritisoitu monesta eri näkökulmasta, mutta siitä huolimatta sen vaikutus on ollut merkittävä 1980- ja 1990-luvuilla ja myös 2000-luvulla kansainvälisessä nuorisotutkimuksessa (esimerkiksi Gelder & Thornton 1997, Bennett 2005). 1990-luvun alkuvuosista lähtien on tehty tutkimuksia, joita on yhteisellä nimellä kutsuttu jälkialakulttuuritutkimuksiksi tai klubikulttuuritutkimuksiksi (post-subcultural studies, clubcultural studies). Keskustelu alakulttuuri- ja jälkialakulttuuriteoriasta ja niiden välisestä suhteesta jatkuu edelleen. (Puuronen 2006, 105-106.)

3.1 Nuorison alakulttuurien birminghamilainen teoria

Nuorison alakulttuurisen tutkimuksen keskeiset teoriaan liittyvät käsitykset ovat lähtöisin birminghamilaisen alakulttuuritutkimuksen keskuudesta. Kulttuuritutkimus tai kulturalismi on kytkeytynyt Birminghamin yliopistossa sijaitsevaan tutkimuskeskukseen (Centre For Contemporary Cultural Studies). Birminghamin koulukunnan alakulttuuritutkimuksen tärkeimmät teoreettiset vaikutteet ovat peräisin Chicagon kriminologian koulukunnalta, kulttuuriteorioista, marxismista, ideologiateorioista ja gramscilaisesta hegemoniateoriasta. Birminghamilainen, brittiläinen kulttuuritutkimus ja sen rinnalla feministinen tutkimus ammensivat myös erityisesti Louis Althusserin ja Michel Foucaultin sekä sittemmin Roland Barthesin ajattelusta. Teorian keskeinen tavoite oli käsitteellistää kulttuuristen suhteiden ja hegemonian uusintamisprosessia. Nuoret otettiin tutkimuskohteiksi, koska heidän ajateltiin olevan tärkeitä toimijoita tässä uusintamisessa. Lähtökohtana toimi ajatus alakulttuuristen merkitysten tutkimuksesta nuorten itsensä kannalta ja samalla kehittää etnografisten havaintojen perusteella teoreettisia käsityksiä laajemmista yhteiskunnallisista prosesseista. (Clarke & Hall & Jefferson & Roberts 1976, Brake 1985 Puuronen 2006, 111-112 muk.) 1960-luvun kapinallisia nuorisosukupolvia käsitelleistä tutkimuksista otettiin vastakulttuurin käsite, jota käytetään sellaisten keskiluokkaisten nuorisokulttuurien kuin hippien tutkimuksissa. Näiden kulttuurien

yhteiskuntakritiikki oli avointa ja ne olivat lähes järjestyneitä yhteiskunnallisia liikkeitä. (Fornäs 1998, 135.)

Birminghamilaisessa alakulttuuriteoriassa kulttuuria pidetään melkoisen itsenäisenä alueena, jossa sosiaaliseen kanssakäymiseen perustavat ryhmät kehittelevät toisistaan erottuvia elämäntapoja ja antavat elämäkokemuksilleen ilmaisullisen muodon. Kulttuuriin sisältyy merkityksiä, arvoja ja ideoita, jotka konkretisoituvat yhteiskunnallisissa järjestelmissä, ihmisten välisessä kanssakäymisessä, uskomusjärjestelmissä, sääntöjen osalta, tottumuksissa ja tavoissa sekä objektien käyttämisen ja aineellisen elämän käytännöissä. Kulttuuriin sisältyy merkityskehityksiä, jotka mahdollistavat sosiaalisten suhteiden moninaisuuden ja luonnon ymmärrettäviksi kulttuuriin kuuluville. (Lähteenmaa 2000.)

Birminghamilaisessa tulkintaohjelmassa lausutaan julki pyrkimys ihmisten asioille antamien merkitysten tutkimiseen. Nuorten alakulttuureille hahmotetaan annettujen merkitysten muuntelun, ”uudelleenkodeauksen”, kyky ja valta. Tästä ”semioottisesta sissisodasta” (termi Dick Hebdigen 1979) huolimatta nuorten elämänkulun muotoutumisessa valtakulttuurin ote ja etu vievät birminghamilaisen tulkinnan mukaan pääsääntöisesti lopulta voiton: nuorten omat alakulttuuriset käytännöt tulevat palvelleksi nuorten luokka-asemissaan pysymistä ja siis yhteiskuntajärjestyksen säilymistä. (Lähteenmaa 2000, 14.) Erling Bjurströmin ja Johan Fornäsin (1988) ruotsalaisen nuorisokulttuurin historiasta tekemän tulkinnan mukaan nuorten alakulttuurit ovat kuin seismografeja, jotka reagoivat herkästi ja ennakoivasti koko yhteiskunnassa ja kulttuurissa tapahtuviin murroksiin. Birminghamilaisessa tulkintatavassa on myös funktionalistisia piirteitä. Kuitenkin, toisin kuin esimerkiksi Talcott Parsonsin tulkinnoissa, birminghamilaisessa näkökulmassa korostetaan yhteiskunnan koossa pysymisen kannalta funktionaalisten tekijöiden ja prosessien, kuten työväenluokan uusiutumisen, ohella myös ristiriitoja ja alistavaa vallankäyttöä yhteiskunnassa. (Lähteenmaa 2000, 16-17.) Birminghamilaisessa alakulttuuriteoriassa ajatellaan, että yhteiskunnan rakenteissa tapahtuvat muutokset heijastuvat työväenluokan kulttuuriin, mikä puolestaan vaikuttaa työväenluokkaisten poikien alakulttuuriin. Näin voidaan väittää, että alakulttuuri ratkaisee imaginaarisesti tai symbolisesti emokulttuurinsa kohtaamia ristiriitoja. Ratkaisut ovat nimenomaan imaginaarisia tai symbolisia, koska niiden avulla ei pystytä puuttumaan eriarvoisuuden ja alistamisen todelliseen perustaan. Alakulttuurien muodossa tapahtuva protestointi ei organisoidu poliittisesti eikä johda poliittisiin seurauksiin. (Puuronen 2006, 118.)

Birminghamin koulukunnan alakulttuureihin liittyvän teorian keskeiset näkökohdat voidaan määritellä seuraavien oletusten kautta; ne ovat bricolage, homologia ja kaksoisartikulaatio (Puuronen 2006, 113). Kaksoisartikulaatiolla kuvataan nuorison alakulttuurien paikkaa kulttuurin alueella yhteiskunnassa. Alakulttuuri sijaitsee luokkalähtöisen emokulttuurin ja yleiskulttuurin välissä, ja se ottaa vaikutteita kummastakin. Oletukseen sisältyy myös marxilaista perua oleva käsitys kulttuurisesta vallasta: valtakulttuuri on niin sanotun legitiimin kulttuurin asemassa. Niinpä työväenluokkainen kulttuuri siitä kumpuavineen alakulttuureineen on valtakulttuuriin nähden alisteisessa asemassa. Kaksoisartikulaatio- oletus kietoutuu oletukseen yhteiskunnasta, jossa on selviä, voimakkaita ja perinteikkäitä luokkakulttuureita, ennen kaikkea selväpiirteinen työväenkulttuuri. Työväenluokasta lähtöisin olevien nuorten alakulttuurien tulkitaan ”ratkovan maagisesti” emokulttuurinsa ratkaisemattomia, osittain piilossa olevia ristiriitoja. (Lähteenmaa 1996, 98.)

Bricolage sisältää ajatuksen siitä, kuinka alakulttuurien tyyli muodostuvat. Tyyliin ei sisälly ainoastaan määrättyjen välineiden, vaatteiden ja tietynlaisen kielen käyttö. Tyyllittely sisältyy olennaisesti tyyliin minä- kuvaa vahvistavana tekemisenä. Alakulttuurissa tyyllitellään esimerkiksi erilaisten käyttöesineiden, vaatetuksen ja salakielen avulla. Tyyllittelyn raaka-aineeksi kelpaa periaatteessa mikä hyvänsä materiaali, mutta tietyillä teollisuus- ja muotituotteilla on erityinen asema. (Puuronen 2006, 113.) Birminghamilaisen tulkintatavan mukaan tyylin tekee nimenomaan tyyllittely bricolagen avulla. Oletukseen bricolagesta kietoutuu samalla birminghamilaisten käsitys nuorisotyylien potentiaalisesta kapinallisuudesta tai ainakin luovuudesta: merkitysten muuntelun mahdollisuudesta seuraa, että hegemonisen ideologian läpäisemät markkinat eivät täysin voi määrätä nuorten tyylien omaa ilmaisua, siitäkin huolimatta, että raaka- aineet tyyliin hankittaisiin muodin tai kulttuuriin liittyvän teollisuuden valmiista aikaansaannoksista. (Lähteenmaa 1996, 100.) Tyyli perustuu tavaroiden merkitysten muuntamiseen. Tyylin luojat (bricolourit) muuntavat esineiden alkuperäiset merkitykset toiseksi liittämällä tavalliset käyttöesineet uuteen yhteyteen. Esimerkiksi punk-tyylissä hakaneula ja koiranpanta saavat arkisesta käytöstä poikkeavan merkityksen. Entisistä merkityksistään jää kuitenkin jotakin jäljelle, mikä ilmenee esimerkiksi natsisymboleita käyttäneiden punkkareiden herättämissä reaktioissa. (Puuronen 2006, 113-114.) Birminghamilaiset tutkijat ovat erotelleet neljä bricolagen (muuntelun) suorittamisen tapaa: 1) muutetaan annettu merkitys toiseksi yhdistämällä jostain merkityssysteemistä kaapattu esine omassa alakulttuurissa luotuun merkityssysteemiin (esimerkiksi hakaneula poskessa punkkarilla), 2) muunnellaan ja uudelleen muokataan jonkin toisen ryhmän tuottamia tai käyttämiä esineitä omiin käyttötarkoituksiin (esimerkiksi tedien uudelleen muokkaama edwardiaaninen puku), 3) jokin merkitys intensifioidaan, tyyllitellään äärimmilleen tai eristetään annettu merkitys ja siten muunnetaan sitä (punkkarityttöjen prostituutio-tyyli), 4) liitetään muotoja yhteen salatun koodin mukaisesti niin, että vain ryhmän jäsenet ymmärtävät merkityksen (argot, salakieli). Bricolagen lähtökohta ja edellytys on olemassa oleva diskurssi, johon uusi merkki viittaa ja jonka kautta se voi välittyä ulkopuolistenkin silmissä ymmärrettäväksi. (Clarke & Hall & Jefferson & Roberts 1976 Ehrnroothin 1988, 186-187 muk.) On syytä muistaa, että birminghamilaiset tulkitsivat alakulttuurien nuorten tuottavan uudelleen- koodauksillaan nimenomaan sellaisia merkityksiä, jotka ovat koherenssissa tämän kulttuurin muiden tyylielementtien kanssa ja homologisessa eli vastaavuussuhteessa ryhmän eetoksen ja sosiaalisen rakenteen kanssa (Lähteenmaa 1996, 103).

Alakulttuuriteorian oletus homologiasta yrittää vastata siihen, miten tietynlainen nuorisoyhteisö muokkaa määrätynlaisen tyyliuunnan, ottaa tietyt välineet käyttöönsä sekä antaa näille tietyt merkitykset. Tiettyjen esineiden ottaminen ryhmän tyylin osaksi ja niiden varustaminen uusilla merkityksillä edellyttää vastaavuutta ryhmän käyttämien esineiden ja ryhmän identiteetin välillä. Ryhmällä tulee siis olla jonkinlainen itsetuntemus ja identiteetti, ennen kuin se pystyy tunnistamaan esineiden piilevät merkitykset. Homologia-oletus väittää, että nuorison alakulttuurin näkyvä tyyli ja sen jäsenten elämäntapa ja arvot ovat keskenään homologisia. (Puuronen 2006, 114.) Esimerkiksi Paul Willisin (1978) tutkimuksessa työväenluokkaisesta moottoripyöräjengistä korostetaan jengin tyylin ja siihen liittyvien keskeisten esineiden ja niiden symbolisten merkitysten yhteyttä poikien emokulttuurin, työväenluokan kulttuurin, arvoihin ja elämäntavan piirteisiin. Willisin mukaan tietyn

poikien moottoripyöräjengin tyylilliset elementit (esimerkiksi vaatteet ja musiikkimaku) ovat sisäisesti homologisia sen suhteen, että ne kaikki ilmentävät tarvetta välittömään (esimerkiksi kehon tai elämänolojen) hallintaan (Willis 1978 Puurosen 2006, 114-115 muk.) Birminghamilaisen suuntauksen piiriin kuuluneiden tutkijoiden harjoittamassa homologia-käsitteen käytössä on tavallaan olemassa kaksi eri tasoa, vaikka he eivät itse tätä kaksitasoisuutta selkeästi tulkitse. Toisaalta tarkastellaan homologioita nimenomaan ryhmän eri tyylikelementtien välillä, johon sisältyvät muun muassa musiikkimaku, pukeutuminen, rituaalit ja tietynlainen puhetapa. Lisäksi tehdään homologia-tulkintoja kulloinkin tarkasteltavan ryhmän tematisointien, käytäntöjen, rakenteiden ja kollektiivisen omakuvan muodostaman kokonaisuuden ja edellä hahmotellun kaltaisen kokonaistyylin välisestä suhteesta. (Lähteenmaa 1996, 103-104.)

3.2 Birminghamilaisen tutkimusotteen kritiikki

Birminghamilaisen koulukunnan sisältä nousi jo 1970-luvulla kritiikkiä joitakin alakulttuuriteorian ja – tutkimuksen lähtökohdista kohtaan. Alakulttuuritutkimusta arvosteltiin erityisesti tyttöjen jättämisestä lähes kokonaan tutkimusten ulkopuolelle. (Puuronen 2006, 117). Stanley Cohenin (1980) mukaan alakulttuuritutkimuksen suuntautuminen juuri työväenluokkaisiin nuoriin miehiin ja poikiin oli seurausta siitä, että tutkimuksella oli alunperin selkeä, joskin romanttinen poliittinen missio. Alakulttuuritutkimuksella pyrittiin löytämään uusia tietoisuuden ja kapinan muotoja sekä luomaan edellytyksiä luokkatietoisuuden, kapitalismin vastaisen kapinan jatkumiselle. Kapinan ja tietoisuuden muotoja uskottiin löytyvän työväenluokkaisten nuorten miesten selvästi erottuvista alakulttuureista. Cohen arvosteli alakulttuuritutkimusta siitä, että se piti alakulttuureja vanhan työväenluokkaisen protestin jäänteinä. Lisäksi tutkijat olivat taipuvaisia liioittelemaan alakulttuurien merkitystä symbolisen luovuuden ja vastarannan pesäkkeinä. (Cohen 1980 Puurosen 2006, 117-118 muk.)

Suomessa tutkijat Jaana Lähteenmaa (1989) ja Päivi Topo (1988) kritisoivat birminghamilaista alakulttuuritutkimusta siitä, että sen näkökulma tyttöihin on ollut miehinen: silloin harvoin, kun tyttöjä tutkittiin, tarkastelu tapahtui poikien kautta. Alakulttuurikäsite sulki tutkimuksista ulos suurimman osan tyttöjen kulttuurisista käytännöistä, jotka eivät olleet samalla tavalla näkyviä kuin poikien käytännöt. Feministisen tutkimuksen ja alakulttuuritutkimuksen kritiikin yhdistyessä syntynyt tyttö tutkimus on ollut 1980-luvun puolivälistä lähtien empiirisesti tuottelias, teoreettisesti ja metodologisesti kiinnostava alue. (Puuronen 2006, 129-130.)

Suomalaiset alakulttuuritutkimuksen tekijät ja kriitikot huomasivat 1980-luvulla, että alakulttuuriteorian lähtökohdat ja käsitteet kiinnittyvät vahvasti brittiläiseen yhteiskuntaan. Suomalaistutkijoiden mielestä brittiläisen 1970-luvun yhteiskunnan ja suomalaisen 1980-luvun yhteiskunnan välillä oli niin selviä eroja, että käsitteiden siirtäminen oli ongelmallista. Suomesta puuttuivat syvät kulttuuriset luokkajaot, jotka olivat brittiläisten nuorison alakulttuurien synnyn taustalla. Luokkaerojen

puuttuminen näkyy suomalaisnuorten alakulttuureissa siten, että ne eivät ole luokkataustaltaan homogeenisia (Ehrnrooth 1988; Lähteenmaa 1991; Puuronen 2001), jolloin kaksi Birminghamin koulukunnan oletusta, kaksoisartikulaatio- ja homologia-oletus, eivät ole mielekkäitä. Bricolage- oletuskin on myös saanut kritiikkiä osakseen. Sitä on pidetty kapinallisuutta liioittelevana. (Puuronen 2006, 118-119.)

Birminghamilaista alakulttuuriteoriaa on myös kritisoitu voimakkaasti siitä, että sen ryhmäeetos ei huomioi riittävästi yksilön merkitystä yksilöllistyvässä ajassa. Brittiläistä alakulttuuritutkimusta on usein arvosteltu liian yleistävästä tutkimusotteesta ja yksilön unohtavasta paradigmasta. Alakulttuurit ovat osin menettäneet avantgardistista rooliaan, kun sekä ne että ”normaaliuden” määritelmät ovat yhä selvemmin pirstaloituneet. Kun ”normaalius” on yhä vähemmän ilmeistä, tulee myös ”poikkeavuudesta” vaikeampaa. Alakulttuurien onkin ollut pakko muuttua joustavammiksi, ja niiden rajat suhteessa ei-alakulttuurisiin elämäntyyliihin ovat hämärtyneet. Alakulttuurit ovat kuitenkin ajan myötä aina tavanneet kangistua hyvinkin konservatiivisiin, traditionalistisiin asemiin, vaikka ne aikanaan olisivat olleet kuinka avantgardistisia tahansa. (Fornäs 1998, 135-136.)

3.3 Nuorisokulttuuritutkimuksen historiaa Suomessa

Akateemisen nuorisotutkimuksen voi katsoa alkaneen Suomessa 1950-luvulla. Vuonna 1953 julkaistiin Rafael Helangon sosiologinen väitöskirja Turun poikasakit. Rafael Helangon näkemyksillä, joissa painotettiin kasvatuksellisia näkökulmia, oli nuorisotyön uudelleenarvioinnin lisäksi vaikutuksensa tutkimukseen. Pienryhmätutkimuksesta vaikutteensa saanut Helangon tutkimustoiminta keskittyi Turun kouluikäisten vertaisryhmien tarkasteluun. Helangon kohteina olivat ensin poikasakit (1953), sitten kouluikäisten tyttöjen ryhmät (1960) sekä varttuneen nuorison käyttäytyminen sakkikauden jälkeen (1969). Merkittävää tutkimuksessa oli näkökulman siirtyminen nuoriin, ei vaan suhteessa vapaa-ajan käyttömuotoihin, vaan myös nuorten oman elämän, erilaisten sakkien muodostumisen ja merkityksen dynamiikan kannalta. (Mäki-Kulmala 1989, 122.)

Varsinaisen tutkimuksen puolella nuorison ryhmien kulttuurien ominaisuuksista kiinnostuttiin 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa. Nuorten ryhmätoimintaa ja erityisesti sakkikäyttäytymistä 1960-70-luvun taitteessa tarkasteltiin ainakin kahdessa tuolloin julkaistussa tutkimuksessa; valtakunnallisessa nuorisotutkimuksessa ”Nuoret tänään” (1971) ja sakkitutkimuksen tekijän Rafael Helangon (1969) ”Eräistä varttuneen nuorison käyttäytymismuodoista Turussa 1960-luvulla”. Molemmissa tutkimuksissa selitetään nuorten hakeutumista sakkeihin nuorisokulttuurilla. (Puuronen 2003, 382-384.)

Helanko (1969) mainitsi turkulaisten tutkimuksessaan turkulaisten nuorten ryhmistä ”paskat” ja ”pipolaiset”. Kansalais- ja ammattikoululais- ja työssäkäyvien nuorten (joita oppikoululaiset kutsuivat paskoiksi) suosima rockers-tyyli oli maskuliininen ja aggressiivinen ulkoasua ja asenteita myöten; oppikoululaisten (pipolaiset) mods-tyyli taas oli pehmeämpi niin asenteiltaan kuin ulkoasultaankin. Turkulaiset pipolaiset

kehittelivät uutta tyyliä, johon kuului pojilla puolipitkä polkkatukka, farmarit, joiden lahkeet oli kääritty mahdollisimman ylös, valkoiset tai värikkäät sukat. Vaatteet ommeltiin itse, ellei muuten löydetty mieleisiä. Pipolaistytöillä oli mahdollisimman lyhyt minihame, tiukat farmarit tai leveälahkeiset housut. Hiukset olivat suorat, eivät tupeeratut. Muutamilla tytöillä oli poikamaisen lyhyet hiukset. Rockers-tyyliin kuului maskuliininen kovuus ja myös väkivalta, joka kohdistui pipolaisiin. Helangon mukaan paskat (hän käyttää pipolaisten vastapuolelle antamaa nimeä) pukeutuivat huonommin kuin pipolaiset; heillä oli lyhyt rasvainen tukka, nahkapusero, leveälahkeiset housut ja kapeakärkiset kengät. Arvostetuimpia jäseniä tässä ryhmässä olivat pojat, joilla oli moottoripyörä ja joita kutsuttiin pärtäreiksi. (Puuronen 2006, 282-284.)

Helangon mukaan pojat ja tytöt pukeutuivat ja käyttäytyivät sekä rockers-että mods-ryhmien sisällä samalla tavalla. Rockers (paskat) ryhmissä tytöt omaksuivat poikien maskuliinisia käyttäytymistapoja, kun taas mods (pipolaiset)-ryhmissä pojat käyttäytyivät tavoilla, joita Helanko piti feminiinisinä. Helanko korosti sitä, että rockersit (paskat) ja modsit (pipolaiset) olivat molemmat kytköksissä kansainvälisiin nuorisokulttuureihin. Molemmista ryhmistä innokkaimmat nuoret olivat lehdistöä seuraamalla ja ulkomaanmatkoja tekemällä tarkasti ajan tasalla siitä, mitä tyylien vaihteluissa ulkomailla tapahtui. (Puuronen 2003, 384-385.)

Valtakunnallisessa nuorisotutkimuksessa (1971) Lea Vuori nimesi kaksi nuorisokulttuurista ryhmää: rasvikset ja popparit, jotka olivat monilta tyyllisiltä piirteiltään samanlaisia kuin Helangon mainitsemat rockersit (paskat) ja modsit (pipolaiset). Rasvikset eivät olleet Vuoren mukaan kehittäneet omaa tyyliänsä, vaan olivat säilyttäneet joitakin lättähattutyylisestä periytyviä tyyllisiä elementtejä. Rasvispojat käyttivät puvun housuja ja nailontakkeja, lyhyessä tukassa hiusrasvaa; tyttöjen hiukset oli tupeerattu ja ehostus voimakasta. Poppareilla taas oli sukupuolesta riippumatta pitkät hiukset, ja he pukeutuivat huolettomasti trikoopaitaan, farkkuihin ja nahkavöihin sekä käyttivät kaulakoruja. Popparityttöjen hiukset olivat monesti suorat, eivätkä he käyttäneet meikkiä. Tyylliset eroavaisuudet poppareilla ja rasviksilla osoittivat arvomaailmoiden eroa näiden suuntausten kesken. Rasviskulttuurissa sukupuolten roolit olivat selkeitä ja ryhmät hierarkkisia. Poppariporukoissa taas sukupuolten väliset roolit olivat epäselvemmät; pojatkin voivat olla tunteellisia ja tytöt aloitteellisia. (Puuronen 2003, 384)

1970-luvun lopulla alkoi nuorisotutkimuksessa näkyä aikakauden sosiologinen ote, vaikka lähtökohta saattoi edelleen olla ”nuoriso-ongelmassa” tai ”nuorten ongelmissa”. Brittiläiseen kulttuuritutkimukseen liittyvä tutkimus- ja teoriaote on näkyvissä Ritva Mitchellin nuorisoa koskeissa tutkimuksissa. Perinteisemmin menetelmin koottujen aineistojen käsittely- ja työstötapa on saanut aineksia uudemmasta menetelmällisestä ja temaattisesta keskustelusta. (Mäki- Kulmala 1989, 122.) Nuorisokulttuurien ja nuorison alakulttuurien tutkimuksen yleisempi elpyminen alkoi kuitenkin tapahtua kuitenkin vasta 1980-luvulla. Elpymisen taustalla näytti olevan pyrkimys elvyttää jähmettyntä nuorisopoliittista ajattelua, kiinnostus joukkoviestimien ja kulttuuriteollisuuden vaikutuksista nuoriin sekä uusien lähestymistapojen (kriittinen teoria, strukturalismi, semiotiikka) vaikutuksesta tapahtunut perinteisten ”positivististen” yhteiskuntatieteellisten tutkimusotteiden murtuminen. (Heiskanen & Mitchell 1985, 83.) Suomessa alakulttuuritutkimus ja teoria nousivat ensi kertaa esille 1980-luvun alussa (Paldan 1980 ; Mitchell 1982). Tutkimuksissa lähdettiin ajatuksesta, että alakulttuurien katsottiin rakentuvan

yksilöiden tekemiselle ja heidän antamilleen merkityssisällöille, mutta kuitenkin ne olivat olemassa objektiivisessa mielessä. Alakulttuuritutkimuksen läpimurtoa Suomessa edesauttoi se, että alakulttuuritutkimuksen uskottiin tarjoavan ratkaisuja nuorisotutkimuksessa havaittuihin teoreettisiin ja metodologisiin ongelmiin. Birminghamilainen teoria sai kuitenkin Suomessa omanlaisensa tulkintakehyksen. Alakulttuuritutkimus, varsinkin sen kulturalistinen suuntaus, nosti esiin nuorisokulttuurien luovuuden ja se korvasi perinteisen, deterministisen sosialisatioteorian. (Puuronen 2006, 112.)

Alakulttuurilähestymistapaa on käytetty useissa suomalaisissa nuorisotutkimuksissa. Se on keskeinen lähtökohta Ilkka Heiskasen ja Ritva Mitchellin (1985) teoksessa *Lättähatuista punkkareihin*, jossa tarkastellaan muun muassa nuorisokulttuurien historiaa Suomessa ja nuorten sitoutumista alakulttuureihin. Heiskanen ja Mitchell tulkitsevat koululaiskyselyn vastauksia lähtemällä liikkeelle hieman yksinkertaistetusta kaksoisartikulaatio- oletuksesta. Tutkijat pyrkivät osoittamaan, että alakulttuuriset ryhmät artikuloivat emokulttuurinsa keskeisiä piirteitä toiminnoissaan ja esimerkiksi musiikkimaussaan. Tiettyjen nuorten samaistuminen tiettyihin alakulttuureihin on heidän mukaansa reaktio emokulttuuriin ja erityisesti sosiaaliseen nousuun liittyviin paineisiin sekä aikuismaailman (valtakulttuurin) arvoihin. Poikien koviskulttuurit eli rokkarit, tedit, diinarit ja sliipparit tulkittiin työväenluokkaisen emokulttuurin maanalaisten arvojen puolustamiseksi. Diinarit toivat julki sosiaalista nousua tavoittelevan työväenluokan osan arvoja, sliipparit edustivat maalta kaupunkiin siirtyneiden ensimmäisen polven työläisten, erityisesti miesten, ihanteita. (Puuronen 2006, 116.)

Heiskasen ja Mitchellin tapaa soveltaa alakulttuurilähestymistapaa on siis pidetty ongelmallisena. Tästä huolimatta heidän empiiriset ja historialliset tarkastelunsa sisältävät mielenkiintoista aineistoa suomalaisista 1980-luvun alakulttuureista ja alakulttuurien historiasta. Heiskasen ja Mitchellin tapaa tulkita ja käyttää alakulttuuriteoriaa kritisoitiin varsin voimakkaasti, minkä johdosta osittain alakulttuuriteorian ja – tutkimuksen lähtökohtia ei yleensä otettu Suomessa annettuina, vaan niitä pyrittiin kehittämään edelleen. Heiskasen ja Mitchellin lisäksi Ehrnrooth (1988) käytti alakulttuuriteoriaa tutkimuksessaan hevirockista ja hevirockareista, Topo (1988) tutkimuksessaan tyttöjen elämäntavoista ja tulevaisuudenkuvista ja Lähteenmaa tutkimuksissaan tytöistä ja rockista (1989) sekä helsinkiläisnuorten ryhmistä ja alakulttuureista (1991). (Puuronen 2006, 117-120.)

Rock ja muut musiikkityylit ja - maut muodostuivat 1970-luvulla ja 1980-luvulla yhä keskeisimmiksi nuorten ryhmiä erottaviksi tekijöiksi. Jari Ehrnrooth (1988) tarkasteli 1980-luvun puolivälissä joensuulaisilla nuorisotaloilla kokoontuvien nuorten heviaalakulttuuria. Jaana Lähteenmaa taas kuvasi 1980-luvun lopun helsinkiläis-skinien, hiphoppareiden, underground- hevarien ja skeittarien ja sakkeja, joita hän kutsui vapaamuotoisiksi ystäväryhmiksi. Ehrnroothin tutkimuksen keskeisiä uusia tuloksia verrattuna 1960- ja 1970-lukujen nuorisoryhmä- ja nuorisokulttuuritutkimuksiin oli se, että 1980-luvun puolivälissä Joensuussa hevari- alakulttuurissa yhdisteltiin monista aikaisemmista kulttuureista peräisin olevia tyyllillisiä elementtejä. Suomessa hevikulttuuriin kuului nuoria kaikista yhteiskuntaryhmistä, kun aikaisemmin alakulttuurien jäsenet olivat enimmäkseen työväenluokkaisia nuoria. Hevarius oli leimallisesti poikien alakulttuuri, mutta noin neljännes hevareista oli

tyttöjä. 1980-luvun puolivälissä tähän suosittuun nuorison alakulttuuriin samaistui alle viidennes kaikista nuorisotaloilla käyvistä nuorista. (Puuronen 2003, 385-386.)

Lähteenmaan tutkimuksissa kuvatut alakulttuuriset ryhmät olivat varsin pieniä, mutta näkyviä. Näitä ryhmiä olivat muun muassa skinheadit, hiphopparit eli bombaajat ja underground- hevarit. Myös skeittarit voidaan lukea alakulttuureihin, vaikka Lähteenmaa onkin nimennyt sen lähinnä harrastusperusteiseksi ryhmäksi. Tutkimuksen merkittävimmät tulokset liittyvät tekijöihin, joihin Lähteenmaa katsoo alakulttuurin samaistumisen perustuvan. Hän tulkitsi skinien ja elämäntapaskeittajien haastatteluita siten, että pojat ilmaisivat niissä omaksuneensa maskuliinisen tyyliinsä puolustaakseen miesten kyseenalaiseksi käynnyttä valta-asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa ja suhteessa vastakkaiseen sukupuoleen, naisiin. (Puuronen 2003, 386.)

Toinen 1980-luvun lopulla hyvin keskeinen seikka oli se, että Lähteenmaan mukaan sekä skinien ulkomaalaisvastainen ideologia ja toiminta että hiphoppareiden ulkomaalaismyönteisyys ja mustan kulttuurin ihannointi olivat erilaisia vastauksia kansainvälistymisen myötä lisääntyvään erilaisten etnisten ryhmien maahanmuuttoon Suomeen. Suhtautuminen maahanmuuttajiin nousi 1980-luvun lopulla jo yhdeksi uudeksi nuorison ryhmäsamaistumisen perustaksi. Lisäksi Lähteenmaa toi nuorten ryhmätoiminnan tulkittamiseen ainakin kaksi uutta käsitettä; sukkuloinnin ja kevyen yhteisöllisyyden. Sukkuloinnilla Lähteenmaa tarkoittaa sitä, että nuoret voivat kuulua joko samanaikaisesti tai peräkkäin useampiin nuorisoryhmiin ja tyydyttää näissä ryhmissä erilaisia tarpeitaan. Kevyt yhteisöllisyys taas liittyy yleisempään oletukseen myöhäismodernin yhteiskunnan yhteisöllisyyden rajojen ja muotojen väljentyä. Lähteenmaan tutkimuksessa ei kuitenkaan löytynyt kovin vakuuttavaa näyttöä tämän oletuksen tueksi, vaan pikemminkin nuoret kiinnittyivät varsin tiiviisti moniin hänen tarkastelemiinsa ryhmiin kuten skineihin, skeittareihin, hiphoppareihin ja niin edelleen. (Puuronen 2003, 386-387.)

Alakulttuuriteoria ja siihen suunnattu kritiikki myös pohjustivat Suomessa tietä muille tulkitseville ja ymmärtäville nuorisokulttuuritutkimuksille, joita on tehty 1980-luvulta lähtien (Puuronen 2006, 120). Brittiläinen kulturalismi oli vahvasti läsnä esimerkiksi Jaana Lähteenmaan (2000) myöhäismodernia nuorisokulttuuria ja Ritva Raipan (2002) punkkareita käsittelevissä väitöskirjoissa (Salasuo & Poikolainen 2012, 22).

3.4 Jälkialakulttuuritutkimus

Britanniassa on tehty alakulttuuritutkimukseen ja alakulttuuriteoriaan kriittisesti suhtautuvia jälkialakulttuuritutkimuksia ainakin 1990-luvun alusta lähtien. Jälkialakulttuuritutkimus lähtee liikkeelle käsityksestä, jonka mukaan elämme postmodernissa maailmassa, jossa globaalit valtakulttuurit ja paikalliset tuottavat uusia hybridejä alakulttuureja. Näitä uusia alakulttuureja ei voi ymmärtää luokkateoretisoinnista lähtevästä ja luokka-asemaan kiinnittyvästä alakulttuuriteoreettisesta näkökulmasta, jollaista CCCS:n tradition tulkitaan edustavan. Uudet alakulttuurit tai alakulttuuriset muodostumat (youth cultural

formations) eivät enää synny luokkapohjaisuuden myötä, vaan syntymiseen vaikuttavat sukupuoli, etnisyys (rotu), sukupuolinen suuntautuneisuus ja musiikkimaku. (Puuronen 2006, 120-121.)

David Muggleton ja Robert Weinzierl ovat todenneet, että myöhäismodernin ajan nuorisokulttuurit ovat potentiaalisesti globaaleja mieltymyskulttuureja (taste cultures), joilla on omia paikallisia muotojaan ja sosiaalisia vaikutuksiaan. Heidän edustamansa post-alakulttuurinen nuorisotutkimus tavoittelee retorista siirtymistä pois tiukan vertikaalisista, universaaleihin (esimerkiksi luokkajakoon) nojaavista kulttuurin tulkintamalleista. Nuorisokulttuuriset ilmiöt ovat ainakin osin globalisoituneet. Uusien infrastruktuurien ja uuden teknologian avulla ajatukset, tekstit ja tyylit ovat tulleet nopeasti liikkuviksi. Erilaisia yhteyksiä, verkostoja ja kommunikaatiopiirejä rakentuu koko ajan kirjavilla kulttuurisilla areenoilla. (Muggleton & Weinzierl 2003, 28-29.)

Weinzierlin ja Muggletonin esittämä alakulttuuritutkimuksen kritiikki toistaa osittain aikaisempia näkemyksiä, mutta sisältää myös uusia havaintoja. Heidän mielestään birminghamilaiset alakulttuuritutkijat eivät nähneet poliittisen missionsa vuoksi, että alakulttuurit sisältävät taloudellisia näkökulmia. Alakulttuurit ovat osallisia kulttuuriiteollisuudessa taloudellisissa prosesseissa ja niihin sisältyy kulutukseen orientoituneita päämääriä. Tämän vuoksi Weinzierl ja Muggleton esittävät, että koska CCCS:n tutkijat etsivät alakulttuureista nimenomaan poliittisen protestin ja tietoisuuden aineksia, niin he eivät kiinnittäneet riittävästi huomiota niiden kulttuuriseen radikalismiin. Weinzierlin ja Muggletonin näkemyksen mukaan birminghamilaisten suuri virhe oli se, että he olettivat yhteiskunnassa olevan mediasta vapaata tilaa, jossa alakulttuurit sijaitsevat. Media kuitenkin konstruoi alakulttuureja tukemalla ja mainostamalla sekä arvioimalla niitä ja myös esittämällä niistä joskus hyvinkin sensaatiomaisia kuvauksia. Median välityksellä sekavista, toisistaan eristyneistä, fragmentaarisisista ryhmistä ja tyylillisistä elementeistä muodostuu enemmän tai vähemmän yhtenäisiä alakulttuureja. (Muggleton & Weinzierl 2003, 7-9.)

Postalakulttuureihin kohdistuva tutkimus ja teorian kehittäminen ei ole jäänyt alakulttuurikeskustelun viimeiseksi vaiheeksi vaan esimerkiksi Shane Blackman (2005) on artikkelissaan kritisoinut voimakkaasti muun muassa David Muggletonin esittämiä ajatuksia. Blackman tunnustaa sen, että jälkialakulttuuriteorioissa ja tutkimuksissa on korostettu kulttuureihin osallistuvien nuorten luovuutta ja toimijuutta. Jälkialakulttuureissa nuoret käyttävät esimerkiksi kulutusta luodakseen merkityksiä, joiden avulla he voivat vapautua alistussuhteista. Postmoderni alakulttuuriteoria pyrkii pois teoreettisista malleista, jotka korostavat toiminnan esteitä. Jälkialakulttuuriteoriassa arvostetaan myös paikallisuutta ja kulttuureihin kuuluvien yksilöiden kykyä käyttää globaaleja kulutustavaroita vapautumisen välineinä. Blackmanin mukaan sosiologian kannalta ongelmallista on se, että jälkialakulttuuritutkijat jättävät rakenteelliset seikat huomiotta ja tukevat individualistista yhteiskunnan tulkintaa. (Blackman 2005, 8-9.)

Sarah Thornton käyttää Pierre Bourdieun käsitteitä maku, erottautuminen (distinction) ja kulttuurinen, nuorten klubikulttuurien tutkimuksessa tarkoituksenaan jäljittää nuorisokulttuurien sisäistä kerrostuneisuutta ja sitä, miten nuoret etsivät ja keräävät kulttuurisia hyödykkeitä, kulttuurista pääomaa ja kokemuksia, joilla voi olla

strategista käyttöä sosiaalisissa maailmoissaan. (Thornton 1996, 8.) Klubikulttuureihin liittyneet nuoret keskustelevat alakulttuuriseen pääomaan ja sosiaaliseen rakenteeseen liittyvistä seikoista median välityksellä. Mediaa pidetään yhtäältä symbolisena hyödykkeenä, joka itsessään luo yhteyksiä ja eroja kuulijoidensa tai lukijoidensa välille, mutta toisaalta se myös luo, luokittelee ja jakaa kulttuurista tietoa samalla tavoin kuin koululaitos. Alakulttuurisen pääoman arvo säilyy niin kauan, kun se virtaa sellaisten kommunikaatiokanavien kautta, joiden käyttö on jollakin tavalla rajoitettua. Rajoitukset voivat olla fyysisiä, kuten tiedon levitettäessä rajoitetulle yleisölle esimerkiksi lentolehtisten muodossa, tai älyllistä, kun tietoa välitettäessä käytetään suljettuja alakulttuurisia koodeja. Media ei kuitenkaan Thorntonin käsityksen mukaan manipuloi klubikulttuurien jäseniä vaan he ovat aktiivisia kulttuuriensa luojia. Media osallistuu välttämättä, kun klubilainen tai reivaaja määrittelee, mihin kuuluu. (Thornton 1996, 160-161.)

Blackmanin mukaan erityisesti teoreettisesti nuorisokulttuureja hahmotelleet brittitutkijat ovat erehtyneet pitämään toimintaa alakulttuureissa individualistisena, nautinnonhaluisena ja pinnallisena, jolloin myös nuoret ovat näyttäneet pinnallisilta. Blackman väittää, että empiiriset tutkimukset, kuten Thorntonin (1996) tutkimus, kuitenkin osoittavat, että nuorisokulttuurit ovat sosiaalisesti monimutkaisia, kollektiivisesti suuntautuneita, keskenään erilaisia ja osallistujilleen merkityksellisiä. Jos yksilöllisyyttä ja yksilön nautintoja painotetaan liikaa, ei kyetä kriittisesti tunnistamaan rakenteita ja instituutioita, jotka yrittävät pakottaa nuoret marginalisoituneisiin asemiin yhteiskunnassa. Blackman viittaa myös esimerkiksi Michel Maffesolin teoriaan uusheimoista (neo-tribe), joka korostaa kollektiivisuutta ja poliittisuutta. (Blackman 2005, 9-12.) Nämä uudentyyppiset yhteisöt, uusheimoyhteisöt, perustuvat vapaaehtoisuuteen ja ovat väliaikaisia muodostelmia. Tämänlaisessa sosiaalisen kulttuurin käytännöissä ei ole selvästi etukäteen eriteltyä yhteisöä omine sääntöineen, koska henkilöt kokoavat erilaisten aktiviteettien ja kiinnostuksen kohteiden myötä monenlaisia, väljempiä tai tiheämpiä verkostoyhteyksiä. Yhteisöllinen ajatusmaailma ja näkemys väistyy sivummalle ja se edustaa etupäässä jonkinlaista symboliikkaa uuden ajan eräänä ulottuvuutena kaupunkinomadien identiteettien rakentamisessa. (Hirsjärvi & Kovala 2007, 256.) Blackmanin mukaan valinnanvapautta korostaessaan jälkialakulttuuriteoreetikot eivät huomaa, että pääoma, yhteiskunnalliset rakenteet, instituutiot ja prosessit voivat pakottaa nuoret valitsemaan tiettyjä seikkoja ja hylkäämään vaihtoehtoisia valintoja. (Blackman 2005, 9-12.)

Keskustelu alakulttuuri- ja jälkialakulttuuriteorioista sekä tutkimuksista jatkuu. Nähtäväksi jää missä määrin nämä teoriat ja keskustelut välittyvät suomalaiseen tutkimukseen. Yhteiskuntien monikulttuuristuminen ja esimerkiksi uusien kansainvälisten populaarimusiikin suuntausten ympärille syntyvät nuorisokulttuuriset ilmiöt asettavat nuorisotutkimukselle jatkuvasti uusia haasteita. Eriytyneemmässä ja monimuotoisemmassa elämismaailmassa, jossa on monien rinnakkaisten elämäntyylien kirjo, tällaiset myöhäismodernit alakulttuuriset muotoilut ovat edelleen nuorten ihmisten identiteettityön välineitä ja tiettyjen yleisten yhteiskunnallisten tendenssien rekisteröinnin instrumentteja. (Fornäs 1998, 136.)

4 SOSIAALINEN PÄÄOMA

Sosiaalinen pääoma sisältää monia hyvinvointia edistäviä ulottuvuuksia, jotka saavat alkunsa ihmisten vuorovaikutuksessa. Taloudellista pääomaa pidämme usein pankeissamme ja inhimillinen pääoma voi toteutua ihmisten ajattelussa. Sosiaalinen pääoma tulee puolestaan esiin ihmisten vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kun ihmiset ovat kanssakäymisessä toisten ihmisten kanssa, niin on mahdollista tavoitella sellaisia asioita, jotka eivät yksin tekemällä helposti onnistuisi. (Korkiamäki 2013, 17.) Sosiaalinen pääoma ei siis ole samankaltaista kuin taloudellinen pääoma, sillä sosiaalista pääomaa ei pysty ottamaan irti sitä omaavista henkilöistä ja näiden keskinäisistä suhteista. Sosiaalinen pääoma ei myöskään ole niin helposti liikuteltavissa kuin taloudellinen pääoma ja sosiaalista pääomaa ei varsinaisesti ole mahdollista laittaa kasvamaan korkoa. (Ilmonen 2001, 10.) Sosiaalisen pääoman lähteitä voidaan löytää niin yksilötasolta, yhteisötasolta kuin yhteiskuntarakenteiden ja sosiaalisten instituutioidenkin tasolta. Sosiaalinen pääoma saa aikaiseksi positiivisessa mielessä yhtäältä kiistattomia etuja, sillä luottaminen ja sujuvan kommunikaation taidot tekevät kanssakäymisestä toisten ihmisten kanssa usein miellyttävämpää. Tämä on ehkä mielekkäintä arvioida ja ymmärtää sosiaalisissa suhteissa, sosiaalisissa instituutioissa tai sosiaalisissa rakenteissa tapahtuneena toimintakyvyn paranemisena. (Ruuskanen 2007, 33-35.) Sosiaalisten systeemien ja vastapuolen jatkossa tapahtuvien asioiden ennalta arvioimista sosiaalisen vuorovaikutuksen parissa kutsutaan usein luottamukseksi. Keskeisenä päämääränä luottamuksessa on parantaa ihmisten keskinäistä yhteistyön ja vuorovaikutuksen tasoa ja vähentää epäjohtonmukaisuutta, jota saattaa esiintyä sosiaalisissa suhteissa. Luottamusta arvostetaan ja merkityksen tärkeys nousee esiin sosiaalisessa toiminnassa erityisesti silloin, kun luottamuksen puuttuminen aiheuttaa ristiriitoja ja ongelmia. (Ruuskanen 2003, 81.) Sosiaalinen pääoma on yhteiskuntaan sisältyvä, suuren alueen kattava kokonaisuus, johon sisältyy ihmisoikeuksien kunnioittaminen, ajatus oikeudenmukaisuudesta, suvaitsevaisuus, poliittiset oikeudet ja talouteen liittyvien toimintojen harjoittaminen. Laajemmassa määritelmässä sosiaaliseen pääomaan liitetään yhteiskunnassa sosiaalisten rakenteiden sisältämät normit ja sosiaaliset suhteet. Nämä voivat tarjota mahdollisuuksia ihmisille järjestää aktiviteettejaan päämäärien tavoittelemiseksi. (Hyyppä 2002, 50.)

Sosiaalisen pääoman käsite nousi yhteiskunnallisen keskustelun valtavirtaan 1990-luvun kuluessa. Taustalla oli yhtäältä James Colemanin (1988, 1990) pohdinnat normien ylläpidosta tiheiden sosiaalisia suhteita ylläpitävien yhteyksien avulla ja ihmisten toiminnan kautta. Toisaalta taustalla olivat Pierre Bourdieun (1986, 1990) käsitykset erilaisten pääomien suhteen, joihin sisältyi taloudellinen, sosiaalinen, symbolinen ja kulttuurinen pääoma merkityksestä muodostaa eroja eri yhteiskunnissa. Sosiaalisen pääoma saapui Suomeen 1990-luvulla ja käsitteen käyttäminen lisääntyi olennaisesti 2000-luvun alussa. Tällöin Suomen Akatemia teki suunnitelman mittavasta sosiaalista pääomaa tarkastelevasta tutkimusohjelmasta. (Korkiamäki 2003, 18.)

Akateeminen maailma innostui sosiaalisesta pääomasta Suomessa ja tämän ohella yhteiskuntapolitiikassa kiinnostuttiin sosiaalisen pääoman sisällöistä (Korkiamäki 2013, 18). Lea Pulkkinen muotoileman ”sosiaalisen alkupääoman” johdosta

sosiaalisen pääoman käsite löysi tiensä yhteiskuntapoliittiseen kielenkäyttöön. Pulkkisen teokset ja alati nouseva kiinnostus nostivat sosiaalisen pääoman tieteellisiä sisältöjä esiin sekä paikallisen tason, kunnallisen tason että kolmannen sektorin järjestämissä projekteissa, visioissa ja strategioissa. (Korkiamäki 2013, 19.)

Sosiaalisen pääoman suhteen nykykeskustelun tausta on etupäässä 1970- ja 1980-luvuilla, jolloin sosiologit Pierre Bourdieu ja James Coleman ottivat sosiaalisen pääoman yhteiskunnallisen keskustelun polttopisteeseen. Varsinainen sosiaalisen pääoman innostus syntyi kuitenkin yhdysvaltalaisen Robert D. Putnamin 1990-luvun tutkimusten seurauksena. Putnam on arvioinut, että sosiaalinen pääoma sisältää mahdollisuuden suuriin hyvinvointia edistäviin vaikutuksiin. Putnam katsoo sosiaalisen pääoman olevan helpottamassa kollektiivisten ongelmien ratkaisua. Putnamin mukaan sosiaalinen pääoma liittyy läheisesti ”kansalaishyveisiin”. Putnam näkee sosiaalisen pääoman tehtävänä olevan kansalaishyveiden toiminnan tehostamisen vastavuoroisuuteen perustuvissa sosiaalisissa verkostoissa. (Ruuskanen 2003, 72.) Luottamuksen rakentaminen systeemien toimivuuden suhteen ja muihin yksilöihin voi edistää muun muassa yhteishyödykkeisiin kiinnittyvien ongelmakohtien ratkaisussa. Se toimii ehkäisevästi vapaamatkustamisen suhteen ja tällainen luottamus auttaa yksilöitä sopeutumaan yhteisesti hyödyllisiin päämääriin ja näin ollen yksilöt eivät pyri lyhytkestoisesti tavoittelemaan yksilöllisiä etujaan. Tämän vuoksi sosiaalinen pääoma voi olla myös yhteisöjen toimintoja auttava yhteisöllinen työkalu. Ihmisten ollessa usein tekemisissä toisten ihmisten kanssa ja luottamuksen ollessa korkealla tasolla, helpottuu myös kanssakäyminen sosiaalisissa suhteissa. Ihmiset ymmärtävät sosiaalisen pääoman kautta, että he ovat tosiasiaassa riippuvuus-suhteessa keskenään. Sosiaalinen pääoma myös kohentaa informaation kulkua, mikä vaikuttaa parantavasti taloudelliseen toimintaan ja auttaa itse toimijoita tavoitteidensa saavuttamisessa. Putnamin mukaan sosiaaliseen pääomaan liittyviä sukulaiskäsitteitä ovat muun muassa aktiivinen kansalaisuus, infrastruktuuri, joka pitää sisällään kansalaishyveet ja infrastruktuuri yhteisöjen suhteen. Putnam on huolestunut korostuneesta urakeskeisyydestä (Yhdysvaltojen osalta) ja yhteiskuntarakenteen hajoamisesta. Putnam katsoo pitkien työpäivien ja työ- ja asuinalueiden eriytymisen rapauttaneen paikallisyhteisöjä. Putnamin väitteet ja johtopäätökset ovat omalta osaltaan määrittäneet sosiaalisesta pääomasta käytyä, sekä kriittistä että myös innostunutta keskustelua. (Ruuskanen 2002, 14.)

Putnam katsoo sosiaalisen pääoman merkitsevän paljon enemmän kuin staattista verkostoa, joka pitää sisällään yksilöiden välistä kontrolloimista tai yksilöitten hallitsemaa luottamusta sisältävää voimavaraa, johon puolestaan sisältyy verkostorakenteita, lunastamattomia palveluita, normeja ja sosiaalista kontrollia. Putnamin sosiaalisen pääoman käsitteessä on keskeistä, ettei se rakennu ainoastaan johonkin aikakauteen liittyviin normeihin ja luottamukseen, vaan sosiaalinen pääoma nivoutuu historiallisesti muodostuneisiin instituutioihin. Yhteisössä vallitsevaan sosiaalisen pääoman muodostumiseen sisältyy käsitys ja näkemys kerrostumasta pitkänä ajanjaksona vaikuttaneista, historiallisesti kehittyneistä sosiaalisista käytännöistä. (Ruuskanen 2003, 70-71.)

Sosiaalisesta pääomasta on olemassa useita erilaisia määritelmiä, jotka painottavat ilmiön ulottuvuuksia eri tavoin. Eri suuntauksissa on korostettu erilaisilla painotuksilla esimerkiksi sosiaalisten verkostojen rakenteen, kansalaisten epävirallisen sosiaalisuuden, yhteisössä vallitsevien sosiaalisten normien, sosiaalisten

instituutioiden ja luottamuksen suhdetta. Ilmiön eri ulottuvuuksia painottavia linjoja sosiaalisen pääoman suhteen on havaittu useita. Burt korostaa ja alleviivaa yksilöiden paikkaa sosiaalisissa verkostoissa. Coleman korostaa sosiaalisen suhdeverkon tiheyttä erilaisissa yhteisöissä. Putnam painottaa luottamuksen lisääntymistä ja vuorovaikutuksen merkitystä sosiaalisissa suhteissa. Ryhmäkeskeisyyttä tuovat sosiaalisessa pääomassa esiin Bourdieu ja Portes. (Ruuskanen 2002, 8-9.)

4.1 Ronald Burt ja yksityinen sosiaalinen pääoma

Selkeimmin sosiaalisen pääoman liittyy yksilöön, hänen suhteisiinsa ja niiden tuottamiin hyötyihin Ronald Burt (1992). Burtin olennainen pääajatus on käsitys, että sosiaaliset toiminnot nähdään rationaalisten yksilöiden välisenä kamppailuna. Kilpailussa pelureilla on mahdollisuus käyttää jossain määrin monenlaisia voimavaroja, jotka sisältävät muun muassa taloudellisen pääoman, inhimillisen pääoman sekä sosiaalisen pääoman. Keskeistä on se, että kamppailu ei tapahdu täydellisyyttä hipovilla markkinakentillä (kuten taloustiede olettaa). Sen sijaan esimerkiksi kilpailussa menestymisen kannalta tärkeä tieto ja sitä koskeva kontrolli leviävät epätasaisesti osapuolten välillä. Juuri tässä on Burtin mukaan sosiaalisella pääomalla tärkeä rooli. Burt katsoo sosiaalisen pääoman olevan yksilöiden hallussa pitämä energialähde, joka parantaa hänen asemapaikkaansa kilpailun suhteen. (Burt 1992 Ruuskasen 2007, 14 muk.)

Burtille sosiaalinen pääoma sisältää toimijan kontakteja toisiin toimijoihin, kavereita, työkavereita ja yleisemmän tason suhteita; näiden avulla on mahdollista käyttää hyväkseen taloudellisen ja inhimillisen pääoman suomia mahdollisuuksia. Tärkeää on Burtin mukaan yhtäältä se, keitä henkilöitä tunnet. Tärkeämpää on kuitenkin se, mikä on toimijan rakenteellinen verkostoasema suhteessa sosiaalisen verkoston kokonaisrakenteeseen. Mikäli toimijalla on keskeinen paikka rakenteellisessa verkostoasemassa, niin hän voi entistä paremmin hyödyntää keskeisiä verkostoyhteyksiään. Burt ajattelee, että toimijan olennainen paikka verkostoyhteyksissä edesauttaa toimijan mahdollisuuksia tavoittaa ja hallita informaatiota. Edullisessa verkostoasemassa oleva toimija saa hankittua verkostojensa kautta muita enemmän ja muita joustavammin olennaista informaatiota. Samanaikaisesti hän usein solmii yhteyksiä muihin tahoihin, jotka voivat helpottaa informaation hyödynnettävyyttä. Verkostoyhteydet voivat toimia myös toisinpäin; toimijan verkostoyhteydet vievät eteenpäin häneen sisältyvää informaatiota ja ylistyksiä, jotka antavat hänelle mahdollisuudet menestykseen kisaamisessa. Verkostolähtöisen position antamia hyötyjä kytkeytyy myös position aikaansaamiin kontrollimahdollisuuksiin. Verkoston keskeisiä asemia hallitsevilla toimijoilla on edellytys olla välittävänä tahona verkoston jäsenten keskuudessa ja pitää hallinnassa näiden keskuudesta uupuvan kontaktin muodostamaa ”reikää sosiaalisessa rakenteessa”. Asemansa perusteella hänen on mahdollista kontrolloida näiden tahojen kesken liikkuvaa tietoa ja tavoittaa näin kilpailuetuja toisiin nähden. (Burt 1992 Ruuskasen 2007, 14-15 muk.) Burtin näkökulmasta informaatiohyötyjen suhteen Ideaalisen tilanteen muodostaa sellainen verkostojen liittymä, joka kykenee optimoimaan toisista osapuolista puolueetonta tietoa välittävät kontaktiyhteydet. Kontaktit, jotka kykenevät antamaan toiminnassa mukana oleville ainoastaan

tasapuolisen tiedon, nähdään näissä käsityksissä yli- investointeina sosiaaliseen pääomaan liittyen. (Ruuskanen 2003, 67.)

Nan Lin on myös, Burtin ohella, käsitellyt sosiaalisen pääoman suhteen juuri sosiaalisia verkostoja ja niiden tuottamia hyötyjä yksilöille. Lin käsittelee sosiaalisten voimavarojen teoriaa sosiaalisen pääoman kontekstissa ja määrittää sosiaalisen pääoman sosiaalisiksi suhteiksi, joiden kautta yksilöiden on mahdollista kasvattaa toimintojensa oletettuja aikaansaannoksia. Tuotokset kykenevät hänen mukaansa yhdistymään sellaiseen toimintakehykseen, jossa on päämääränä vallan, maineen ja varallisuuden tavoittelu. On myös mahdollista, että tuotokset saattavat kohdentua laajeneviin aktiviteetteihin, ja tämän seurauksena sosiaalisen pääoman saavutuksia ovat mahdollisesti muun muassa elämänlaadun ja terveyden kohentuminen. (Lin 1999 Ruuskasen 2007, 15 muk.)

Sekä Burtin että Linin määritelmissä korostuu sosiaalisen pääoman luonne yksilöä hyödyttävänä resurssina, jonka tuotto-odotusten varaan rationaalisesti toimivien yksilöiden on mahdollista tietoisesti investoida. Yksilöt voivat esimerkiksi optimoida sosiaalisten verkostojensa rakennetta ja luonnetta. Näin sosiaalinen pääoma on heille luonteeltaan lähinnä yksityishyödyke, joka voi auttaa sosiaalista pääomaa hallussa pitäviä ihmisiä parantamalla heidän voimavarojensa hyödyntämistä (Burt) tai antamalla heille käyttöönsä verkostoyhteyksien hyödyllisiä voimavaroja (Lin). Burt ja Lin eivät kuitenkaan kiinnitä juurikaan huomiota siihen, mikä pitää verkostoja koossa tai miksi verkoston jäsenet tarjoavat toisilleen resursseja. (Ruuskanen 2007, 15.)

4.2 James Coleman ja julkinen sosiaalinen pääoma

Kun sosiaalista pääomaa tarkastellaan, niin huomiota voidaan kiinnittää sosiaalisissa suhteissa muodostuvaan tiheyteen ja ominaisuuksiin, jotka ylläpitävät luottamuksen tunnetta, normistoa ja tiedon välittämistä (Ruuskanen 2002, 9). Rationaalista valitsemisen teoriaa sosiaalisen pääoman suhteen on tarkastellut James Coleman (1988). Sosiaalinen pääoma on hänen mukaansa sellainen tuottavuutta kasvattava voimavara, jolla on mahdollista edesauttaa toimivien ihmisten päämäärätietoisia aktiviteetteja. Sosiaalinen pääoma ei ole kuitenkaan Colemanin mielestä niinkään yksilöiden voimavara. Coleman korostaa yhtäältä sitä, että yhteisön tiiviillä suhdeverkostoilla on kykyä tehostaa tiedonkulkua verkoston jäsenten keskuudessa. Toisaalta hän tuo esiin, että tiiviillä verkostoilla on kykyä ylläpitää yhteisön normistoa ja jäsenten välistä luottamusta, jolla puolestaan on kykyä suunnata rationaalisten yksilöiden toimintaa yhteisön kokonaisetua edistävään suuntaan. (Coleman 1988; 1990 Ruuskasen 2007, 16 muk.) Toisaalta Colemanin teoriassa sosiaalinen pääoma on vaihtelevasti yksityishyödyke tai julkishyödyke. Yksityishyödykkeenä sosiaalinen pääoma koostuu henkilön hyödynnettävistä informaatioverkostoista ja takaisin maksuun perustuvista, jälkijättöisesti saatavista molemminpuolisuuteen keskittyvistä vastapalveluksista. Julkishyödykkeenä sosiaaliseen pääomaan sisältyy normeja, jotka edistävät yhteisöjen hyvinvointia,

sulkeutuneita sosiaalisia rakenteita ja luottamusta, joka on lisääntynyt sosiaalisissa rakenteissa. (Ruuskanen 2002, 12.)

Coleman erottaa sosiaalisesta pääomasta erilaisia muotoja. Ensimmäisenä tulee sosiaaliseen rakenteeseen liittyvä velvoitus vastavuoroiseen toimintaan. Vastavuoroisuuden velvoitteeseen sisältyy mahdollisuus rationaaliselle yksilölle tehdä palveluksia toisille ja odottaa saavansa vastapalveluksia myöhemmin vastavuoroisuuteen liittyvien normien mukaan. Oleellista järjestelmässä on verkoston jäsenten keskinäinen luottamus. Luottamusta tarvitaan tehtyjen palvelusten ja jatkossa saatavien vastapalvelusten väliseen aikaan liittyvän viiveen ylitse pääsemiseen. Näin ollen sosiaalinen pääoma luottamuksena muiden vastavuoroisuuteen luo edellytykset palvelujen tarjoamiseen ja vastapalvelujen saamiseen rakentuvan luottoon perustuvan systeemin syntymiseen ja tämä helpottaa sosiaalista tuen ja avun antamista sekä helpottaa tehokkaasti työnjakoa. Coleman erottaa myös toisen sosiaalisen pääoman muodon, joka on sosiaaliseen kanssakäymiseen nivoutuva tiedon liikkuminen. Tieto on olennaisen merkittävä tarkoitushakuisen toimimisen edellytys, mutta tiedon hankinta voi aikaansaada taloudellisia seurauksia. Sosiaalisilla verkostoilla on kyky toimia kustannustehokkaina tiedonhankintaväylinä, jonka seurauksena ihmisten päätöksentekokyky voi kohentua. Yksilöllä on mahdollisuus toteuttaa tavoitteitaan sitä paremmin, mitä laajemmin hänellä on yhteyksiä muihin ihmisiin, joilla saattaa olla yksilön motiivien osalta olennaista tietoa. Tämä auttaa yksilöä toteuttamaan paremmin keskeisiä tavoitteitaan. Coleman erottaa kolmantena sosiaaliseen pääomaan liittyvänä muotona normit. Normeista hyvin merkittävänä Coleman pitää niitä, jotka mahdollistavat lyhyellä aikavälillä saatavan oman edun hyötyjen hylkäämisen kollektiivisen hyödyn tähden, koska niillä on ehkäisevä vaikutus julkishyödykkeisiin liitettävän vapaamatkustamisen aiheuttamiin ongelmiin. (Coleman 1988 Ruuskanen 2007, 16-17 muk.) Normit ovat tehokkaita ainoastaan silloin, kun niistä poikkeaminen voidaan sanktioida (Ruuskanen 2002, 11). Colemanin mukaan normiston ylläpitäminen vaatii sulkeutuneisuuden ominaisuutta sosiaalisessa rakenteessa. Kun yhteisön jäsenet tuntevat toisensa ja pitävät toisiinsa yhteyttä, on yhteisön mahdollista kollektiivisesti rangaista normeja rikkovaa jäsentään. (Ruuskanen 2003, 63.)

Colemanin ja Putnamin sosiaalisen pääoman tulkinnoissa painottuu ja korostuu sosiaalisen pääoman yhteisöä koskeva ulottuvuus. Coleman katsoo, että normit, luottamus ja yhteisön tiiviys saavat aikaan yksilöiden toiminnoille tasaisen ja ennakolta arvioitavan miljöön. Putnam arvioi sosiaalisen pääoman muodostavan toiminnoista, joita kansalaisaktivistit tekevät. Kun aktivistien toiminta vakiintuu, niin se saa aikaiseksi luottamuksen kasvamista ja voi kohota parhaina hetkinään yhteiskunnan yhteen liittäväksi julkishyödykkeeksi. (Ruuskanen 2002, 15-16.)

4.3 Pierre Bourdieu ja sisäpiirin sosiaalinen pääoma

Pierre Bourdieu lähestyy sosiaalista pääomaa näkökulmasta, joka tuo esiin eroavaisuuksia järjestelmässä. Bourdieun mukaan yhteiskunta hahmottuu kokonaisuutena, joka koostuu monenlaisista kentistä. Näillä kentillä yksilöt taistelevat taloudellisen ja kulttuurisen alueen vallasta. Bourdieu näkee taloudellisen, kulttuurisen

ja sosiaalisen pääoman koostumuksineen ja kokonaismäärineen olevan sellaisia työkaluja, joita yksilöiden on mahdollista hyödyntää voimavaroinaan kenttien kamppailuissa ja eroavaisuuksien tekemisissä. Bourdieu katsoo sosiaalisen pääoman liittyvän henkilön osallisuuteen samanlaisten, toinen toistaan kunnioittavien yksilöiden tai yhteenliittymien verkostoyhteyteen. (Ruuskanen 2002, 16-17.) Sisäpiiriläisyys saa aikaan kunnioitusta ja luotettavuutta, joita on mahdollista tietyn ehdoin muuntaa taloudelliseksi voimavaroiksi. (Ruuskanen 2003, 75). Yksittäinen henkilö tai ryhmä ei Bourdieun mukaan voi kuitenkaan kerätä kasaan vapaasti sosiaalista pääomaa, vaan tämä edellyttää sosiaalisen pääoman logiikan oivaltamista. Sosiaalisen pääoman logiikka on Bourdieun mukaan nimenomaan sisäistettävissä ainoastaan symbolisen pääoman ajatus huomioon ottamalla. Ryhmän jäsenenä oleminen, yksilöiden keskeiset ystävyys- ja arvostamissuhteet sekä niiden aikaansaama luottamus tehdään ja sitä pidetään yllä symbolisella tavalla. (Ruuskanen 2003, 76.) Sosiaaliseen pääomaan liittyvä hallitseminen vaatii sosiaalistumisen prosessin läpikäymisen myötä aikaansaattua kyvykkyyttä huomioida eroja ja yhtäläisyyksiä sekä määrättyllä kentällä tapahtuvaa arvostukseen ja maineeseen liittyvien ominaisuuksien saavuttamista. (Ruuskanen 2002, 16-17.) Arvostussuhteisiin liittyy yleensä aina sekä luottamuksen mahdollisuus että myöskin velvollisuus tehdä asioita niin sanotun arvostusryhmän määrittämin keinoin. Bourdieun ajattelussa sosiaalisesta pääomasta tulee ainaisen kamppailemisen kohde sosiaalisessa mielessä ja tämä saa aikaan sosiaalisen pääoman jakautumista ja kasaantumista erilaisten ryhmien välille yhteiskunnassa. (Ruuskanen 2003, 76.)

Bourdieuille sosiaalinen toiminta on tietynlaista pelailua ja kilpailua. Tämän näkökohdan suhteen hän jakaa taloustieteen ja muiden sosiaalisen pääoman teoreetikkojen lähtökohdat. Bourdieu korostaa, että pelaajat eivät toimi kilpailussa henkilökohtaisten mieltymystensä mukaan tarkoituksellisen järkipäisesti, vaan sosiaalinen tausta vaikuttaa heidän kykyynsä osallistua peliin. Bourdieu korostaa sosiaalisten rakenteiden merkitystä yksilöiden sosiaalisten käytäntöjen taustalla. Sosiaalisen tilan puitteissa samanlaisissa asemissa olevilla ihmisillä on usein yhtenäisiä käytäntöjä, tiettyjä tapoja ja elämäntyyliä ovat lähellä toisiaan. Yhteiskunnalliseen taustaan tai asemaan liittyen ihminen kehittää käsityksen asemastaan yhteiskunnallisessa mielessä. (Bourdieu 2005, 44.) Hänen mukaansa ihmiset eivät voi toimia kentillä yksilöllisesti omista lähtökohdistaan, vaan yhteiskunnallinen tausta ja asema vaikuttavat heidän mieltymyksiinsä niin sanotun ”habituksen” välityksellä. (Ruuskanen 2015, 230.) Habitus sisältää sosiaalisiin rakennelmiin kytkeytyviä kognitiivisen alueen taitoja (Bourdieu 1986, 248-249). Näihin liittyy toimimista, erilaisia tapoja ajatella, olemisen pohdintaa, erilaisten asioiden hahmottamista ja niin edelleen (Bourdieu 2005, 44). Poissulkeminen ylhäältä alaspäin on Bourdieun ajatus siitä, miten sosiaalinen pääoma toimii. Se erottaa esimerkiksi symboliselta arvoltaan erityisiin institutionaalsiin ympäristöihin (esimerkiksi eliittikoulut) tai fyysisiin paikkoihin (esimerkiksi hienostokorttelit) kytköksissä olevat ihmiset valtaväestöstä. (Ruuskanen 2003, 76.) Sosiaaliseen pääomaan liittyvät käsitteet muistuttavat Bourdieun ajattelussa suuresti Max Weberin tulkintoja liittyen protestanttisiin lahkoihin ja niiden merkityksiin itse jäsenille (Ruuskanen 2003, 75).

4.4 Erilaisia lähestymisnäkökulmia sosiaaliseen pääomaan

Alejandro Portesin ja Julia Sensenbrennerin (1993) mukaan tärkeitä sosiaalisen pääoman lähteitä ovat ryhmän sisäistämät arvot, jotka yleensä velvoittavat ryhmään kuuluvia jakamaan resursseja keskenään. He korostavat sosiaalista pääomaa vastavuoroisuuden normina, joka sisältää sen, että palvelukseen on vastattava palveluksella. Rajoittunut solidaarisuus sisältää ajatuksen siitä, että ryhmä on tietoinen erityispiirteistään ja eduistaan, ja että se mahdollistaa organisoitumisen ja voimien kokoamisen yhteisten etujen ajamiseen. Portes ja Sensenbrenner viittaavat pakkoluottamuksella, kuten Coleman, yhteisöissä olemassa oleviin tiheisiin sosiaalisiin yhteyksiin ja näiden tuottamaan yhteisöjen mahdollisuuden kontrolloida ja olla vaikuttamassa yhteisöön kuuluvien yksilöiden tekemisiin. Yhteisöissä toimivat tiheet sosiaaliset yhteydet antavat paremmat mahdollisuudet kontrolloida yksilöidensä tekemisiä kuin mitä jäsenet yksin toimiessaan pystyisivät toisiaan valvomaan. Kontrolloiminen saa perustansa ennen kaikkea sosiaalisista sanktioista, kuten häpäisystä, maineensa menettämisestä tai yhteisön piiristä ulossulkemisesta. (Portes & Sensenbrenner 1993 Ruuskanen 2002, 17 muk.)

Eri näkökulmissa sosiaaliseen pääomaan liittyvien ilmiöiden taustoitus määrittää erilaisilla tavoilla. Jotkut keskusteluihin osallistujista pitävät sosiaaliseen pääomaan liittyvinä alkutekijöinä yhteiskunnan instituutioita ja niiden rakenteita, esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan toimintoja ja pysyväksi asettuneita eroja ryhmien kesken. He pitävät sosiaalisesta pääomasta aikaansaatuja tuloksia kokonaista valtiota ruokkivina julkisen alueen voimavaroina tai ”julkisina hyödykkeinä”. Osa taas korostaa todellisia sosiaalisia yhteenliittymiä, verkostojen rakennetta ja voimavaroja, jotka ovat kiinnittyneet verkostoihin. He puolestaan ajattelevat, että tuottamiset kohdentuvat pieniin ryhmiin ja pieniin yhteisöihin ja tällöin sosiaalinen pääoma hyödyttää etupäässä ryhmien sisärenkaaseen liittyneitä yksilöitä tai eliittiin kuuluvia ”hyviä veljiä” muistavia liittymiä. Tätä näkökulmaa ajatellen sosiaalisesta pääomasta ei muodostuisi ”julkinen hyödyke” vaan ennen kaikkea ”klubihyödyke”. Eräs koulukunnista ajattelee, että kyseeseen tulee etupäässä yksilöiden tason hyödyt. Mikäli yksilöt omaavat hyviä yhteyksiä, toisin sanoen tuntevat merkittäviä yksilöitä ja sijoittuvat sosiaalisissa verkostoissa välittäjän asemaan ja voivat hyödyntää verkostojen voimavaroja, on heillä mahdollisuus myös hyödyntää sosiaalisiin suhteisiin kytkeytyviä ominaisuuksia oman yksityisen edun tavoitteluun. Sosiaalisesta pääomasta voisi näin tulla sisällöltään ”yksityinen hyödyke”. (Ruuskanen 2007, 25.) Sosiaalinen pääoma voi olla hyödyke, johon sisältyy monenlaisia intressejä tai myös haitake, koska ryhmäspesifinä sitä voidaan hyvinkin käyttää toista ryhmää vastaan (Poikela 2005, 14).

Ennustettavuus voi perustua siihen, että tiivis yhteisö (Coleman) tai yhteiskunnalliset instituutiot (Putnam) suuntaavat yksilöiden toimintaa luomalla ja ylläpitämällä normeja tai toimintasääntöjä, jolloin yhteistoiminnan edut asetetaan lyhyellä aikavälillä saatavan oman edun tavoittelun edelle. Yhteiskunnallisiin rakennelmiin kiinnittyvän sosialisoinnin seurauksena henkilöiden kesken saattaisi myös kehittyä näkemys normien, yhteisten arvojen ja identiteettien asemasta, mikä antaisi heille mahdollisuuden kokea etujensa yhteneväisyyden ja toiminnan siten jatkossa ryhmän muita jäseniä suosivalla tavalla. (Ruuskanen 2007, 33.)

Sosiaalisen pääoman toimintamekanismeja koskevassa yleisessä argumentaatiossa on joka tapauksessa eri näkökulmissa paljon yhteneväistä. Toistuvia teemoja on juuri sosiaalisen ympäristön kyky rakentaa luottamusta ja tehostaa (tai kontrolloida) verkostojen tiedonkulkua tai kommunikaatiota. Luottamukseen liittyvä argumentaatio liittyy sosiaalisten siteiden kykyyn helpottaa esimerkiksi ennakoimista siten, että yhteistyössä vastapuoli ei toimisi alkujaan petollisella tavalla tavoitellakseen henkilökohtaista etuaan. Toisen puolen hyväntahtoisuuden ennustettavuus, toisin sanoen luottamus, helpottaa toimijoiden välistä resurssien jakamista ja yhteistoimintaa. (Ruuskanen 2007, 33.)

4.5 Sosiaalisen pääoman kritiikki

Vaikka sosiaalinen pääoma on saavuttanut menestystä, on sitä silti myös arvosteltu kriittisesti. Paljon arvostelua on saanut sosiaalisen pääoman moniulotteisuus. Sosiaalisen pääoman teorioita on myös pidetty liiallisen suurialaisina ja huonosti käytännön elämään istuvina. (Ellonen 2008, 36.) Sosiaalisen pääomaa on arvosteltu siitä, että se yhdistää moniulotteisia, erilaisia asioita (esim. luottamus, normit, verkostot) yhteen käsitteeseen (Woolcock 2000, 29).

Sosiaalisen pääoman traditionaaliset teoriat lähtevät pääsääntöisesti aikuisten näkökulmista ja ne tavoittelevat yleisiä sosiaalisen pääoman määritelmiä. Nuoret ovat kuitenkin, koskien heidän sosiaalisia suhteitaan, hankala kokonaisuus käsitellä yhtenäisenä ryhmänä. (Ellonen 2008, 37.) Putnamin näkökannoissa lapset ja nuoret jätetään melkoisen syrjään ja teoreettisissa ajatuksissa sivuraiteille. Samansuuntaista arvostelua on mahdollista tuoda esiin Colemanin teorioista, huolimatta siitä, että oli fokuksessa nuoret. Coleman ei kuitenkaan kiinnittänyt huomiota sukupuoleen, kulttuuriin tai ikään. Hänen teksteissään nuoret ovat etupäässä passiivisia, usein vanhempien tarjoaman myönteisen toimintamallin myötäilijöitä. Coleman katsoo perinteisen perhemallin olevan otollisin sosiaalisen pääoman syntymiselle. Tämän mallisen ideaalin on nähty soveltuvan puutteellisesti nykyisiin moninaisiin perhemuotoihin. (Ellonen 2008, 37-38.) Coleman tarkastelee normeja, jotka sisältyvät sosiaaliseen rakenteeseen ja näitä normeja säilyttäviä, luottamukseen ja tiiviisiin sosiaalisiin verkostoihin liittyviä asioita yksilön kannalta lähes ainoastaan myönteisinä ilmiöinä (Ruuskanen 2002, 12). Coleman ei juurikaan käsittele sellaista mahdollisuutta, että henkilön päämäärät ja normit yhteisöissä saattavat hyvinkin olla vastakkaisia ja ristiriidassa toistensa kanssa. Colemanin mukaan yhteisöissä vallitsee normiyhtenäisyys ja tämän vuoksi hän ei näe sosiaalisiin suhteisiin sisältyviä intressiristiriitoja ja valtaa. Sosiaalinen pääoma voi kuitenkin jakautua yhteiskunnissa eri ryhmissä tai erilaisissa alakulttuureissa keskenään niin, että erilaisiin yhteisöihin kasautunutta sosiaalista pääomaa ei kyetä vaihtamaan ryhmissä keskenään. (Ruuskanen 2003, 64-65.)

Ronald Burtilla on keskeisenä lähtökohtana näkemys sosiaalisesta toiminnasta kilpailuna, jossa toimijat tavoittelevat omaa etuaan. Burtin mallissa kiinnitetään huomiota vain verkoston rakenteeseen, toimijoiden rakenteellisiin asemiin ja näiden tarjoamiin mahdollisuuksiin, mutta ei kuitenkaan itse toimijoihin ja heidän sosiaalisiin

motiiveihinsa. Burtin ajattelun on katsottu kaventavan inhimillisen toiminnan motiivit yksilökeskeiseen oman edun tavoitteluun. Burtin hahmotelmissa sosiaalinen rakenne mielletään staattiseksi systeemiksi. Tämä on sikäli ongelmallista, että samalla se hävittää olennaisesti sosiaalisen toiminnan dynamiikkaa ja kompleksisuutta. Burtin mukaan verkostoissa vallitsee stabiili luottamuksen tila. Hän otaksuu, että yksilö on kontakteissa ainoastaan niiden henkilöiden kanssa, joihin hän luottaa. Tämä on kuitenkin ongelmallinen oletus nyky maailmassa, jossa joudutaan väistämättä toimimaan myös ennestään täysin tuntemattomien henkilöiden kanssa.

Verkostorakenteeseen keskittyvä tarkastelutapa ei myöskään pyri erottelemaan sosiaalisiin verkostoihin liittyvää kulttuurisen alueen yhteyttä. Toisiin kulttuureihin sisältyy paljon rakenteisiin liittyviä aukkoja sosiaalisten verkostojen suhteen ja näitä siedetään enemmän, kun taas toisissa kulttuureissa rakenteisiin liittyviä aukkoja pidetään vaikeina kontrollivälineinä. Verkostojen välittävissä asemassa olevat yksilöt voivat saavuttaa etuja mahdollisesti hyvin useissa kulttuuriin liittyvissä yhteyksissä, vaikka toisaalta ei ole varmuutta, kuinka verkostot toimivat kulloinkin eri ympäristöissä. (Ruuskanen 2003, 69.)

Pierre Bourdieun intressien kamppailua ja sisäpiirejä painottava näkemys huomioi melko vähän sitä, että joissakin sosiaalisissa ympäristöissä ja yhteiskunnissa eliittien sisäpiiriläisyys ja ryhmäkuntaisuus voi olla vähäisempää, jolloin luottamus voi kasvaa yhteiskunnallisiin käytäntöihin ja instituutioihin. Toisaalta myös ”sisäpiirin” tai yhteisön vaihtuva positio yhteiskunnan sisällä on vaikuttamassa osaltaan sen ympärillä toimivien ihmisten hyötymiseen sosiaalisesta pääomasta. (Ruuskanen 2003, 80.) Bourdieun käsityksiä sosiaalisesta pääomasta ollaankin usein arvosteltu elitistisinä ja arkielämän käytäntöihin vieraantuneina ja huonosti kohdentuvina.

Monien kriittisten huomioiden lisäksi on keskeistä se, että sosiaalisen pääoman pääteoreetikoista kukaan ei erityisesti huomioi sosiaalisen pääoman oletettuja kielteisiä vaikutuksia. Ne ovat kuitenkin tärkeitä erityisesti lasten ja nuorison suhteen. Määrätyt jengit ja niiden jäsenet, jotka sijaitsevat marginaalisessa asemassa yhteiskunnassa, saattavat päästä osalliseksi voimakkaasta sosiaalisesta pääomasta, vaikka heidän päämääränsä ja tavoitteensa olisivat yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen toimintatapojen vastaisia. Tämä antaa mahdollisuuden pohtia, mitä negatiivinen sosiaalinen pääoma todella sisältää, jos nuori kuitenkin mieltää kaikesta huolimatta saaneensa ryhmässään myönteisen kokemuksen, vaikka jälkiseuraamukset olisivat kielteisiä. (Ellonen 2008, 38.) Alakulttuuriteorioissa nuoret nähdään aktiivisina, itsenäisinä toimijoina omissa ryhmissään ja tekemisissään. Sosiaalinen pääoman myönteiset ulottuvuudet, joita syntyy ihmisten kanssakäymisessä, voivat kuitenkin muun muassa helpottaa kommunikaatiota, selkeyttää ryhmien normistoa, ja lisätä luottamusta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä alakulttuurisen ryhmän jäsenten kesken. Sosiaalisen pääoman keskeisten ajattelijoiden teoriat ja näkemykset näyttävät puolestaan jäävän melkoisen etäisiksi ja huonosti kiinnittyviksi lukioikäisten nuorten elämismaailmaan nähden. Keskeiset sosiaalisen pääoman teoriat eivät myöskään pyri ottamaan riittävässä määrin nuoria huomioon omina erityisinä ryhminä tai käsittelemään tätä ikävaihetta ainutlaatuisena jaksena ihmisen elämänsä aikana.

Sosiaaliseen pääomaan liittyvät keskeiset teemat tarjoavat alituisen aineksia hyvinvointipoliittiselle pohdinnalle. Ilmiön moniulotteisuus saa aikaan usein ristiriitaisuutta keskusteluihin. Sosiaalisen pääoman positiiviset tai negatiiviset seuraukset riippuvat monesti siitä, tarkastellaanko ilmiötä yksilön, ryhmän vai

yhteiskunnan tasolla. Sosiaalisesti pääomaksi kutsutulla ilmiöllä on mitä todennäköisemmin olennaisia vaikutuksia hyvinvoinnin edistymiseen ja jakautumiseen ihmisten keskuudessa. (Ruuskanen 2002, 25.)

5 TUTKIELMAN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusongelma

Tutkielmassani tarkastelen nuorison alakulttuureja, joiden toiminnan ytimessä ovat musiikki ja tyyli. Tarkasteluuni liitän tämän lisäksi sosiaalisen pääoman. Tarkastelen näitä seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

- 1) Millaisia nuorison alakulttuureja löytyy tänä päivänä, joissa musiikki ja tyyli ovat keskeisellä sijalla?
- 2) Millainen on alakulttuurisamaistuneiden nuorten ja sosiaalisen pääoman välinen yhteys?

5.2 Tutkimuksen aineistot

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on tarpeelliset aineistot mahdollista kerätä toisten ihmisten kokoamista rekistereistä, erilaisista tilastoista, erilaisia tietokantoja hyväksi käyttäen tai keräämällä tarvittava tietojen osuus itse. Valmiita aineistoja löytyy melkoisen vähän sen kaltaisessa muodossa, joita olisi välittömästi mahdollista käyttää sellaisenaan kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Empiiriseen tutkimukseen sisältyy hyvin usein sellainen piirre, että oma aineisto kerätään itsenäisesti. (Heikkilä 2004, 18.)

Empiirisessä osiossa aineistoni muodostuu kolmen helsinkiläisen lukion oppilaiden keskuudessa suorittamastani kyselylomaketutkimuksesta. Kyselylomaketutkimukseeni osallistui 20 oppilaan ryhmä kummastakin kahdesta lukiosta ja 15 oppilaan ryhmä yhdestä lukiosta. Yhteensä siis 55 lukion oppilasta vastasi kyselylomaketutkimukseeni. Tällainen havaintoyksiköiden määrän rajaaminen on perusteltua muun muassa aikataulujen ja budjetin vuoksi ja se edesauttaa hallittavamman kokonaisuuden muodostumista tämän suuruusluokan tutkimuksessa.

Lukiot ovat nykyisin niin sanottuja luokattomia lukioita ja opetusjaksot kurssimaisia. Osallistuneiden oppilaiden ikä kyselylomaketutkimuksessani oli 16 - 20- vuotta. Kävin lukioden opettajien ja rehtoreiden kanssa neuvotteluja siitä, että otosten edustavuuden vuoksi olisi mahdollista löytää riittävän suuret opetusryhmät vastaamaan kyselylomaketutkimukseen. Kyselylomaketutkimukseni sujuivat

suhteellisen vaivattomasti lukion rehtoreiden ja opettajien ystävällisellä, ymmärtävällä myötävaikutuksella. Lukioden kiireisyydestä ja tiukoista aikatauluista huolimatta opettajat kykenivät organisoimaan tietyille opetusryhmilleen riittävästi aikaa kyselylomakkeeseeni vastaamiseen. Käsitykseni oli, että noin 15 minuuttia olisi riittävä, sopiva aika tämänsuuruiseen kyselylomakkeeseen vastaamiseen. Sovitut aikataulut pitivät ja yhteistyö oli saumatonta. Kussakin helsinkiläisessä lukiossa kyselylomaketutkimus suoritettiin yhdessä opetusryhmässä yhden kerran eli yksi otos jokaisesta kolmesta lukiosta. Aineistoni keruun näistä helsinkiläisistä lukioista suoritin huhtikuussa 2015.

Kyselylomaketutkimusta laadittaessa tulee noudattaa huolellisuutta kysymysten tekemisen osalta, koska ne antavat pohjan onnistuneeseen tutkimukseen. Muotoseikat kysymyksiin liittyen aiheuttavat helposti runsaasti epätarkkuuksia tutkimustuloksissa, jos vastaajat eivät ajattele samansuuntaisesti, mitä tutkimuksen tekijä on tarkoittanut. Tämä johtaa tulosten vääristymiseen. Tämän vuoksi kysymykset olisi saatettava yksiselitteiseen muotoon. Kysymyksiä tulisi rakentaa ottaen huomioon tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat. Aineistoa pitäisi lähteä kasaamaan vasta sen jälkeen, kun tutkimusongelmien suhteen on täsmentyminen saatu aikaiseksi. Tämän jälkeen voidaan esittää se, millaista tietoa on tarkoitus löytää aineistoja keräämällä. Näillä keinoin on mahdollista välttää tarpeettomat kysymykset ja muistaa kysyä olennaiset asiat. (Valli 2001, 100.) Kyselylomaketutkimuksen hyviä puolia ovat seuraavat seikat; kyselylomakkeella suoritettun tutkimuksen tekijä ei ole vaikuttamassa persoonallaan tai olemalla läsnä siihen, mikä liittyy vastattaviin kysymyksiin. Tilanne on toisenlainen kuin muun muassa haastatteluissa. Kyselylomake antaa mahdollisuuden runsaaseen kysymysten määrään, varsinkin mikäli lomakkeessa on laaditut vastausvaihtoehdot valmiina. Myönteinen tekijä luottamuksen osalta on myös kysymysten esittäminen kaikille tutkimukseen osallistuville yksilöille aivan saman muotoisina. (Valli 2001, 101.)

Kyselylomakkeeni sisälsi sekä strukturoituja monivalintakysymyksiä että avokysymyksiä, musiikkiin ja tyyliin sekä myös sosiaaliseen pääomaan liittyen. Strukturoitujen vaihtoehtojen yhteydessä olevat avokysymykset antoivat oppilaille mahdollisuuden täsmentää ja perustella vastauksiaan. Kysymykset numeroilla 1- 15 painottuivat musiikkiin ja tyyliin ja kysymykset numeroilla 16-24 kohdistuivat ennen kaikkea sosiaaliseen pääomaan. Kysymyksissäni sosiaaliseen pääomaan liittyen, pyrin löytämään niitä keskeisiä käsitteitä, joita yhdistetään sosiaaliseen pääomaan. Pidin tätä olennaisen tärkeänä ratkaisuna, koska ei voi olettaa, että lukioikäiset oppilaat tuntisivat tai olisivat tietoisia siitä, mitä on käsite sosiaalinen pääoma ja millaisia ulottuvuuksia se sisältää.

Kun laadin kyselylomakettani, niin pidin tärkeänä seikkana sitä, että oppilaiden yksityisyys ja anonymiteetti tulee säilymään huolellisesti suojattuna; oppilaan nimeä tai muita henkilötietoja ei kyselylomakkeessa kysytty missään yhteydessä. Ajattelin tämän yksityiskohdan voivan myös omalta osaltaan lisätä luottamuksellisuutta tutkijan ja tutkittavien välille. Kyselylomakkeessani pyysin oppilasta ilmoittamaan henkilötietoihin liittyen vain sukupuolensa ja ikänsä. Kouluissa tehtävää kyselylomaketutkimusta suoritettaessa on myös tärkeä ottaa huomioon tutkimukseen liittyvät eettiset periaatteet.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ohjeet (2012), jotka sisältävät eettisiä periaatteita, koskien ihmistieteisiin sisältyvää tutkimusta. Nämä kolme osa-aluetta sisältävät itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen tutkittavien osalta, yksityisyyden ja tietosuojan ja tavoitteen välttää vahingoittamista. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan aina ei ole käytännön tilanteissa mahdollista, että tutkijat olisivat velvoitettuja pyytämään vanhemmilta suostumuksia, kun tutkitaan alaikäisiä. Lapselle tulee antaa mahdollisuus ilmaista näkemyksensä ottaen huomioon ikä- ja kehitysvaiheen. On myös olemassa sellaisia tilanteita, joissa vanhempien ja lasten välille voi muodostua etuihin ja arvoihin liittyviä konflikteja ja tällöin vanhemmilta kielteiset päätökset lupien suhteen voisivat haitata riittävän tutkimustiedon hankkimista lasten olosuhteista ja toiminnasta ja tällöin toimittaisiin myös perustuslaissa määriteltyjä tutkimuksen vapauteen liittyviä seikkoja vastaan. On myös sellaisia tutkimuksia, jotka eivät sisällä vaaratekijöitä ja vanhemmilta luvan hankkiminen voisi olla monin tavoin hankalaa. Useat koulujen ja varhaiskasvatukseen liittyvien yksiköiden keskuudessa suoritettavat tutkimukset ovat mahdollisia tehdä siten, että ne sisältyvät normaaliin varhaiskasvatukseen tai koulun päiväohjelmaan. Jos varhaiskasvatuksen toimintayksikön johtaja tai koulun rehtori arvioivat, että tutkimuksesta voi tulla laitokselle merkittävää tietoa antava ja tutkimus on mahdollista tehdä niin, että se sisältyy laitoksen päiväohjelmaan, niin tällöin ei ole välttämätöntä pyytää vanhempien lupaa tutkimuksen toteuttamiseksi. Tutkimukset, joissa ei kirjata ylös henkilön tunnistamiseen liittyviä tietoja (esimerkiksi henkilötunnus, nimi, osoite), ovat mahdollisia tehdä ilman vanhemmilta kysyttävää suostumusta. Tällaisia ovat muun muassa suuret lomaketutkimukset, avoimet haastattelut ja havainnointi. Se informaatio ja informaation tarkkuus, mikä annetaan tutkittaville, on riippuvaista tiedonhankintaan liittyvien tapojen luonteen ominaisuuksista. Tutkittaville kerrotaan tutkimuksen aihepiiri ja tämän lisäksi annetaan informaatiota siitä, mitä osallistumisella tutkimukseen todellisesti haetaan sekä ajankäyttö toteuttamisen suhteen. Tutkittavia tulisi kohdella arvostavasti ja tutkimusjulkaisujen kirjoitustavan suhteen kunnioittavasti ja tällä tavoin välttää tutkittavien mahdollisia henkisiä haittavaikutuksia. Tutkittavat rajaavat ensisijaisesti tutkimuksissa esille nousevien aiheiden yksityisyyteen liittyvät rajat ja arkaluonteiset asiat. Kun tutkittavat ihmiset tietävät saamansa informaation johdosta ennakoon käsiteltävistä aiheista, niin he ovat tällä tavoin näyttäneet tahtonsa olla osallisia kyseisessä tutkimuksessa ja tuntevat näin tutkimuksen aiheen ja toteutustavan. Mikäli tutkimuksessa ei kunnioiteta yksityisyyteen ja tietosuojaan liittyviä eettisiä periaatteita, niin on mahdollista, että tutkittaville aiheutuu todennäköisemmin taloudellisia ja sosiaalisia haittoja. Kun luottamuksellisia tietoja käsitellään ja säilytetään, niin siinä pitää toteuttaa päämäärätietoista huolellisuutta eettisten periaatteiden suuntaisesti. Yksityisten tietojen vaitiolovelvollisuus tutkittavien suhteen on myös erityisen tärkeää. Suomen perustuslaki määrittelee yksityisyyden suojan ja se on näin ollen suojattu oikeus ja myös tutkimuseettiseltä kannalta olennainen periaate. Tietosuoja on tutkimusaineistojen keruuseen, käsittelyyn ja tulosten julkaisemiseen liittyen merkittävin osa-alue yksityisyyden suojassa. Tutkimuseettiset periaatteet, jotka liittyvät yksityisyyden suojaan sisältävät luottamuksellisuuden, tutkimusaineiston säilyttämisen tai hävittämisen sekä tutkimusten julkaisut. Periaatteissa päämääränä on ajatus yhteen sovittaa luottamuksellisuuteen ja tieteen avoimuuteen liittyvät periaatteet. (Ettinen ennakkoarviointi ihmistieteissä, 2012.)

5.3 Metodit ja analyysitavat

Tutkielmani teoreettisessa osassa tarkastelen ja analysoin nuorten alakulttuureihin ja sosiaaliseen pääomaan liittyvää keskeistä kirjallisuutta. Empiirisessä osassa tutkielmaani analysoin sitä aineistoa, jona olivat kolmen helsinkiläisen lukion oppilaiden ryhmät kyselylomaketutkimuksessani. Jokainen tiedonkeruumenetelmä omaa sekä myönteiset että kielteiset puolensa. Tutkittavien asioiden ominaisuudet, tavoitteet tutkimuksessa, aikataulut ja rahoittaminen ovat keskeisiä asioita, jotka painavat tiedonkeruumenetelmän valitsemisessa. (Heikkilä 2004, 19.) Tutkimukseni kolmen helsinkiläisen lukion rehtorit ja opettajat sopivat keskenään kussakin lukiossa, millä opetusryhmällä he ottivat tutkimukseni otokset. Tämän perusteella en voi todeta perusjoukosta mitään, koska en tiedä perusjoukon suuruutta näissä lukioissa. En voi myöskään määritellä sitä, millainen on otosten edustavuus perusjoukkoon nähden.

Tutkimuksen teoreettisia ratkaisuja perustellaan usein tutkijan metateoreettisilla sitoumuksilla, näkemyksillä tiedon ja todellisuuden luonteesta. Jotta pystyisin löytämään perustellut vastaukset tutkimuskysymyksiini, niin käytän kyselylomaketutkimukseni analysointiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista metodologiaa. Analysoin kvantitatiivisella otteella kyselylomakkeiden monivalintakysymykset ja kvalitatiivisella otteella avokysymys-osiot, joihin lukion oppilaat ovat voineet vastata vapaamuotoisesti kirjoittamalla. Näkökulmani tähän on pragmaattinen. Pragmaattisesta näkökulmasta kyse laadullisen (tai ymmärtävän) ja määrällisen (tai tilastollisen) tutkimuksen yhdistämisestä on pelkästään käytännöllinen ja ”paradigmasota” on tästä näkökulmasta jo ohitettu. Viime vuosina onkin alettu suosia niin sanottuja ”mixed methods”- tyyppisiä ratkaisuja, joissa yhdistetään määrällistä ja laadullista tutkimusotetta. (Metsämuuronen 2007, 214.)

Määrällistä, kvantitatiivista tutkimusta kutsutaan myös usein nimellä tilastollinen tutkimus. Tämän tutkimussuunnan keinoin pyritään saamaan kysymyksissä selville lukumääriä, prosenttiosuuksia ja erilaisten asioiden välillä olevia riippuvuussuhteita tai tutkittavissa ilmiöissä sattuneita muutokseen liittyviä asioita. Kvantitatiivinen tutkimus vaatii tarpeeksi suuren ja edustavan otoksen. Aineistoa kerätessä on hyvin usein käytössä standardoituja kyselylomakkeita, joissa ovat valmiiksi laaditut vastausvaihtoehdot. Määrällisessä tutkimuksessa kuvaillaan asioita erilaisia numeerisia suureita käyttämällä ja tulokset on mahdollista esittää havainnollisesti taulukoilla tai erilaisilla kuvioilla. Monesti näissä tutkimuksissa onnistutaan selvittämään voimassa olevat kokonaisuudet, vaikkakaan aina ei kyetä saamaan tarpeeksi selville asioihin liittyviä syitä. Kvantitatiivinen tutkimus herättää usein arvostelua pinnallisuuden johdosta, sillä tutkittavat jäävät melko lailla etäisiksi, eikä tutkijalla ole mahdollista päästä tarpeeksi lähelle tutkittavien maailmankuvaan. (Heikkilä 2004, 16.)

Käytän kvantitatiivisessa analyysissä kuvailevia tilastollisia menetelmiä. Määrällisessä, tilastollisesti kuvaavassa analyysissä on tyypillistä, että tutkimusaineistoa kuvataan tilastollisesti ja havainnollistetaan. Kvantitatiivisina metodeina käytän aineistostani saatavia tapausten lukumääriä, prosenttiosuuksia ja ristiintaulukointeja survey- analyysissä sekä kvalitatiivisena metodina sisällönanalyysiä. Havainnollisuutta olen lisännyt kokoamalla numerollisia tuloksia

kuuteen taulukkoon ristiintaulukointia apuna käyttäen. Ristiintaulukointi auttaa selittämään yhteyttä kahden luokitellun muuttujan välillä (Heikkilä 2004, 210). Sisällönanalyysissä tarkastelen aineistoni sisältöjä erittelemällä, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien. Sisällönanalyysin avulla pyrin saamaan irti aineistostani selväpiirteistä ja kokonaisvaltaista informaatiota, että se mahdollistaisi tulkintani ja johtopäätösteni tekemisen mahdollisemman onnistuneesti.

Laadullisessa analyysissä aineistoa pyritään usein tarkastelemaan kokonaisuutena. Vaikka aineistoni koostuu tässä tutkimuksessa erillisistä tutkimusyksiköistä, jotka tässä tutkimuksessa ovat kolmen helsinkiläisen lukion oppilaat, niin en voi perustaa argumentaatiotani oppilaiden eroavaisuuksiin erilaisten muuttujien osalta ja kyseisten eroavaisuuksien tilastollisten yhteyksien löytämiseen toisiin muuttujiin, kun on kyse laadullisesta analyysistä. Laadullisen analyysin on katsottu koostuvan pelkistetyistä havainnoista ja tavoitteesta ratkaista arvoitus. Tällainen erottelu on ainoastaan analyttinen; käytännön tasolla ne kytkeytyvät toinen toisiinsa (Alasuutari 2001, 39). Arvoituksen ratkaisemiseksi tein merkitysten ja sisältöjen tulkintoja oppilaiden kirjoittamista vastauksista kyselylomakkeen avokysymysosoon. Tutkimukseni pienen aineiston vuoksi on myös aiheellista, lähes välttämätöntä käyttää laadullista analysointia aineistoni avokysymyksiin, koska ainoastaan määrällisellä analyysillä tehdyt tulkinnat näin pienimuotoisen aineiston osalta muodostuisivat riittämättömiksi, vajavaisiksi ja ongelmallisiksi. Laadullisen analyysin keinoin on mahdollista saada enemmän irti ulottuvuuksia tulkitsemisen suhteen näinkin pienimuotoisesta aineistosta. Pieni, kyselylomakkeella kerätty aineisto luo siis haasteen analyysitapojen ja tulkintojen suhteen. Pienen aineiston takia joutui erityisesti pohtimaan, millä analyysitavoilla aineistoa olisi mahdollista tulkita mahdollisimman kattavasti ja monipuolisesti. Päädyin tämän vuoksi käyttämään tässä tutkimuksessa sekä määrällistä että laadullista analyysiä. Laadullisen analyysin osuus pienessä aineistoissa korostuu ja näiden havaintoyksiköiden kirjoittamat vastaukset pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti, jotta merkitystulkintojen tekeminen, arvoituksen ratkaiseminen olisi mahdollisimman totuudenmukaista. Pyrkimyksenä on kokonaisvaltaisemman ja syvemmän kuvan saaminen tutkimastani ilmiöstä. Aineiston pienuudesta johtuen määrällisen analyysin tulkintamahdollisuudet ja vertailut jäävät väistämättä rajallisiksi, en voi lähteä vertailemaan tai yleistämään analyysin tuloksia laajempiin, suuremman aineiston omaaviin määrällisiin tutkimuksiin.

Kyselylomaketutkimukseni on survey-tutkimus. Survey- tutkimukseksi kutsutaan suunnitelmallisuuteen perustuvaa kysely- ja haastattelututkimusta. Tämä on todettu tehokkaaksi ja taloudelliseksi tavaksi tiedon keräämisen suhteen varsinkin silloin, kun tutkimukseen osallistuvia yksilöitä löytyy runsaasti. Aineisto survey- tutkimukseen kootaan käyttämällä tutkimuslomaketta. (Heikkilä 2004, 19.) Tutkimusstrategian osalta survey- tutkimus pitää sisällään paljon monenlaisia mahdollisuuksia ongelmanasettelun suhteen ja tutkimus on toteuttamiskelpoinen monenlaisten analyysimenetelmien keinoin. Survey- tutkimus perustuu määrälliseen tutkimukseen. Kuitenkin perustuen käytettyihin kysely- ja haastattelumenetelmiin kyselyaineistot on mahdollista analysoida sekä laadullisella tai määrällisellä tavalla. Kvantitatiivinen tutkimus liitetään siis tavallisesti survey-analyysiin. Surveylle tyypillinen piirre on se, että tutkimusyksiköinä ovat ihmiset ja tiedot kerätään käyttämällä strukturoituja kysymyksiä joko haastattelemisen, havainnoimisen tai vastaajien täyttämän kyselylomakkeen avulla. (Toivonen 1999, 170.) Survey-tutkimukseni osalta en voi tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä ja yleistyksiä saamistani tuloksista, koska

tutkimukseni aineisto on hyvin pienimuotoinen. Olen avannut kyselylomakkeen monivalintakysymysten vastauksia sanallisesti ja pelkistetyillä, pienimuotoisilla taulukoilla, joiden analyysissä olen käyttänyt menetelmänä ristiintaulukointia. Aineiston käsittelyssä ristiintaulukoinnilla voidaan kuvailla tuloksia ja kartoittaa alustavasti vaikutussuhteita. Tarkemmat laskelmat, esimerkiksi prosenttiosuudet taulukoista olen jättänyt pois, koska ne eivät tuo mitään informatiivista lisäarvoa tutkimukseeni. Analyysissä saatujen tuloksien tulkinnan suhteen tulee olla varovaisen harkitseva ja maltillisen punnitseva ote, johtuen aineistoni pienuudesta.

Nykyisin yhteiskuntatutkimus, ja sen osana nuorisotutkimus, on moniparadigmaattisessa vaiheessa, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimuksia tehdään yhteiskuntatieteellisen positivismin, realismin ja konstruktionismin lähtökohdista. Useat paradigmat voivat esiintyä myös yksittäisissä tutkimuksissa. Tieteenfilosofisesti kestävä perustelu perususkomuksiltaan ristiriitaisten metodien ja teorioiden käytölle on, että tutkimuskohteet ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä ei voi tarkastella pelkästään yhden uskomusjärjestelmän puitteissa. (Puuronen 2006, 253-255.) Venla Salmi pohtii tutkimuksessaan varsin kiinnostavasti metodisia valintojaan. Hän epäilee, onko mahdollista yhdistää kahteen eri paradigmaan (kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen) kuuluvia tutkimusmenetelmiä toisiinsa, koska ne perustuvat erilaisiin ontologisiin (todellisuuden luonnetta koskeviin) ja epistemologisiin (tiedon luonnetta ja saatavuutta) koskeviin oletuksiin. Kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien samanaikaista käyttöä epäilevistä kannanotoista huolimatta Salmi päätyy käyttämään molempia menetelmiä. Hän perustelee valintaansa sillä, että väite menetelmien yhteensopimattomuudesta perustuu paradigmojen filosofisten lähtöoletusten eroihin eikä niinkään menetelmien yhdistämisen käytännön ongelmiin. Salmen mukaan metodivalintoja määrittävät tutkimusongelmat, eivätkä suinkaan paradigmat. (Salmi 2004, 54-61.)

Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen analyysin eroa on vaikea määritellä, ja siksi tähän asiaan liittyy monia väärinkäsityksiä. Joskus näkee esitettävän, että empiirinen sosiaalitutkimus on lomakkeisiin perustuvaa tilastollista analyysia (Alasuutari 2001, 35) eli kvantitatiivista tutkimusta. Tällaista käsitystä on syytä välttää, sillä olipa tietojenkeruumenetelmä sitten lomake, teemahaastattelu, havainnointi tai mikä muu tahansa, niin aina silloin kun tutkimus perustuu keskeisesti aineistoon, on syytä puhua empiirisestä tutkimuksesta. Jos taas tutkimus perustuu keskeisesti aikaisempiin tutkimustuloksiin, joiden tuloksista pyritään tekemään synteesi, on syytä puhua teoreettisesta tutkimuksesta, synteettisestä tutkimuksesta tai ”kirjoituspöytä-tutkimuksesta”. Ero empiirisen ja teoreettisen tutkimuksen välillä on kuitenkin liukuva. (Toivonen 1999, 98.)

Validiteetti kertoo siitä, miten ollaan saavutettu mittaamisessa juuri se asia, jota oli tarkoituskin mitata. Mikäli mitattavat käsitteet ja muuttujat eivät ole tarkasti määriteltä, niin silloin eivät myöskään mittaustulokset ole millään tavoin valideja. (Heikkilä 2004, 29.) Kysely- ja haastattelututkimuksen osalta tähän on vaikuttamassa ennen muuta se, kuinka onnistuneesti kysymykset on asetettu eli kuinka hyvin niiden avulla voidaan saavuttaa tutkimusongelman ratkaiseminen. Mittauksen reliabiliteetilla tarkoitetaan kykyä saada aikaiseksi tuloksia, jotka eivät sisällä sattumanvaraisuutta. Reliabiliteetin vajavaisuus aiheutuu usein satunnaisvirheistä. Satunnaisvirheitä aiheuttavat otanta ja erilaiset mittaukseen ja käsittelyyn liittyvät virheet. (Heikkilä 2004, 186-187.)

6 LUKIOISSA SUORITETUN KYSELYLOMAKETUTKIMUKSEN TULOKSET

Yleisesti ottaen tieteellisessä tutkimuksessa tarvitaan aina mysteerien ratkojan työtä. Eri kokeiden ja analyysien tulokset tulee kyetä liittämään sellaiseksi kokonaisuudeksi, jonka puitteissa yksittäiset koetulokset tulevat ymmärrettäviksi. (Alasuutari 2001, 54.) Kyselylomaketutkimuksessani lomakkeen täyttäminen päättyi oppilaan osalta neljänteen kysymykseen, jos oppilas vastasi, että ei kuulu mihinkään nuorison alakulttuuriseen ryhmään, jossa musiikki ja tyyli ovat keskeisellä sijalla. Toisin sanoen oppilas ei tuntenut olevansa alakulttuurisamaistunut mihinkään tällaiseen ryhmään.

Tämän tutkimuksen aineistoa voi luonnehtia/ kuvata (yllättävän) monimuotoiseksi. Ennakkoon itseäni vaivasi tietynlainen epävarmuuden tunne siitä, kuinka lukioden oppilaat jaksaisivat kaiken kiireensä keskellä keskittyä kyselylomakkeiden avokysymyksiin vastaamiseen. Aineistoa tarkastellessani huomasin, että kohtuullisen hyvin oppilaat olivat kuitenkin näihin kysymyksiin vastauksia kirjoittaneet. Yhteensä 55 oppilasta kolmesta helsinkiläisestä lukiosta vastasi kyselylomakkeeseeni. 25 poikaa ja 30 tyttöä. Yhdestä lukiosta 10 poikaa ja viisi tyttöä; toisesta lukiosta kolme poikaa ja 17 tyttöä ja kolmannelta lukiosta 12 poikaa ja kahdeksan tyttöä. Alakulttuurisamaistuneita oppilaita löytyi kyselylomaketutkimuksessani kahdeksan; viisi poikaa ja kolme tyttöä (ks., taulukko 1). Alakulttuurisamaistuneet oppilaat jakaantuivat suhteellisen tasaisesti lukioden kesken: sekä lukio yhdestä että toisesta lukiosta kolme oppilasta ja kolmannelta lukiosta kaksi oppilasta. Tässä tutkimuksessa aineistoni on siis pienimuotoinen, ainoastaan nämä kahdeksan alakulttuuri-samaistunutta oppilasta kolmesta helsinkiläisestä lukiosta. Vain kahdeksan oppilasta siis ilmoitti kuuluvansa johonkin alakulttuuriseen ryhmään, jossa musiikki ja tyyli ovat toiminnan keskeiset elementit. Alakulttuurisamaistuneiden oppilaiden prosentuaalinen osuus tutkimuksessani (14,5 %) käy suhteellisen samansuuntaisesti ” Ihmisarvoinen nuoruus- nuoriso- barometri 2014”- tutkimuksissa saatuihin tuloksiin nähden. Tässä viimeksi mainitussa tutkimuksessa tyylien tai alakulttuurien piiriin liittyneitä nuoria oli 15-29-vuotiaiden ikäryhmässä (18%) kuin vain viisi vuotta aiemmin osuus oli (8%). Todennäköisesti kyselytekniinen syy osaltaan vaikutti tähän tulokseen. Nuorison kuuluminen johonkin alakulttuuriseen ryhmään nimittäin selvitettiin kysymyksellä ”Kuuluuko itse johonkin nuorison tyylien tai alakulttuurien pariin (esimerkiksi goottilaisuus, hip- hopparit, punkkarit, hevarit, skeittarit jne.)?”. Todennäköisesti raja itsensä luokitteluun johonkin alakulttuurien tai tyylien keskuuteen kuuluvaksi on nuorille melkoisen korkealla. (Myllyniemi 2015, 76.)

Taulukko 1. Alakulttuurisamaistuneet oppilaat tutkimukseen osallistuneista oppilaista.

	Lukio 1	Lukio 2	Lukio 3	Yhteensä
1. Tyttö	0	2	1	3
2. Poika	3	1	1	5

Toinen tutkimuskysymyksistäni kuului, että löytyykö tänä päivänä lukiolaisten keskuudesta sellaisia nuorison alakulttuureita, jossa musiikki ja tyyli ovat keskeisellä sijalla. Nuorison alakulttuurisia, musiikki- ja tyyli pohjaisia alakulttuureita löytyi tässä tutkimuksessa kolmen helsinkiläisen lukion oppilaiden keskuudesta. Vanhoista, CCCS:n jo 1970-luvulla noteeraamista tyyli- ja musiikkipohjaisista nuorten alakulttuureista nousi aineistostani esiin kaksi oppilasta, jotka kuuluivat punk-alakulttuuriin. Näiden oppilaiden kohdalla alakulttuuri näyttäytyi todella tärkeäksi, keskeiseksi ja kokonaisvaltaiseksi osaksi heidän elämäänsä. He korostivat sitä, että alakulttuuriseen ryhmään kuulumisen merkitsee heille itselleen paljon ja tarjoaa mahdollisuuden henkilökohtaisen aitouden esille tuomiseen. Toinen oppilaista kertoi, että alakulttuurin mielipiteiden ja näkemysten yhtenäisyys ilmenee poliittisina ajatuksina, mutta ei täsmennyttä vastaustaan tarkemmin. Punk-alakulttuureihin liitetään usein anarkistisia yhteiskunnallisia näkemyksiä, keskusteluja ja pohdintoja. Poliittisissa yhteyksissä on erilaisissa punk-alakulttuurissa liikuttu laidasta laitaan, ääri- vasemmalta äärioikealle. Molemmat oppilaat myös soittivat jotakin instrumenttia ja tämän lisäksi he myös soittivat yhtyeissä. Näiden oppilaiden kohdalla tulee hyvin esiin punk-alakulttuuriin liittyvä omaehtoinen, aktiivinen ja osallistuva toiminta. Liikkeelle lähdetään ”tee-se-itse”- ajattelun pohjalta ja uskotaan omaan asiaan, sanoman ja näkemysten levittämiseen. Musiikilla on tässä toiminnassa keskeinen, tärkeä asema punk-alakulttuurissa (ks., Miettinen 1983).

Ainoastaan yksi oppilas, poika, kertoi olevansa metallisti, kuuluvansa heavy metal-alakulttuuriin. Hän katsoi alakulttuurinsa ilmentävän olennaisesti musiikkia ja tyyliä. Poikaoppilas myös soitti jotakin instrumenttia, ei kuitenkaan yhtyeessä ja pukeutui usein samantyylisesti kuin muut alakulttuurisen ryhmänsä jäsenet. Pukeutumisen suhteen tässä alakulttuurisessa suuntauksessa suositaan muun muassa nahkatakkeja, niittivöitä ja - rannekkeita sekä farkkuja. Heavy metal- alakulttuurissa musiikilla on myös keskeinen asema nuoria yhdistävänä tekijänä. Mielimusiikikseen poikaoppilas ilmoitti doom metallin ja äärimetallin kaikkine alalajeineen sekä myös ensimmäisen aallon punkin, hardcore- punkin ja psykedeelisen rockin. Tämän pojan alakulttuurisamaistumisessa nousee esiin myös vanha alakulttuurinen tyyli, heavy metal- alakulttuuri. Heavy metal- musiikin syntyhistoria sijoittuu jo 1960-luvun loppupuolelle, mutta itse termi vakiintui, puhuttaessa nuorten alakulttuurisesta ryhmästä, käyttöön tutkimuksissa vasta 1980-luvulla (ks., Ehrnrooth 1988). Monien

1960-70-luvun taitteen raskasta rockia soittavien yhtyeiden musiikkia kutsuttiin myös termillä ”heavy psych”. Tämä käsite viittasi psykedeeliseen rock-musiikkiin, josta varhainen heavy metal ammensi vaikutteita (ks., Lachman 2003). Myös äärimetallin ja punkin läheinen suhde tulee tämänkin pojan alakulttuurisamaistumisen suhteen hyvin esille. Punk-rock ja erityisesti hardcore-punk olivat keskeisesti vaikuttamassa äärimetallin syntyemisessä 1980-luvun taitteessa ja monet punk-yhtyeet olivatkin tärkeitä esikuvia uuden polven metallisteille. Tämä toimi kuitenkin myös toiseen suuntaan eli monet punkkarit ja etenkin hardcore-punk-yhtyeet ottivat musiikillisia ja tyyllillisiä vaikutteita uuden metallisukupolven yhtyeiltä. (vrt., Mudrian & Peel 2006.)

Alakulttuurisamaistunut poika-oppilas ilmoitti kuuluvansa MC- moottoripyörä-kerhoon eli niin sanottuun ”liivijengiin”. Kaikki hänen kaverinsa kuuluvat samaan alakulttuuriseen ryhmään ja ryhmässä käytetään myös jotakin puhetapaa/slangia. Hän myös katsoi yksiselitteisesti, ettei ole alakulttuurisessa ryhmässään päässyt osalliseksi mihinkään sosiaalisen pääoman keskeiseen ulottuvuuteen. Hyväksyin tämän alakulttuurisamaistumisen mukaan tutkimukseeni, koska MC- moottoripyörä-kerhoihin liittyy selviä, voimakkaita alakulttuurisia ja myös vastakulttuurisia piirteitä. Myös Birminghamin koulukunnan (CCCS) tutkijat ja koulukunnasta inspiroituneet tutkijat olivat huomioineet moottoripyöräjengit tutkimuksissaan. Moottoripyöräjengien jäsenet on luokiteltu kuuluvan niin sanottuihin ”kovis-alakulttuureihin” yhdessä esimerkiksi rockersien ja skinheadien kanssa. (ks., Willis 1978; Heiskanen & Mitchell 1985.) Alakulttuurisista piirteistä tulee esiin muun muassa pukeutuminen kerhon tunnuksilla varustettuihin nahkaliiveihin ja nahkatakkeihin. Musiikillisten mieltymysten suhteen jengeissä korostuu monesti raskaspoljentoinen, heavy metal-tyylinen musiikki. Vastakulttuuriin liittyviä ominaisuuksia MC- moottoripyörä-kerhoissa on usein omintakeinen, salaperäinen, itsenäisenä organisaationa toimiminen ja joutuminen toimintojensa vuoksi ajoittain kahnauksiin yhteiskunnan esivallan organisaatioiden edustajien, järjestysvallan viranomaisten kanssa. MC- moottoripyöräjengit nousivat nuorisoalakulttuuriseen tietouteen jo 1960-luvulla, varsinkin kalifornialainen Helvetin Enkelit. Yhdysvaltalainen kirjailija Hunter S. Thompson (1967; suomennos 2007) oli tehnyt maineikkaan ja julkista keskustelua herättäneen dokumenttiromaanin Helvetin Enkelit- järjestöstä. Altamontin rock-konsertin kaoottiset, veriset tapahtumat vuoden 1969 lopulla nostivat viimeistään Helvetin Enkelit, jonka jäsenet toimivat konsertissa järjestysmiehinä, suuren yleisön tietouteen (ks., Lachman 2003).

Poikaoppilas ilmoitti kuuluvansa edm-jamit alakulttuuriseen ryhmään. Pojan neljä vuotta kestänyt jäsenyys alakulttuurisessa ryhmässään tulee näkyviin klubeilla, yökerhoissa ja festareilla käymällä. Hänen lähimmät kaverinsa kuuluvat myös tähän samaan alakulttuuriseen ryhmään, mutta hän pukeutuu ainoastaan joskus samalla tavalla kuin muut alakulttuurisen ryhmänsä jäsenet. Tässä tulee pukeutumisen suhteen ehkäpä esiin uusien jälkialakulttuuristen tyylien yksilöllisyyttä korostava vaikutus. Mielimusiikkia oli edm (house, dub ja niin edelleen). Tämän pojan alakulttuurisen samaistumisen tulkitseminen onnistuu mielestäni luontevimmin jälkialakulttuurisesta näkemyksestä käsin. Sarah Thornton (1996) huomauttaa, että klubi- ja teknokulttuureja ei voi tulkita tyyllillisen vallankumouksen näkökulmasta, kuten birminghamilaiset tulkitsivat alakulttuureja. Klubilaiset ja reivaajat olivat Thatcherin lapsia, heidän sankareitaan eivät olleet vasemmistopoliitikot tai runoilijat vaan nuoret yrittäjät, jotka perustivat klubeja ja levymerkkejä. Alakulttuuriteorian kehittymisen aikoihin erolla (difference) oli erilainen ja myönteisempi merkitys kuin nykyisin.

Esimerkiksi Hebdigen (1979) lähtökohta oli, että kapitalistisessa yhteiskunnassa vallitsevana taipumuksena on kulttuurin homogenisoituminen, jolloin erottautuminen määrittyy edistykselliseksi ja radikaaliksi. Jos erottautuminen kuitenkin tapahtuu hienovaraisemmin jakautuneessa yhteiskunnassa, sen merkitys voi muuttua epäselvemmäksi. Individualisoitumaan pakottavassa yhteiskunnassa vallankäyttö suosii erottautumista, eristäytymistä ja luokittelua. Kulutustavara-tuotannon ja tarkasti kohdennettujen medioiden yhteisvaikutus synnyttää pieniä yhteisöjä ja pirstaloituneita kulttuureja. (Thornton 1996, 165-166.)

Alakulttuurisamaistuneita tyttöjä oli kolme tutkimuksessani. Kaksi tytöistä ei kyennyt nimeämään ollenkaan alakulttuurista ryhmäänsä/ryhmiään, mihin kuuluvat. Yhden tytöistä alakulttuurisen ryhmän muodosti ”kalliolainen kaveriporukka”. Tytön mukaan jäsenyys ryhmässä tulee näkyviin ennen kaikkea musiikin ja vaatemaun kautta. Kenelläkään tytöistä ei löytynyt alakulttuurisissa ryhmissään muita tunnusmerkkejä. Mielimusiikin suhteen hajonta oli tyttöillä runsasta. Näyttää siltä, että musiikkimaku ei yksinomaan kerro siitä, mihin alakulttuuriseen ryhmään nuori katsoo kuuluvansa. Tämä tulee tutkimuksessani näkyviin etenkin tyttöjen osalta. Tytöistä kaksi soittivat jotakin instrumenttia, mutta kumpikaan heistä ei soittanut yhtyeessä. Tytöistä ainoastaan yhdelle alakulttuurisen ryhmän mielipiteiden ja näkemysten yhtenäisyys oli tärkeää. Tekisin tulkintaa tässäkin yhteydessä maltillisesti, mutta ehkäpä tässä osaltaan näyttäytyy tyttöjen omaleimaiset toiminnot ja ainutlaatuisuus alakulttuureissa. Kukaan tytöistä ei siis kuulunut mihinkään perinteiseen nuorisoon musiikki- ja tyyli pohjaiseen alakulttuuriin ja ”kalliolainen kaveriporukka” näyttäytyy yhden kaupunginosan alakulttuurisena ryhmänä. Tässä muodostuu selvä ero alakulttuurisamaistuneisiin poikiin nähden, joista neljä kuului niin sanottuihin vanhoihin alakulttuureihin ja yksi uudempiin (edm). Jokainen näistä pojista myös pystyi selvästi nimeämään alakulttuurisen ryhmänsä. Vaikkakin CCCS:n bricolageen liittyviä tyyllillisiä ja musiikillisia piirteitä näyttäisi vastausten perusteella tyttöjen alakulttuureissa ilmenevän, tuntuu tässä yhteydessä paremmalta tarkastella tyttöjen alakulttuureita jälkialakulttuurisesta näkökulmasta.

Jaana Lähteenmaa käyttää teoksessaan Myöhäismoderni nuorisokulttuuri (2000) termiä sukkulointi, joka on hänen mukaansa samanaikaista moniin ryhmiin kuulumista. Oletukset organisoimattomien ryhmiin kuulumisten ”kuuluu tai ”ei kuulu”- tyyppisin kysymyksiin mitattavasta luonteesta sekä vain yhdestä vapaamuotoisesta kadunkulmajengityyppisestä ryhmästä, johon ehkä kuulutaan, ovat olleet niin 1950-luvulta asti Suomessakin eläneen survey- nuorisotutkimuksen kuin Birminghamin koulukunnan inspiroiman alakulttuuritutkimuksenkin lähtöoletuksena. Niin sanottu yksiryhmäisyys- oletus näyttää olleen vapaamuotoisiin ryhmiin kuulumista koskevien selvittelyjen ja kuvausten lähtökohtana. On oletettu, että yksi nuori kuuluu kerrallaan vain yhteen tällaiseen ”ryhmään”, jonka luonnetta sosiaalisena muodostelmana ei ole mitenkään pohdittu saati problematisoitu. Näin ollen useissa eri vapaamuotoisissa ryhmissä sukkuloinnin pohdinta ja tarkastelu on jäänyt tekemättä. (Lähteenmaa 2000, 33.) Lähteenmaan mukaan tytöt eivät näy katukulttuureissa samalla tavoin kuin pojat. He eivät käy ”semioottista sissisotaa” selvästi erottuvilla heimosymboleilla niin kuin poikavaltaisissa alakulttuureissa on perinteisesti tehty. Kun tytöt pitävät hauskaa, niin he eivät tavallisesti aiheuta häiriötä yleiseen rauhaan ja järjestykseen kuin suuret, remuavat poikajoukot parhaimmillaan tekevät. Tämä kaikki ei kerro kuitenkaan välttämättä siitä, että tytöt olisivat epäluovempia kuin pojat tai siitä, etteivätkö tytöt osaisi pitää hauskaa, joskus

rajojakin rikkoen. Tytöille ominaisissa ryhmiinkuulumis- ja hauskanpitokäytännöissä on oma logiikkansa. Mutta olipa tytöillä keskenään kuinka hauskaa tahansa, niin 14-18- vuotiaiden sekajengeissä tytöt näyttävät usein olevan poikia marginaalisemmassa asemassa; helposti he vaikenivat ja pitivät luovaa mielikuvitustaan ”vakan alla” poikien läsnä ollessa. Toiminnallisissa alakulttuurisissa ryhmissä tämä tulee esiin selvemmin. Kun tytöt sukkuloivat sekaryhmien keskuudessa, niin he kykenivät toimimaan hallitusti monien ryhmien ylläpitämien erilaisten normistojen ja kulttuuriin liittyvien käytäntöjen avulla. Myöhäismodernia nuoruutta pohtineet teoreetikot ovat väittäneet, että nopeasti muuttuvassa kulttuurissamme sosiaaliseen joustavuuteen liittyvät seikat ja sopeutuminen uusiin, äkkinäisiin tilanteisiin sekä niihin vaadittaviin ominaisuuksiin ovat aikaisempaa merkittävämmässä roolissa sosiaalisen elämän käytännöissä. (Lähteenmaa 1992, 155-164.)

Kaikki alakulttuurisamaistuneet kahdeksan oppilasta vastasivat, että he ja heidän lähimmät kaverinsa kuuluvat samaan alakulttuuriseen ryhmään, jossa musiikki ja tyyli ovat keskeisellä sijalla. Sen sijaan kavereiden kuuluminen johonkin alakulttuuriseen ryhmään tuotti tulokset, jotka on nähtävissä taulukossa 3.

Taulukko 2. Pukeutuminen samantyyllisesti kuin muut alakulttuurisen ryhmän jäsenet.

	Tyttö	Poika
Aina	0	0
Usein	1	3
Joskus	1	1
En koskaan	1	1
Yhteensä	3	5

Taulukko 3. Kaverien kuuluminen johonkin alakulttuuriseen ryhmään, jossa musiikki ja tyyli ovat keskeisellä sijalla.

	Tyttö	Poika
Kaikki	0	0
Valtaosa	0	0
Muutama	1	4
Ei kukaan	2	1
Yhteensä	3	5

Taulukko 4. Instrumenttia soittavat ystävät.

	Tyttö	Poika
Kaikki	0	0
Valtaosa	0	1
Muutama	2	2
Ei kukaan	1	2
Yhteensä	3	5

Taulukko 5. Yhtyeessä soittavat ystävät.

	Tyttö	Poika
Kaikki	0	1
Valtaosa	2	3
Muutamit	1	1
Ei kukaan	0	0
Yhteensä	3	5

Aineistoni pohjalta analysoimieni tulosten perusteella voidaan maltillisesti, varovaisesti esittää tulkintaa siitä, että lukioden alakulttuurisamaistuneet oppilaat ovat päässeet osalliseksi sosiaalisen pääoman keskeisistä ulottuvuuksista (ks., taulukko 6). Tämän perusteella näyttäisi myös siltä, että sukupuolella on vaikutusta siihen, kuinka oppilas on tuntenut päässeensä osalliseksi alakulttuurisessa ryhmässään sosiaaliseen pääomaan liittyviin keskeisiin ulottuvuuksiin. Tytöt näyttävät päässeen niihin kiinnittymään hieman poikia useammin tutkimuksessani. Näiden tulkintojen suhteen tulee kuitenkin huomioida hyvin pieni aineistoni. Jaana Lähteenmaan (1992) mukaan pojille on alakulttuureissa keskeistä itse toiminta. Onkin väitetty, että kun nuoret tytöt suuntautuvat luomaan läheisiä yhteyksiä muihin ihmisiin ja rakentavat itsetuntoaan ihmissuhteiden varaan, pojat suuntautuvat ennemminkin toimintaan ja pyrkivät rakentamaan pikemminkin muista ihmisistä riippumatonta identiteettiä. (Lähteenmaa 1992, 162.) Sosiaalista kontrollia kohdistuvana omaan alakulttuuriin ryhmään ei ollut havainnut kukaan tytöistä ja pojistakin ainoastaan yksi. Seuraavien käsitteiden kautta olivat kaikki tyttöoppilaat päässeet osallisiksi sosiaaliseen pääomaan alakulttuurisissa ryhmissään: tuki elämään, luottamus, yhteisöllisyys ja ystävyysuhteet. Poikien suhteen (neljä viidestä) tulokset olivat seuraavat: tuki elämään, luottamus, ystävyysuhteet. Yksi pojista ei ollut päässyt osalliseksi mihinkään sosiaalisen pääoman ulottuvuuksista. Sosiaalisen pääoman pohjalta määrittelemäni keskeiset käsitteet (tuki elämään, osallisuus, vaikuttaminen, luottamus, sosiaalinen kontrolli, yhteisöllisyys, ystävyysuhteet) ja tulokset ovat nähtävissä taulukossa 6.

Taulukko 6. Alakulttuurisamaistuneet oppilaat ja sosiaalisen pääoman ulottuvuudet.

Sosiaalinen pääoma	Poika	Tyttö	Yhteensä
Tuki elämään	4	3	7
Osallisuus	1	1	2
Vaikuttaminen	1	2	3
Luottamus	4	3	7
Sosiaalinen kontrolli	1	0	1
Yhteisöllisyys	3	3	6
Ystävyyssuhteet	4	3	7

Alakulttuurinen liittyminen näiden kahdeksan nuoren osalta tulee näkyville muun muassa siten, että he ovat paikalla siellä, missä alakulttuurinen ryhmä kulloinkin kokoontuu. Alakulttuuriset ryhmät kokoontuvat esimerkiksi musiikkifestareilla ja yhtyeiden keikoilla. Nuoret lukiolaiset liittyvät alakulttuureihin myös erilaisten musiikkisuuntausten ja pukeutumistyylien innoittamina. Musiikin suhteen tärkeänä alakulttuureihin kiinnittävänä tekijä toimii instrumenttien soittaminen tai yhtyeessä soittaminen. Myös musiikin kuunteleminen osaltaan ohjaa lukiolaisnuoria alakulttuuristen ryhmien toimintaan. Kaverit ja läheiset ystävät toimivat merkittävinä vaikuttajina ja innostajina lukioden oppilaille alakulttuurisen ryhmän valitsemisen ja siihen kiinnittymisen suhteen. Alakulttuuriin liittyminen myötä nuoret olivat saaneet uskoa omiin tekemisiin ja tämä oli vahvistanut heidän itseluottamustaan ja luottamustaan muihin alakulttuurisen ryhmän nuoriin. Alakulttuuriin kuulumalla haluttiin myös erottua massasta, niin sanotuista tavallisista nuorista. Alakulttuurisissa ryhmissä toimiville nuorille on näistä ryhmistä muotoutunut tärkeä, keskeinen ja

olennainen osa heidän omaa elämäänsä. Osa nuorista näki alakulttuuriin liittymisensä ja kuulumisensa elämäntapana.

Alakulttuureihin kuuluvien nuorten sosiaalinen pääoma sisältää ennen kaikkea ryhmältä saatavaa tukea omaan elämään, luottamusta, yhteisöllisyyttä ja ystävyyssuhteita. Myös vaikuttamisen mahdollisuus oman alakulttuurisen ryhmän sisällä tuli osassa vastauksista esiin. Avokysymysosiossa nousikin oppilaiden vastauksista sosiaaliseen pääomaan liittyen esiin juuri tukeen, välittämiseen ja ystävistä huolehtimiseen liittyviä tärkeitä teemoja. Luottamuksen kasvaminen, henkinen tukeminen, tietynlaisen avoimen, yhteisöllisen ilmapiirin luominen, jossa kyetään keskustelemaan asioista yhteisellä kielellä tulivat myös vastauksissa esille. Keskusteluyhteyksien luominen ja muotoutuminen alakulttuurisen ryhmän sisällä ja toinen toistensa kuuleminen koettiin tärkeäksi ryhmän yhteenkuuluvuuden kannalta. Alakulttuuriseen ryhmään kuulumalla oltiin saatua luotua uusia, upeita ihmissuhteita ja luottamuksen ilmapiirissä jaettua myöskin kokemuksia, henkilökohtaisia asioita ja tukea toinen toiselle. Samanlaisten ihmisten huomaaminen on tuonut varmuutta itselle ja vahvistanut omaa identiteettiä. Myös samojen arvojen jakamista muiden alakulttuuriseen ryhmään kuuluvien nuorten kanssa pidettiin tärkeänä, ryhmän tiiviyyttä edistävänä asiana. Alakulttuurisissa ryhmissä muodostuneen sosiaalisen pääoman myötä on tullut mahdolliseksi vapaus olla oma itsensä ja päästä toteuttamaan itseään. Näyttää siltä, että alakulttuuriseen ryhmiin kuulumalla oppilaat ovat kartuttaneet sosiaalista pääomaa saamalla uusia, myönteisiä, inhimillisiä ja humaaneja ulottuvuuksia elämäänsä kanssakäymisessä toisten ryhmään kuuluvien jäsenten kanssa. Pääosin lukion alakulttuurisamaistuneet oppilaat olivat päässeet osalliseksi sosiaalisen pääoman myönteisiin ulottuvuuksiin. Toisaalta taas kahden poikaoppilaan mukaan alakulttuuriseen ryhmään kuuluminen ei ollut merkinnyt heille itselleen juurikaan mitään.

Kysyttäessä alakulttuurisen ryhmän jäsenten yhteydenpitoa toisiinsa, tuli vastauksissa esille, että jotkut oppilaista käyttivät yhteyksiä luodessaan hyödykseen nykyajan informaatioteknologian suomia, uusia mahdollisuuksia. Vastauksissa esiin nousivat yhteydenpidon muotoina muun muassa sosiaalinen media, whatsapp ja internet. Alakulttuuristen ryhmien jäsenet pitivät yhteyttä toisiinsa myös perinteisemmillä tavoilla, kuten tapaamalla toisiaan kasvokkain, puhelimen välityksellä ja musiikkifestareilla.

7 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Empiiristen havaintojeni pohjalta nuorten alakulttuurisamaistumiset kolmen helsinkiläisen lukion keskuudessa näyttäytyivät suhteellisen vähäiseltä. Tulokset olivat alakulttuurisamaistumisten pienen määrän suhteen myös osaltaan yllättäviä. On tietenkin mahdollista, että johonkin tiettyyn alakulttuuriseen ryhmään ilmoittautuminen herättää pelkoa esimerkiksi leimautumisesta, tietynlaisesta stigmasta ja edellyttää nuorelta jonkinlaista mentaalista ”henkisen kynnyksen” ylittämistä. Siitäkin huolimatta, vaikka minkäänlaisia henkilötietoja, sukupuolta ja ikää lukuun ottamatta, ei kyselylomaketutkimuksessani kysytty. Kyselylomaketutkimuksen

teettämiseen koululaisten keskuudessa voi myös liittyä häiritseviä tekijöitä, kuten esimerkiksi halu päästä nopeammin välitunnille tai kotiin. Mahdollista voi olla myös se, että nuoret eivät tänä päivänä miellä kuuluvansa itseään entiseen tapaan johonkin musiikki- ja tyyli pohjaiseen alakulttuuriin. Ehkäpä monista alakulttuuristen tyylien ”kapinallisista piirteistä ” on nykyisin tullut yleisesti hyväksyttävämpiä ja yleiskulttuuriin helpommin sulautuvia ja sopeutuvia. Voi myös olla mahdollista, että yksilöllisyys, individualismi ja yksilölliset ratkaisut korostuvat enemmän tämän päivän nuorten käytännöissä kuin kollektiivinen suuntautuminen ja ajattelu. Myös sukkulointi, liikkuminen erilaisten musiikki- ja tyyli pohjaisten alakulttuuristen ryhmien välillä näyttäytyy vahvempana nuorten keskuudessa 2000-luvulla (ks., Lähteenmaa 2000; Salasuo & Poikolainen 2012). Alakulttuurisamaistuneita oppilaita löytyi kuitenkin tutkimuksessani jokaisesta kolmesta helsinkiläislukiosta. Valtaosalle näistä oppilaista alakulttuuriin kuuluminen näyttäytyi hyvin keskeisenä, merkityksellisenä ja olennaisen tärkeänä osana heidän elämäänsä.

CCCS:n nuorison alakulttuureita varten kehittämä teoria ei missään nimessä ole virheetön, aukoton, kaikenkattava kokonaisuus. Se on mielestäni saanut perustellusti arvostelua osakseen jo 1970-luvulta lähtien ja sen pohjalta ollaankin lähdetty kehittämään vaihtoehtoisia malleja tulkita nuorison alakulttuureita. CCCS:n pohjalta ollaan kehitelty jälkialakulttuurisia teorioita, jotka ovat pyrkineet kohtaamaan ja huomioimaan nuoret kokonaisvaltaisemmin nykyajassa. Myös tyttöjen erityinen asema ja monimuotoinen toiminta alakulttuureissa on nostettu näkyvästi esille jälkialakulttuurisissa tutkimuksissa. Jälkialakulttuuritutkimusta on kuitenkin kritisoitu liian yleisestä näkökulmasta. Tutkimussuunta ei etsi selityksiä ihmisten sosiaalisista taustoista, vaan pitäytyy makrotason havainnoinnissa. Kritiikki on toisin sanoen ollut täysin päinvastaista sille, jota aiemmin on esitetty Birminghamin koulukuntaa kohtaan. Siinä missä birminghamilaisia yksittäisiin havaintoihin perustuvista liiallisista yleistyksistä, on jälkialakulttuuriteoriaa arvosteltu yksityisen unohtamisesta. (Salasuo & Poikolainen 2012, 15.) Tutkijoista useat ovatkin viimeisten vuosien aikana irtautuneet alakulttuurikonseptista ja lisänneet tähän nuorison ryhmien muotoutumiseen liittyviä muita, rinnakkaisia ulottuvuuksia. Eräitä tällaisia ovat esimerkiksi Michel Maffesoliin (1995) viittaava, myöhäismodernin ajan lähtökohtiin kurkottava uusheimon käsite sekä monien musiikkia tutkivien ihmisten määrittelemä maailmanlaajuiseen yhteisöllisyyteen hyvin sopiva skenen käsite. (Salasuo & Poikolainen 2012, 16.)

Riikka Korkiamäki käsittelee sosiaalista pääomaa kiinnittymisen ja poislähtemisen tapahtumasarjana, emotionaalisina ja toiminnallisina voimavaroina sekä osallistumisen ja poissulkemisen käytäntöinä. Esille nousevat nuorten vuorovaikutukselliset toiminnot, joiden kautta on mahdollista saada tai jäädä vaille sosiaalista tukea samantyyliisissä yhteisöissä. Ryhmissä käydään keskusteluja henkilöiden keskeisistä suhteista, koska jokainen tapahtuma on omanlaisensa, siitähän huolimatta, että tukeminen, kontrollointi ja osallistuminen takaavat tietynlaisen jatkuvuuden. Joskus alakulttuuriset toimintavoimavarat tulevat esiin alakulttuurin tiedostamana sosiaalisena pääomana, joka sisältää informaatiota monenlaisten ryhmien tunnistamiskeinoista. Tällaiset voimavarat auttavat alakulttuurien keskinäistä, toisesta yhteisöstä, yhdestä ryhmästä toiseen siirtymistä, niin sanottua sukkulointia. (Korkiamäki 2013, 160-161.)

Alakulttuurisen ja alakulttuuritietoisien sosiaalisen pääoman käsitteet paikantavat Korkiamäen (2013, 161) mukaan olennaisesti sellaisia nuorison vertaisyhteisöissä olevia kulttuuriin liittyviä voimavaroja, joiden omaksumisen kautta nuorella on mahdollista saavuttaa myös muita yhteisönsä resursseja. Tällainen subkulttuuri voi nostaa näkyville nuorten keskuudessa toisistaan erkanevia sääntöjä ja oivaltamisen keinoja myös silloin, kun alakulttuurilla käsitetään myös väljemmät ryhmittyvät tai yhteisöllisten sisäisten voimavarojen kiinnekohdat. Alakulttuurissa voi nousta esiin se, kuinka nuorison paikallisten kulttuurien ainutlaatuisuus haastaa yleiskulttuurissa vallalla olevat säännöt, arvostukset ja asenteet. (Korkiamäki 2013, 161.)

Tutkimuksessani olen nähnyt alakulttuurisamaistuneet nuoret lukiolaiset aktiivisina oman kulttuurinsa tuottajina ja toimijoina alakulttuurisissa ryhmissään. Nuorten yhteisöt, alakulttuuriset ryhmät eroavat toisinaan tietynlaisten tietynlaisten kielellisten käytäntöjen kautta. Nuorten yhteisöjen yhteinen kieli, esimerkiksi alakulttuurisen ryhmän oma slangi tai symbolinen merkkikieli voi olla yhteisölle tärkeä koossapitävä voima. Tämä auttaa ylläpitämään yhteisöllistä todellisuutta alakulttuurissa ja vahvistamaan yhteenkuuluvuutta. Ei voida kuitenkaan olettaa, että tätä ikäluokkaa olevat nuoret kävisivät keskustelua sosiaalisesta pääomasta arjessaan tai alakulttuurisissa ryhmissään. Tämän vuoksi muodostin sosiaaliseen pääomaan käsitteeseen liittyen kyselylomakkeeseen kysymyksiä niistä keskeisistä ulottuvuuksista, joita sosiaalinen pääoma sisältää. Yhteisöllisyyden, luottamuksen, tuen ja nuorten keskinäisten suhteiden ja vuorovaikutuksen merkitys on noussut esiin sosiaalista pääomaa muodostavana, hyvinvointia edistävänä tekijänä alakulttuurisissa ryhmissä. Nuorten keskinäinen vuorovaikutus, luottamus ja sosiaalinen tuki ovat olennaisen tärkeitä ilmiöitä, jotka voivat tuottaa ja antaa voimavaroja nuorille erilaisten vaikeuksien voittamiseen ja ongelmien ratkomiseen arjessa. Nuorten omien yhteisöjen toiminnan tunnistamista ja niissä muodostuvien, myönteisten käytäntöjen mahdollista hyödyntämistä voisi tulevaisuudessa nostaa keskustelun piiriin esimerkiksi kouluissa ja asumisympäristöissä.

Katsoin perustelluksi ja välttämättömäksi tarkastella tutkimukseni teoreettisessa osiossa nuorison musiikki- ja tyyliperusteisten alakulttuurien syntyhistoriaa, muotoutumista ja kehittymistä. Tavoitteenani oli tuoda esille keskeiset musiikkiin ja tyyliin liittyvät alakulttuuriset suuntaukset nuorten keskuudessa eri vuosikymmeninä sekä ne keskeiset ilmiöt, joilla on ollut merkittävä vaikutus nuorison alakulttuuriseen toimintaan. Tämä taustoitus auttaa mielestäni omalta osaltaan hahmottamaan ja ymmärtämään sitä varsin moniulotteista kokonaisuutta, joka nuorten alakulttuureissa tänä päivänä vallitsee. Varovasti arvioiden tutkimukseni perusteella näyttäisi siltä, että useita niin sanottuja ”vanhoja”, CCCS:n jo 1970-luvulla määrittelemiä tyyliin ja musiikkiin perustuvia alakulttuureita esiintyy edelleen nuorison keskuudessa. Tämä seikka ei toisaalta tullut yllätyksenä, vaan vahvasti omia empiirisiä havaintojani nuorten musiikki- ja tyyli pohjaisista alakulttuureista. Käsitykseni mukaan tämä näyttäisi osaltaan kertovan näiden alakulttuurien kestävästä pohjasta, vetovoimaisuudesta ja uudelleen kierrättämisestä uusien nuorisosukupolvien parissa. (vrt., Heiskanen & Mitchell 1985; Salasuo & Poikolainen 2012.)

Lukioista keräämääni aineistoa tarkastellessani ajattelin, että alakulttuurisamaistumisia olisi lukioden oppilaiden keskuudesta löytynyt jonkin verran enemmän. Varsinkin, kun yksi lukioista on musiikki- ja taideaineisiin painottuva lukio. Toisaalta tarkasteltaessa uusia nuorisotutkimuksia, ovat niissä saadut tulokset

alakulttuurisamaistumisten suhteen hyvin samansuuntaisia kuin omassa tutkimuksessani (vrt., Myllyniemi 2015; Salasuo & Poikolainen 2012). Aineistoni analyysi- ja tulkintaprosessi on ollut melkoisen haasteellista, rikasta ja antoisaa. Aineistoni kvantitatiivisen osan monivalintakysymykset pyrin rakentamaan sellaisiksi, että ne olisivat selkeästi tulkittavissa ja analysoitavissa. Aineiston avokysymysosiot, jotka analysoin kvalitatiivisella tutkimusotteella, ovat omalta osaltaan tempaisleet, vetäneet mukaansa ja herättäneet ajatuksia. Asian suhteen täytyi kuitenkin olla tarkka ja huolellinen, ettei aineiston objektiivinen tarkastelu ja tulkinta hankaloitunut tämän johdosta. Se tarkoitti, että oppilaiden vastaukset tuli tarkastella johdonmukaisesti, puolueettomasti ja tasapuolisesti. Tutkijan tulee nojata tarkastelussaan havaintoaineistoihinsa, eikä omiin subjektiivisiin mieltymyksiin tai arvolähtökohtiin. Tavoitteenani on ollut tiedostaa tämä seikka prosessin aikana, tulkinta- ja analyysivaihe mukaan lukien. Sekä määrällisten että laadullisten tutkimusmenetelmien käyttö aineistoni analysointiprosessissa osoittautui onnistuneeksi valinnaksi.

8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut antoisa prosessi ja kokemus itselleni nuorison musiikki ja tyyli pohjaisten alakulttuurien pariin. Myös sosiaalisen pääoman mukaan ottaminen toiseksi tutkimukseni pääteemoista onnistui mielestäni kaikin puolin kohdalleen. Otosten ottaminen kyselylomaketutkimuksella kolmessa helsinkiläisessä lukioissa tutkimuksen empiiristä osuutta varten vaati tutkimusluvan saamisen Helsingin kaupungin opetusvirastolta, koska osa lomaketutkimukseen osallistuneista oppilaista oli alaikäisiä. Yhteydenotot lukioiden rehtoreihin sujuivat avoimessa, myönteisessä hengessä ja aikataulut saatiin sovitettua kaikille osapuolille sopiviksi.

Ennen tutkimukseni aloittamista olin kuullut käsitteestä sosiaalinen pääoma, mutta se ei ollut minulle ennestään sisällöltään tuttu. Sosiaalinen pääoma kattaa suuren alueen erilaisia kokonaisuuksia ja sen oletetulla yksinkertaisuudella on katsottu voitavan määritellä erilaisia aktiviteetteja ja kysymyksenasetteluja. Käsitteen voimistuminen poliittisessa kehityksessä voi muodostua merkittäväksi. Tärkeää tässä on, minkälaisiin aktiviteetteihin käsite näyttää tien ja miten sitä kyetään hyödyntämään eri tavoin ja erilaisissa käyttäjän asemassa. (Korkiamäki 2013, 188-189.)

Nuoret käyttävät ryhmissään sosiaalista tukea ja tukevaa kontrollia. Tämän lisäksi käytetään voimakkaasti valtaa myös ryhmästä poissulkemisen ja erottamisen muodoissa. Tämä lisää edelleen niitä epävarmuustekijöitä, joita nuorten yhteisöissä esiintyy. Jälkiteollisessa yhteiskunnassa nuoret pystyvät menneitä sukupolvia vapaammin valita yhteisön, mihin haluavat liittyä. Nykyaikaisissa yhteisöissä on havaittu myös muutosta sosiaalisesti väljempään suuntaan. Tulevaisuudessa on nähtävissä haasteita, jotka liittyvät siihen, miten aikuiset, vanhemmat ja sosiaalityön ammattilaiset suhtautuvat käsitykseen oikeansuuntaisesta sosiaalisesta pääomasta. Ja minkälaisia näkökantoja tulisi muodostaa niitä nuorten jengejä ja yhteisöjä kohtaan, jotka eivät noudata lainkuuliaisesti yhteiskunnan yleisesti hyväksymiä normatiivisia

sääntöjä ja velvoitteita. Esiin nousee väistämättä kysymyksiä, että kuinka myönteisinä pidetyt sosiaalisen pääoman käytännöt olisi mahdollista nostaa näkyvämmiin esiin juuri näissä yhteisöissä, joiden kontribuutiot ovat aiemmin kohdistuneet kielteisenä pidettyyn toimintaan. (Korkiamäki 2013, 191-192.)

Arkikäytännöt rakentuvat lapsilla ja nuorilla hyvin erilaisissa suhteissa yhteisöissä milloin vanhempiin, ystäväpiiriin tai koulun ympäristön tapahtumiin. Kun lapset vähitellen kasvavat, niin sitä sujuvammin he kykenevät siirtymään ryhmästä toiseen ja valitsemaan itselleen omien näkemysten pohjalta parhaiten sopivan ryhmän. Myös rinnakkaisryhmiä koskevat sosiaalisen pääoman tutkimukset antavat jatkossa mahdollisuuden löytää mielenkiintoisia tuloksia. Ystävyys-suhteisiin on nähty sisältyvän herkkiä ja luottamukseen liittyviä ulottuvuuksia, lähtökohtia sosiaalisen pääoman muodostumiselle, joita virallisten kontaktien muodollisuus ja jäykät sisällöt eivät pysty rakentamaan. Sosiaalinen pääoma mielletään tavallisesti yhteisöissä muodostuvaksi voimavaraksi. Empiirisissä tutkimuksissa sitä mitataan kuitenkin pääsääntöisesti yksittäisten henkilöiden näkemysten kautta. Kontekstin vaikutus on myös usein toissijainen sosiaalisen pääoman kasaantumisessa ja seurauksissa. Tutkimuksissa on kuitenkin saatu selville, että yhteisöjen monilla ominaisuuksilla on vaikutusta sosiaalisen pääoman muodostumiselle. Jatkossa sosiaalisen pääoman yhtenä tehtävänä voidaan nähdä lapsiin liittyvien tutkimusten ja nuorisotutkimusten tuloksien hallitumpi käsitteleminen ja yhteen saattaminen. (Ellonen 2008, 42-43.)

Alakulttuurisamaistumisissa tuli punk-alakulttuuri esille kahden lukion oppilaan osalta. Ajattelen, että tässä tutkimuksessa tulee osaltaan esiin tämän alakulttuurisen suuntauksen elinvoima, luovuus ja kestävyys ajan saatossa. Punk-alakulttuuri syntyi jo 1970-luvun puolivälissä, ja on sen jälkeen jakautunut moniin, erilaisiin musiikillisiin ja tyyllisiin alahaaroihin. Punk- alakulttuuri on myös hyvin globaalinen, kansainvälinen ilmiö ja alakulttuurinen verkosto ulottuu laajalle ympäri maailman. Yhä uudempien sukupolvien nuorista osa löytää tämän alakulttuurisen suuntauksen pariin. Alakulttuurin piirissä näyttää tämänkin tutkimuksen perusteella säilyneen omaehtoinen toiminta, sisältöjen monipuolinen luominen ja nuorten aktiivisuus. Punk-alakulttuuriin kuulumisen koetaan myös tärkeäksi, kokonaisvaltaiseksi osaksi omaa elämää. Punk-rock alalajeineen oli myös monelle tämän tutkimuksen alakulttuurisamaistuneelle oppilaalle mielimusiikkia.

Oppilaiden alakulttuurisamaistumisen suhteen itselleni aiheutti yllätyksen myös se, että ainoastaan yksi oppilas ilmoitti kuuluvansa heavy metal- alakulttuurin piiriin. Jäin pohtimaan asiaa, että mistä tämä mahdollisesti johtuisi. Onko heavy metallin suosion kasvaminen tahtunut nuorten suhteen? Vai onko metallimusiikin tyyli ja musiikki valtavirtaistunut ja kesyynyt niin paljon, että siitä on tullut osa vallitsevaa niin sanottua yleiskulttuuria? Tällaista kehityssuuntaa tästä voisi ehkä olla havaittavissa, mutta toisaalta tämän tutkimuksen otoksien pienen koon vuoksi en voi lähteä tästä asiasta tekemään liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Täytyy kuitenkin muistaa, että metallimusiikki on ollut suosittua nuorison keskuudessa 2000-luvulla ja se on näkynyt katukuvassa muun muassa heavy metal- yhtyeiden bändipaitoina ja tatuointikulttuurin nousuna (ks., Salasuo & Poikolainen, 2012). Toisaalta kun tarkastelen kaikkien alakulttuurisamaistuneiden oppilaiden antamia vastauksia, niin lukuun ottamatta kahta oppilasta, oli kaikilla muilla oppilailla jokin metallimusiikin suuntaus mielimusiikkinaan. Ja nämä oppilaat ovat kiinnostuneita useammasta kuin yhdestä metallimusiikin tyyli-ajasta.

Ehkäpä tässä yhteydessä tulee hyvin esiin myös musiikkimakujen pirstaleisuus ja sirpaleisuus tänä päivänä nuorten alakulttuureissa. Nuorison alakulttuurien moninaisuudesta voi ottaa esimerkiksi juuri heavy metal- alakulttuurin, johon kuuluu runsaasti keskenään risteäviä ja uusiutuvia alakategorioita sekä niiden ympärille muotoutuvia yhteisöjä. Kaikkien 2000-luvun nuorison alakulttuurien piiriin kuuluvien uusien suuntausten löytäminen ja listaaminen voisi olla todella työlästä ja haastavaa, todennäköisesti jopa mahdoton tehtävä. (Salasuo & Poikolainen 2012, 10-11.)

Informaatioteknologian voimakas läpimurto on varmasti osaltaan vaikuttanut alakulttuurien globalisoitumiseen ja myöskin kaupallistumiseen. Myös nuorten entistä paremmat mahdollisuudet matkustaa ja tätä kautta hakea uusia vaikutteita musiikin ja tyylien suhteen, todennäköisesti avaavat mahdollisuuksia uusien alakulttuurien syntymiselle. Pakolaisuus ja maahanmuutto tuovat jatkossa mahdollisesti omat vaikutuksensa nuorten alakulttuureihin ja saattavat synnyttää myös kokonaan uusia musiikki- ja tyyli pohjaisia alakulttuureita tulevaisuudessa. Musiikkimakujen suhteen voisi puhua monimuotoisuudesta ja kirjavuudesta sekä niin sanotusta crossover-ilmioista eli mielimusiikkia löytyy keskenään hyvin erilaisten musiikkigenrejen parista. Jaana Lähteenmaan (1992) mukaan näyttää myös siltä, että tyttöjen sekaryhmiin ja alakulttuureihin kuuluminen on toisenlaisen logiikan mukaista kuin poikien. Totaalinen sitoutuminen alakulttuureihin ja lähiöjengeihin on tyypillisempää pojille kuin tytöille, vaikkakaan tämä ei merkitse sitä, etteivätkö myös jotkut pojat sukkuloisi eri ryhmien välillä. Mutta siinä missä juuri pojat ovat niitä, jotka saattavat paneutua ”täysillä” alakulttuuriin käytäntöihin tai sekajengeissä tärkeinä pidettyjen taitojen opetteluun, tytöt käyvät tyypillisemmin ”tsekkailmassa”, tekemässä ”visiittejä” useisiin eri alakulttuureihin. (Lähteenmaa 1992, 161-162.)

Henkilökohtaisesti ajattelen, että birminghamilaisella alakulttuuriteorialla on, kritiikistä huolimatta, jatkossakin käyttöä ja oma paikkansa nuorison alakulttuurien tutkimuksessa. Pohjoismaisessa kontekstissa sitä sovellettaessa on kuitenkin huomioitava pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden erilainen yhteiskuntarakenne verrattaessa sitä Iso-Britannian vastaavaan. Tämän vuoksi on myös perusteltua huolellisesti arvioida ja pohtia tutkijanpositiosta käsin, mitä birminghamilaisen tutkimusotteen kolmesta keskeisestä perusolettamuksesta joutuu mahdollisesti rajaamaan tutkimuksen ulkopuolelle. Tietynlaiset sovellukset birminghamilaisesta tutkimustraditiosta ovat jokseenkin välttämättömiä, että niillä voisi tavoittaa paremmin nykyajan hyvin monimuotoisen ja pirstaloituneen nuorisokulttuurien kentän. Mukaan ottamalla jälkialakulttuurisia näkökulmia nuorison alakulttuurien tarkasteluun yhdessä birminghamilaisen tradition kanssa antaa tutkimukselle laajemman mahdollisuuden löytää ja tunnistaa niitä nuorison alakulttuureihin liittyviä ominaispiirteitä, joita nykyajan globaali nuorisokulttuurinen maisema tuottaa.

Lähteet:

Alasuutari, Pertti (2001) Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus.

Baddeley, Gavin (2006) Goth Chic. Keuruu: Otava.

Blackman, Shane (2005) Youth Subcultural Theory: A Critical Engagement with the Concept, its Origins and Politics, from Chicago School to Postmodernism. Journal of Youth Studies. 8 (1), 1-20.

Bourdieu, Pierre (1986) The Forms of Capital. Teoksessa John Richardsson (toim.) Handbook of Theory and Research for The Sociology of Education. New York: Greenwood.

Bourdieu, Pierre (2005) Habitus. Teoksessa Jean Hillier & Emma Rooksby (toim.) Habitus: A Sense of Place. Aldershot: Ashgate, 43-49.

Brake, Michael (1985) Comparative Youth Culture. The Sociology of Youth Cultures and Youth Subcultures in America, Britain and Canada. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.

Burt, Ronald (1992) Structural Holes. The Social Structure of Competition. Cambridge: Harvard University Press.

Chambers, Iain (1985) Urban rhythms- Pop Music and Popular Culture. Oxford: Palgrave MacMillan.

Clarke, John & Hall, Stuart & Jefferson, Tony & Roberts, Brian (1976) Subcultures, Cultures and Class. Teoksessa Stuart Hall & Tony Jefferson (toim.) Resistance Through Rituals. Lontoo: Hutchinson.

Cohen, Stanley (1980) Folk Devils and Moral Panics, The Creation of the Mods and Rockers. Oxford: Martin Robertson.

Coleman, James (1988) Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal of Sociology 94, 95-120.

Coleman, James (1990) Foundations of Social Theory. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.

Ehrnrooth, Jari (1988) Hevirock ja hevarit: myytit, tyyli, alakulttuuri. Tapaustutkimus hevareista Joensuun nuorisotaloyhteisöissä. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus.

Ellonen, Noora (2008) Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttämiseen. Tampere: Juvenes Print.

- Frith, Simon (1978) *The Sociology of Rock*. Lontoo: Constable.
- Fornäs, Johan (1998) *Kulttuuriteoria*. Tampere: Tammer-Paino.
- Hebdige, Dick (1979) *Subcultures. The Meaning of Style*. Lontoo: Methuen.
- Heikkilä, Tarja (2004) *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Prima .
- Heiskanen, Ilkka & Mitchell, Ritva (1985) *Lättähatuista punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurin kohtaamisen kolme vuosikymmentä*. Keuruu: Kustannusyhtiö Otava.
- Helve, Helena (1987) *Nuorten maailmankuva. Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Hermonen, Merja (2006) *Pimeä hehku. Satanismi ja saatananpalvonta 1990-luvun nuorisokulttuurissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura /Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 64.
- Hirsjärvi, Irma & Kovala, Urpo (2007) *Fanius kulttuurintutkimuksen kohteena*. Teoksessa Erkki Vainikkala & Henna Mikkola (toim.) *Nyky aika kulttuurintutkimuksessa*. Vaajakoski: Gummerus, 245-269.
- Hoikkala, Tommi (1989) *Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (2005) *Finnish Youth Cultural Research and Its Relevance to Youth Policy*. Young, Nordic Journal of Youth Research. 13:3, 285-312.
- Huhtamäki, Mikael (2013) *Live in Finland. Kansainvälistä keikkahistoriaa Suomessa 1955-1979*. Porvoo: Gummerus.
- Hyvä tieteellinen käytäntö – Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012)
<http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto> Viitattu 21.12.2015.
- Hyypä, Markku (2002) *Elinvoimaa yhteisöstä*. Keuruu: Otava.
- Hänninen, Ville (2006) *Rokaten tunnista tuntiin*. Teoksessa Kai Häggman (toim.) *Täältä tulee nuoriso!* Helsinki: WS Bookwell, 65-83.
- Ilmonen, Kaj (2001) *Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus*. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. Jyväskylä: Kopijyvä, 9-38.
- Kemppinen, Pertti (1998) *Kurkistuksia nuorisokulttuureihin*. Vantaa: Kannustusvalmennus P. & K.
- Kilpatrick, Nancy (2005) *The Goth Bible. A Compendium for the Darkly Inclined*. Lontoo: Plexus.

- Korkiamäki, Riikka (2013) Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Tampere: Juvenes Print.
- Kupiainen, Jari (1987) Dread inna de Babylon- reggae ja rasta-liike Jamaikalla ja Englannissa. Teoksessa Stig Söderholm (toim.) Näkökulmia rockkulttuuriin. Keuruu: Otava, 100-146.
- Käpylä, Tiina (2012) Kansatieteilijän tutkimusmatka metallikulttuuriin. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124, 246-265.
- Lachman, Gary Valentine (2003) Tajunnan alkemistit. Kuusikymmenluvun mystiikka ja vesimiehen ajan pimeä puoli. Helsinki: Like.
- Lin, Nan (1999) Building a Network Theory of Social Capital. Connections 22 (1), 28-51.
- Lähteenmaa, Jaana (1991) Hip-hoppareita, lähiöläisiä ja kulturelleja. Nuorisoryhmistä 80-luvun lopun Helsingissä. Helsinki: Helsingin kaupunki, Nuorisoasiainkeskus, julkaisuja 1991:1.
- Lähteenmaa, Jaana (1996) Alakulttuuriteorian nousu ja tuho? Teoksessa Leena Suurpää & Pia Aaltojärvi (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Pieksämäki: Raamattutalo, 95-128.
- Lähteenmaa, Jaana (2000) Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmään kuulumisen ulottuvuuksista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 14.
- Lähteenmaa, Jaana (1992) Tytöt jännitystä etsimässä. Sukkulointia ja irrotteltua. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere: Tammer-Paino.
- Maffesoli, Michael (1995) Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista. Helsinki: Gaudeamus.
- Maffesoli, Michael (1996) The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society. London: Sage.
- Martin, Bearnice (1981) A Sociology of Contemporary Cultural Change. Oxford: Basil Blackwell.
- Metsämuuronen, Jari (2007) Pienten aineistojen tilastollinen testaaminen. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS Bookwell.

- Miettinen, Kimmo (1983) Muistelmat. Ensimmäiset viisi vuotta suomi-rockin sekatyöläisenä. Porvoo: WSOY.
- Moynihan, Michael & Soderlind, Didrik (1998) Lords of Chaos. The Bloody Rise of The Satanic Metal Underground. Venice: Feral House.
- Mudrian, Albert & Peel, John (2006) Choosing Death. Deathmetallin ja grindcoren hämmäntävä historia. Helsinki: Like.
- Muggleton, David & Weinzierl, Rupert (2003) The Post- Subcultures Reader. Oxford: Berg.
- Myllyniemi, Sami (2015) Nuorten tyylit ja alakulttuurit. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Tampere: Juvenes Print, 76.
- Mäki-Kulmala, Airi (1989) Nuoruus on nuoruus. Jyväskylä: Vastapaino.
- Perkkiö, Heli (2003) Kukkomunarockia ja virtuooseja. Hevi ja maskuliinisuus. Teoksessa Antti Jokinen (toim.) Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarimusiikissa. Tampere: Tampere University Press.
- Poikela, Esa (2005) Onko sosiaalisen pääoman värillä väliä? Teoksessa Esa Poikela (toim.) Oppiminen ja sosiaalinen pääoma. Tampere: Juvenes Print.
- Popoff, Martin (2000) 20th Century Rock 'n Roll: Heavy Metal. Ontario: Collector's Guide Publishing Inc.
- Portes, Alejandro & Sensenbrenner, Julia (1993) Embeddedness and Immigration. Notes on the Social Determinants of Economic Action. American Journal of Sociology 98(6), 1320-1350.
- Puuronen, Vesa (2006) Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Puuronen, Vesa (2003) Pihasakeista alakulttuureihin. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Jyväskylä: Nuorisotutkimusverkosto / nuorisotutkimusseuran julkaisuja 32, 373-395.
- Ruuskanen, Petri (2001) Luottamus verkostotalouden laidalla. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Ruuskanen, Petri (2002) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Keuruu: PS-kustannus.
- Ruuskanen, Petri (2007) Sosiaalisella pääomalla selittäminen. Teoksessa Leena Alanen & Veli-Matti Salminen & Martti Siisiäinen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 11-38.
- Ruuskanen, Petri (2003) Verkostotalous ja luottamus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

- Ruuskanen, Petri (2015) Sosiaalinen pääoma. Teoksessa Kai Eriksson (toim.) Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki: Helsingin yliopistopaino, 214-133.
- Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne (2012) Johdanto monimuotoinen katukulttuuri. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124, 9-30.
- Salmi, Janne (2010) Kun 50-luku tuli takaisin. Nuorison 50-luvun villitys 1978-1981. Helsinki: Nord Print.
- Salmi, Venla (2004) Varhaisnuorten normirikkomukset- ongelma vai osa nuoruutta? Helsingiläisten 12-13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkitys. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 40.
- Street, John (1986) Rebel Rock. The Politics of Popular Music. Lontoo: Blackwell Pub.
- Söderholm, Stig (1987) Rockmusiikki ja nuorisokulttuurien tyyli: modit, skinheadit ja punkkarit. Teoksessa Stig Söderholm (toim.) Näkökulmia rockkulttuuriin. Helsinki: Otava.
- Thompson, Hunter S. (2007) Helvetin enkelit. Alkuteos Hell's Angels (1967). Keuruu: Otava.
- Thornton, Sarah (1996) Club Cultures. Music, Media and Subcultural Capital. Lontoo: Wesleyan University Press.
- Toivonen, Timo (1999) Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. Porvoo: WSOY.
- Uusitalo, Ritva (1991) Sosiologian nuorisokuvat. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) Törmäävät tulkinnat. Kirja nuorista ja nuoruudesta. Helsinki: Gaudeamus.
- Valaskivi, Katja (2012) Autenttisuutta osmoosilla- japanilainen populaarikulttuuri osana elämää. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124, 33-63.
- Valli, Raine (2001) Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: Gummerus, 100-112.
- Voltti, Sirkku (2012) Sukellus synkkään syleilyyn- goottityylin pukeutumiskuvan tarkastelua. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124, 221-245.

Westinen, Elina (2012) Bättre folk – kriittinen sosiolingvistinen kommentti suomalaisessa rap-musiikissa. Teoksessa Mikko Salasuo & Janne Poikolainen & Pauli Komonen (toim.) Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124, 119-141.

Willis, Paul (1978) Profane Culture. Lontoo: Routledge and Kegan Paul.

Woolcock, Michael (2000) Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Jouko Kajanoja & Jussi Simpura (toim.) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Saarijärvi: Gummerus, 25-56.

LIITE 1.

Kyselylomake

1. Olen poika ____
Olen tyttö ____

2. Ikä ____

3. Kuulutko johonkin toisiaan usein tapaavaan ryhmään tai jengiin?

Kyllä ____ Ei ____

4. Tunnetko itse kuuluvasi johonkin nuorison alakulttuuriseen ryhmään / ryhmiin, jossa musiikki ja tyyli ovat keskeisellä sijalla? (ks. Alakulttuurinen ryhmä, liite)

Kyllä ____ Ei ____

Jos vastasit Ei, niin kyselylomakkeen täyttäminen päättyy osaltasi tähän. Kiitos.

Jos vastasit kyllä, niin mihin nuorison alakulttuuriseen ryhmään/ ryhmiin? _____

Miten jäsenyytesi tuossa ryhmässä/ryhmissä tulee näkyviin? _____

Kauanko olet kuulunut edellä mainittuun alakulttuuriseen ryhmään / ryhmiin? _____

5. Kuuluvatko kaverisi johonkin alakulttuuriseen ryhmään, jossa musiikki ja tyyli ovat keskeisellä sijalla?

a) Kaikki b) Valtaosa c) Muutamat d) Ei kukaan

6. Kuulutko sinä ja lähimmät kaverisi johonkin samaan alakulttuuriseen ryhmään, jossa musiikki ja tyyli ovat keskeisellä sijalla?

Kyllä__ Ei__

7. Onko alakulttuurisen ryhmän mielipiteiden ja näkemysten yhtenäisyys sinulle tärkeää?

Kyllä__ Ei__

Kuinka tämä yhtenäisyys ilmenee käytännössä? _____

8. Pukeudutko samantyylisesti kuin muut alakulttuurisen ryhmäsi jäsenet?

a) Aina b) Usein c) Joskus d) En koskaan

9. Käytätkö alakulttuurisessa ryhmässäsi jotakin tiettyä puhetapaa/slangia?

Kyllä__ Ei__

Onko alakulttuurisessa ryhmässäsi muita tunnusmerkkejä, mitä?

10. Soitatko itse jotakin instrumenttia?

Kyllä__ Ei__

11. Soittaako ystäväsi jotakin instrumenttia?

a) Kaikki b) Valtaosa c) Muutama d) Ei kukaan

12. Soitatko itse yhtyeessä?

Kyllä__ Ei__

13. Soittaako joku ystävästäsi yhtyeessä?

a) Kaikki b) Valtaosa c) Muutama d) Ei kukaan

14. Mitä mielestäsi kertovat nimitykset kuten punkkari, hevari, hiphoppari ja niin edelleen? (rengasta , tarvittaessa useampi vaihtoehto)

a) Niillä ei ole mitään merkitystä

b) Ne kuvastavat tyyliä

c) Ne kuvastavat aatetta

d) Ne kuvastavat musiikkia

d) Niillä on jokin muu merkitys, mikä? _____

15. Mikä on mielimusiikkiasi?

(rengasta, tarvittaessa useampi vaihtoehto, myös alalajin suhteen)

1) Punk

2) Heavy

3) Äärimetalli

a) ensimmäisen aallon punk

a) hardrock

a) speed, thrash

b) hardcore

b) glam

b) death metal

c) pop-punk

c) heavy metal

c) black metal

4) Doom-metal

5) Rap

6) Reggae

a) old-school

a) suomalainen

a) suomalainen

b) sludge

b) ulkomaalainen

b) ulkomaalainen

c) stoner

7) Rock

8) Jokin muu, mikä? _____

a) 50`s rock n roll

b) mod, powerpop

c) psykedeelinen

16. Tunnetko saavasi tukea elämääsi muilta samaan alakulttuuriseen ryhmään kuuluvilta?

Kyllä__ Ei__

Millaista tukea saat? _____

17. Tunnetko päässeesi osalliseksi yhteisten tavoitteiden muotoilussa alakulttuurisen ryhmäsi sisällä?

Kyllä__ Ei__

Millä tavalla tunsit päässeesi osalliseksi tavoitteiden muotoiluun? _____

18. Oletko alakulttuurisessa ryhmässäsi kyennyt vaikuttamaan oman ryhmäsi jäsenten mielipiteisiin?

Kyllä__ Ei__

Millaisissa asioissa olet päässyt vaikuttamaan ryhmäsi jäsenten mielipiteisiin?

19. Tunnetko saaneesi osaksesi luottamusta alakulttuurisessa ryhmässä?

Kyllä__ Ei__

Miten tämä luottamus mielestäsi näkyy? _____

20. Oletko havainnut sosiaalista kontrollia alakulttuurisen ryhmän jäseniin kohdistuvana?

Kyllä__ Ei__

Miten sosiaalista kontrollia on mielestäsi ilmennyt? _____

21. Tunnetko kokeneesi yhteisöllisyyttä alakulttuurisessa ryhmässä?

Kyllä__ Ei__

Miten tämä on tullut mielestäsi esille? _____

22. Oletko alakulttuuriseen ryhmään kuulumalla saanut luotua uusia ystävyssuhteita?

Kyllä__ Ei

Miten tämä on vaikuttanut elämääsi? _____

23. Millä tavalla alakulttuurisen ryhmäsi jäsenet pitävät yhteyttä toisiinsa?

24. Kerro vapaamuotoisesti, mitä alakulttuuriseen ryhmään kuuluminen sinulle merkitsee

KIITOS VASTAUKSESTASI!

Hei,

Olen Kai Helo. Opiskelen yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikössä Tampereen yliopistossa. Teen pro-gradu tutkielmaa nuorison alakulttuureista. Käsitteellä nuorison alakulttuurit ymmärretään tässä tutkimuksessa nuorten omaehtoisesti muodostamia ryhmiä, joissa musiikki ja tyyli ovat keskeisessä, hallitsevassa asemassa. Nuorison alakulttuurit pyrkivät tällä tavalla erottumaan vallitsevasta niin sanotusta valtavirta/yleiskulttuurista.